

**T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

**TÜRK VE KAZAK HUKUKUNDA MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ
SORUMLULUK SİGORTASI**

Yüksek Lisans Tezi

Makhtabar Kadyrova

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Kemal Şenocak

Ankara-2006

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI

TÜRK VE KAZAK HUKUKUNDA MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ
SORUMLULUK SİGORTASI

Yüksek Lisans Tezi

Makhtabar Kadyrova

Ankara-2006

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (TİCARET HUKUKU)
ANABİLİM DALI

**TÜRK VE KAZAK HUKUKUNDA MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ
SORUMLULUK SİGORTASI**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Tez Sınav Tarihi

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KAYNAKÇA	VII
KISALTMALAR	XVII
GİRİŞ	1

BÖLÜM I.

TÜRK HUKUKUNDA MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI

§ 1. ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI VE MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU	3
I-ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	3
A-Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Düşüncesinin Ortaya Çıkışı	3
B-Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası ile İlgili Yasal Düzenleme	4
C- Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Tanımı ve Hukuki Niteliği	5
II- ZORUNLU MALİ MESULİYET SİGORTASI SÖZLEŞMESİ	6
A-Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Sözleşmesinin Tarafları	6
1.Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Sigorta Ettiren	7
a)İşletenin Sorumluluğu	10
aa) Motorlu Aracın İşletilmesi Halinde Sorumluluk	11
bb)Motorlu Aracın İşletilmemesi Halinde Sorumluluk	11
cc)İşletenlerin Birbirlerine Karşı Olan Sorumlulukları	12
b)İşletenin Sorumluluktan Kurtulması	15
c)İşleten Gibi Sorumlu Olanlar	16
aa) Motorlu Araçla İlgili Meslekî Faaliyette Bulunanlar	17

bb)Motorlu Araç Yarış Düzenleyicileri (Organizatörleri)	21
2.Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Sigortacı	22
3.Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasında Sigortalı	23
4.Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Araçlar	24
III-MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU	26
A- Sorumluluk Kavramının Hukuki Niteliği ve Kapsamı	26
B- Motorlu Taşıt İşletenin Hukuki Sorumluluğunun Şartları	30
1. Motorlu Taşıt Bir Zarara Sebebiyet Vermelidir	30
2. Zarar Bir Motorlu Araç Tarafından Verilmelidir	31
3. Bir Motorlu Aracın İşletilmesi Zarara Neden Olmalıdır	31
4. Aracın İşletilmesi ile Zarar Arasında Uygun İliyet Bağı Bulunmalıdır ...	32
§ 2. MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI	
GENEL ŞARTLARI AÇISINDAN SAĞLANAN TEMİNAT VE	
TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ	33
I- MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI GENEL	
ŞARTLARI AÇISINDAN SAĞLANAN TEMİNAT	33
A-Sigorta Teminatı Kapsamı	33
1. Maddi Tazminat Teminatı	34
2.Tedavi Giderleri Teminatı	35
3.Ölüm Teminatı ve Diğer Tazminat Talepleri	36
B- Sigorta Teminatı Dışında Kalan Haller	39
1.Alkolün Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Teminatına Etkisi	43
2.Hatır Taşınması ile Aracın Hatır İçin Karşılıksız Verilmesinin	
Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu ..	46
II- TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ	49
A-Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri Ve Külfetleri	49
1.Prim Ödeme Yükümlülüğü	49
2.İhbar Külfeti	52
a)Sigorta Sözleşmesi Yapılması Sırasında İhbar Külfeti	53
b)Sözleşme Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Külfeti	55
c)Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin İhbar Külfeti	57
3.Zararı Önleme ve Azaltma Külfeti	58

B-Sigortacının Yükümlülükleri	60
1.Sigortacının Poliçe Düzenleme Yükümlülüğü	60
2.Sigortacının Zarar Giderim Yükümlülüğü	61
a)Sınırlı Sorumluluk İlkesi	63
b)Garameten Zarar Giderim İlkesi	64
c)Gerçek Zararın Tazmini İlkesi	64
d)Kusur Esasına Göre Sorumluluk İlkesi	67
3.Sigortacının Gidermekle Yükümlü Olduğu Zararın Kapsamı	68
§3. KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI HESABI'NA	
BAŞVURMA VE HESABIN İŞLEYİŞİ	69
I- GENEL OLARAK KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI	
HESABI	69
A- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Amacı ve Düzenlenmesi	69
II- KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI HESABI'NA MÜRACAATIN	
ŞARTLARI	71
A- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Sorumlu Olduğu Zararlar ..	71
1.Kazaya Neden Olan Motorlu Aracın Tespit Edilememesi	71
2.Motorlu Aracın Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortasının Bulunmaması	73
3. Sigortacının İflas Etmiş Olması	75
4.Çalınmış Veya Gaspedilmiş Motorlu Bir Aracın Kazaya Neden Olması..	78
B- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Sorumlu Olduğu	
Diğer Haller	79
C- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Teminatı Dışında Kalan Haller.	80
III- KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI HESABI'NIN İŞLEYİŞİ..	81
A-Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Finansmanı	81
B- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'na Müracaat	82
C-Zarar Gören veya Hak Sahiplerine Ödeme Yapılması	83
E- Hak Sahiplerinin Zarar Sorumlusuna Karşı Dava Hakkı	85
F- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Rücu Hakkı	86
1.Kazaya Neden Olan Aracın Ve İşletenin Tespit Edilememesi Halinde Rücu	
Hakkı	87

2.Motorlu Aracın Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Yaptırılmadan Trafığe Çıkarılması Haline İlişkin Rücu Hakkı	88
3.Sigortacının İflas Etmesi Haline İlişkin Fon'un Rücu Hakkı	88
4.Çalınmış Veya Gaspedilmiş Motorlu Aracın Kazaya Neden Olması Halinde Rücu Hakkı	89
G-Acil Sağlık Hizmeti Bedelinin Sigortacı Tarafından Ödenmesi Halinde Rücu Hakkı	89
H-Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın İle İlgili Zamanaşımı	90

BÖLÜM II

KAZAK HUKUKUNDA MOTORLU TAŞIT SAHİPLERİNİN ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI

§1. ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI VE MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU	92
I- ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	92
A-Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Düşüncesinin Ortaya Çıkışı	92
B- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası ile İlgili Yasal Düzenleme	94
C- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasının Tanımı	95
II-ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI SÖZLEŞMESİ.....	96
A- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Sözleşmesinin Tarafları	96
1. Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasında Sigorta Ettiren	96
a) İşletenin Sorumluluğu	98
aa) Motorlu Taşıtın İşletilmesi Halinde Sorumluluk	99
bb) Motorlu Taşıtın İşletilmemesi Halinde Sorumluluk	100
cc)İşletenlerin Birbirlerine Karşı Olan Sorumlulukları	100
b)İşletenin Sorumluluktan Kurtulması	101
2. Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasında Sigortacı	102
3. Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasında Sigortalı	103
C-Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasına Kapsamına Giren Araçlar	103
III-MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU	104

A- Sorumluluk Kavramının Hukuki Niteliği ve Kapsamı	104
B- Motorlu Taşıt İşletenin Hukuki Sorumluluğunun Şartları	106
1. Motorlu Taşıt Bir Zarara Sebebiyet Vermelidir	106
2. Zarar Bir Motorlu Araç Tarafından Verilmelidir	107
3. Bir Motorlu Aracın İşletilmesi Zarara Neden Olmalıdır	107
4. Aracın İşletilmesi ile Zarar Arasında Uygun İliyet Bağı Bulunmalıdır..	108
§ 2. MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI İLE SAĞLANAN TEMİNAT VE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ	109
I- MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI İLE SAĞLANAN TEMİNAT	109
A-Sigorta Teminatı Kapsamı	109
1. Maddi Tazminat Teminatı	110
2.Tedavi Giderleri Teminatı	112
3.Ölüm Teminatı	112
B- Sigorta Teminatı Dışında Kalan Haller	113
II- TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ	114
A-Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri Ve Külfetleri	114
1.Prim Ödeme Yükümlülüğü	114
2.İhbar Külfeti	115
a)Sigorta Sözleşmesi Yapılması Sırasında İhbar Külfeti	115
b)Sözleşme Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Külfeti	115
c)Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin İhbar Külfeti	115
3. Risk Gerçekleştikten Sonra Bazı Bilgi ve Belgeleri Şirkete Teslim Etme Yükümlülüğü	116
4.Zararı Önleme ve Azaltma Külfeti	116
B-Sigortacının Yükümlülükleri	117
1.Sigortacının Poliçe Düzenleme Yükümlülüğü	117
2.Sigortacının Zarar Giderim Yükümlülüğü	117
a)Sınırlı Sorumluluk İlkesi	118
b)Garameten Zarar Giderim İlkesi	118
c)Gerçek Zararın Tazmini İlkesi	119

d)Kusur Esasına Göre Sorumluluk İlkesi	119
3.Sigortacının Gidermekle Yükümlü Olduğu Zararın Kapsamı	120
§3.SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU	121
I- GENEL OLARAK SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU	121
A- Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu’nun Amacı ve Düzenlenmesi	121
II-SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU’NUN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ	123
A- Fon’un Kuruluş Şekli ve Organları	123
B- Fon’un Sağladığı Garantiler	123
C- Fon’un Görevi ve Fonksiyonu	126
III- SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU’NDA BULUNMA ŞARTLARI	128
A-Fon’la Üyelik Sözleşmesinin Kurulması ve Şartları	128
B-Üye Şirketin Fon’a Zorunlu ve Olağanüstü Katkı Paylarını Yatırma Zorunluluğu	129
C-Üye Şirketin Fon’a Zorunlu ve Olağanüstü Katkı Paylarını Yatırma Zorunluluğunu Yerine Getirmemesi	131
SONUÇ	132

KAYNAKÇA*

- ABRAMOV, V.** :Третьи лица в страховании, Москва 2003, (Sigortada Üçüncü Şahıslar).
- ADAL,E.** :Trafik Kazalarında Akit- Dışı Hukuki Sorumluluk, İstanbul 1962.
- ADAL,E.** :Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburi Sorumluluk Sigortası, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XXX, S.3-4, İstanbul 1965, s.65 vd. (zikrediliş: Mecburi Sorumluluk).
- AHVLEDİANİ,Y.** :Имущественное страхование, Москва 2002, (Mal Sigortaları).
- AKINCI, Ş.** :Karşılaştırmalı Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Türk-Kazak Hukuku, Konya 2004.
- ARIBAL, E.** :Mecburi ve İhtiyari Mali Mesuliyet Sigortaları Sigortalarında Prim ve Sigorta Tazminatına İlişkin Sorunlar (Bildiri), V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1975, s.335-348.
- ARKAN, S.** :Yeni Karayolları Trafik Kanunu'nun Sigorta ve Garanti Fonuna İlişkin Hükümleri Üzerinde Bir İnceleme, Sigorta Hukuku Dergisi, C.I, S.3-4, 1983, s.255-291.
- ARSEVEN,H.** :Sigorta Hukuku Ana Prensipler-Genel Hükümler, İstanbul 1987.

* Birden çok eserinden yararlanılan yazarlara yapılan atıflarda kullanılan kısaltmalar, parantez içerisinde “zikrediliş” kelimesi ile birlikte gösterilmiştir. Kısaltılmış şekilleri belirtilmeyen eserler, metinde yalnız yazarın soyadı ile anılmıştır.

- AŞÇIOĞLU,Ç.** :Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk Ve Tazminat Davaları, Ankara 1989.(zikrediliş: Tazminat).
- AŞÇIOĞLU,Ç.** :2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun Sorunlar, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 14-15 Nisan 1989, s. 189-223. (zikrediliş: Sorunlar).
- AŞÇIOĞLU,Ç.** :Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları, Ankara 2005.
- BAHTİYAR,M.** :Sigorta Poliçesi Genel Şartları, BATİDER, C. XIX, S.2, Ankara 1997, s.89-108.
- BALTACI, M./**
TEKAND, F./
ÜNALTUNA, B. :Türkiye’de Mesuliyet Sigortalarında Uygulama, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, İstanbul 1977, s.33-54.
- BOLATOĞLU, B.** : Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Motorlu Araçlar İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 1988.
- BOZER, A.** : Sigorta Hukuku, Ankara 2004.
- BOZER, A.** :Sigorta Hukuku-Genel Hükümler, Bazı Sigorta Türleri, Ankara 2004. (zikrediliş : Bazı Sigorta Türleri).
- ÇEKER, M.** :Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana 2003.

- DEDİKOV, S.** :Обязательное страхование автогражданской ответственности, Санкт-Петербург 2003, (Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası).
- ERDOĞAN, M.Ş./**
ATALAY, E. :Tehlike Sorumluluğu, Ankara Barosu Dergisi, S.3, Ankara 2004, s.27-53.
- EREN, F.** :Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. Bası, Ankara 2003.
- FRANKO, N.** :Sigorta Akdinde Rizikonun Ağırlaşması (TTK m.1291) Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, IX, Bildiriler- Tartışmalar, Ankara, 8-9 Mayıs 1992, s.103-125.(zikrediliş: Rizikonun Ağırlaşması).
- FRANKO, N.** :Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti (TTK.1290), Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, XIV, Ankara, 4-5 Nisan 1997, s.317-328. .(zikrediliş: İhbar Mükellefiyeti).
- FİLİMONOVA, N.** :Развитие страхования в Республике Казахстан, Алматы 2003, (Kazakistan Cumhuriyeti’nde Sigortacılığın Gelişimi), Bastırılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÖKCAN, T./**
KAYMAZ, S. :Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suçları, Seçkin, Ankara, 2001.
- GRAVE, K./**
LUNTS, L. :Страхование, Москва 1960, (Sigorta).

- HUDYAKOV, A.** :Sigorta Hukuku, Ankara 2001.
- İMRE, Z.** :Motorlu Taşıt Araçlarının Mecburi Mesuliyet Sigortası ve Kapsamı, V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1975.
- KANER.İ.** :Sigortacının Sigorta Tazminatını Ödeme Borcunda Temerrüdü ve Munzam Zarar Meselesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, VIII, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara 2001, s.3-19.
- KARAHASAN.M. R.**:Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. Cilt, İstanbul 1992.
- KARAYALÇIN, Y.** :Trafik Kazalarında Mali Mesuliyet ve Sigorta Sorunu, Batıder, C.VIII, S.2, Aralık 1975, s.129 vd.(zikrediliş:Sigorta Sorunu).
- KARAYALÇIN, Y.** :Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, Sigorta Hukuku Dergisi, C.II, S.1-2, 1984, s.27-69.
- KENDER, R.** :Trafik Sigortasında Garanti Fonu (Bildiri), V.Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1975, s.431 vd. (zikrediliş : Garanti Fonu).
- KENDER, R.** :Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları, III. Sigorta Semineri, İstanbul 1977, s.1-16.(zikrediliş : Mesuliyet).
- KENDER, R.** :Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, VIII, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 6-7 Ocak 1984, s.41-73. (zikrediliş: Sigorta Mukavelesi).

- KENDER, R.** :Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2005.
- KENDER, R.** :Sigorta Tazminatını Ödeyen Sigortacının, Sigortalısının Yerine Geçmesi Meselesi, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, VIII, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 26-27 Nisan 1991, s.173-194. (zikrediliş: Sigorta Tazminatı).
- KENDİGELEN,A.** :Karayolları Trafik Kanunu Mecburi ve İhtiyari Mali Sorumluluk Sigortalarında, Sigorta Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Mükellefiyeti ve İşletenin Değişmesi, Batıder, C. 15, S.1, 1989, s.134 vd.
- KESKİN,B.** :Alkolün Sigorta Korumasına Etkisi, Sigorta Hukuku Dergisi, III. Tebliğ, S.1, İstanbul 1998, s.129 vd.
- KILIÇOĞLU, A.** :Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, Batıder, C. XXI, S. 3. s. (zikrediliş : İşletenin Sorumluluğu).
- KILIÇOĞLU, M.** :Sorumluluk Hukuku, C. 1, Ankara 2002.
- KILIÇOĞLU, A.** :Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, Ankara 2004.
- MEMİŞ,T.** :Zorunlu Trafik Mali Mesuliyet Sigortasında Sigortacının Sorumluluğunun Niteliği ve Sebepsiz Zenginleşme, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, XX, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 24 Aralık 2004, s.73-101.

- METEZADE, G.** :Yasa Gereği Sigortalar (Zorunlu Sigortalar), Bastırılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- NOMER,H.N.** :2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanununa Göre Motorlu Araç İşletenin Hukuki Sorumluluğu, İBD, C.66, S.1-2-3, 1992, s.36 vd.
- NOMER,E.Y.** :Trafik Sigortasında Garanti Fonu, Bastırılmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2000.
- OĞUZ, M. M.** :Motorlu Taşıtlar Uluslararası Mesuliyet Sigortası Yeşil Kart Sistemi ve Hukuki Sorunları, Bastırılmamış Yüksek Lisans Tezi, 1992, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- OMAĞ, M.K.** :Mecburi Mesuliyet Sigortaları, Sigorta Dünyası Dergisi, S.155, 1972, s.10 vd.(zikrediliş: Mesuliyet).
- OMAĞ, M.K.** :Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Ankara 1985.
- OMAĞ, M.K.** :Rizikonun Ağırlaşması ve Diğer Riziko Değişiklikleri, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1, İstanbul 1986, s.93 vd.. (zikrediliş: Riziko Ağırlaşması).
- OMAĞ, M.K.** :Sigortacı Açısından Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s.25-41.(zikrediliş: Sigorta Sözleşmesinin Hükümleri).
- ÖZDEMİR, H.E.** :Trafik Kazalarından Doğan Tazminat ve Sigorta Davaları, İstanbul 1988.

ÖZKAN, Y. :Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası- Problemler ve Çözüm Önerileri, Bastırılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.

ÖZSUNAY,E./

DURAL,M. :Sorumluluk Kavramındaki Değişiklikler Karşısında Sigorta, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1, İstanbul 1986, s. 43-55.

ÖZSUNAY,E. :Trafik Hukukunda Araç Sahibinin Fiil ve Davranışlarında Sorumlu Olduğu Şahıslar, Batıder, 1987,C.IV, S.1,s.1-64.

SEREBROVSKİY,V.: Страхование, Санкт-Петербург 1927, (Sigorta).

SERGİCİ, E. :Mesuliyet Sigortası Türleri, Teori ve Uygulama Açısından Mesuliyet Sigortaları , III. Sigorta Semineri, İstanbul 1977, s. 63-85.

SUHANOV, E. :Гражданское право, С. I, Санкт-Петербург 1998, (Medeni Hukuk), (zikrediliş: C. I).

SUHANOV, E. :Гражданское право, С. II, Санкт-Петербург 2000, (Medeni Hukuk), (zikrediliş: C.II).

SULEYMENOV,M./

BASİN,Y. :Гражданское право, С.II, Алматы 2002, (Medeni Hukuk).

SULEYMENOV,M./

- BASIN, Y.** :Гражданский Кодекс Республики Казахстан (Особенная часть), Алматы 2003, (Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu Yorumu, Özel Hükümler), (zikrediliş:Yorum).
- ŞAHOV, V.** :Страхование, Москва 2003, (Sigorta).
- ŞAHOV, V/
GRİGORYEV, V/
EFİMOV, S.** :Страхование право, Москва 2003, (Sigorta Hukuku).
- ŞENOCAK, K.** :Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000.
- TANDOĞAN, H.** :Trafik Kazalarında Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Manevi Zararları da Kapsar mı? Batıder, C.III, 1966, S.3,s.46. (zikrediliş: Manevi Zararlar).
- TANDOĞAN, H.** :İsviçre Hukukunda Motorlu Taşıt Aracı İşletenin Hukuki Sorumluluğun Niteliği, Şartları, Birden Fazla İşletenin Sorumluluğu ve Türk Hukuku İçin Öneriler, Trafik Sigortası V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (25-28 Nisan 1973), Bildiriler- Tartışmalar, Ankara 1975, s.193-235. (zikrediliş: Öneriler).
- TANDOĞAN, H.** :Tehlike Sorumluluğu Kavramı ve Türk Hukukunda Tehlike Sorumluluklarının Düzenlenmesi Sorunu, Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler II. Sempozyumu (15-16 Aralık 1978), İstanbul 1981, s.7-52. (zikrediliş: Tehlike Sorumluluğu).
- TANDOĞAN, H.** :Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara 1981.

- TEKİNAY, S.S.** :Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, İstanbul 1963. (zikrediliş:Tazminat).
- TEKİNAY, S.S.** :Borçlar Hukuku, C.1, İstanbul 1985.
- TOMİLİN, V.** :Транспортное страхование в России и странах Балтии, Москва 2000, (Baltik Ülkelerinde ve Rusya’da Ulaşım Sigortası).
- ULAŞ, I.** :Uygulamalı Sigorta Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2002.
- ÜNAN, S.** :Yeni Zorunlu Sorumluluk Sigortaları Öngörülürken Dikkate Alınması Gerekli Olan Hukuk İlkeleri, Zorunlu Sigortalar Paneli, İstanbul 1994.(zikrediliş: Zorunlu Sorumluluk).
- ÜNAN, S.** :Karayolları Trafik Kanununda Yapılan Değişikliklerin Sigorta Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi Paneli, I Tebliğ, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1, İstanbul 1998, s.82.(zikrediliş: Değişiklikler).
- ÜNAN, S.** :İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998.
- ÜNAN, S.** :Zorunlu Trafik Sigortasının Kapsamı ve Hatır Taşınması ile Aracın Hatır İçin Karşılıksız Verilmesinin Bu Sigorta Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1,İstanbul 1998. (zikrediliş:Hatır Taşınması).
- VOLGİN, V.** :Страхование гражданской ответственности владельцев транспортных средств, Москва 2002, (Motorlu Araç Sahiplerinin Medeni Sorumluluk Sigortası).

- VURAL, G.** :Trafik Sigortası, Ankara 1981.
- YONGALIK, A.** :Çevre Sorumluluk Sigortası, Ankara 1998.
- YÜKSEL, S.** :Türk ve Avrupa Topluluğu Hukukunda Motorlu Kara Nakil Araçları Zorunlu Mali Mesuliyet (Trafik) Sigortası Teminatlarının Karşılaştırılması, Bastırılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1991, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü.
- ZAVİDOV, B.** :Постатейный комментарий к Федеральному Закону “Об обязательном страховании гражданской ответственности владельцев транспортных средств, Москва 2004. (Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Federal Kanun’un Yorumu).

KISALTMALAR

age.	: adı geçen eser
agm.	: adı geçen makale
agt.	: adı geçen tez
b.	: bend
Batıder	: Banka ve Ticaret Enstitüsü Dergisi
Bkz.	: bakınız
BK	: Borçlar Kanunu
GFY	: Garanti Fonu Yönetmeliği
HD	: Hukuk Dairesi
İBD.	: İstanbul Barosu Dergisi
KCMK	: Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu
KZMSSGŞ	:Karayolları Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları
KTk	: Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ZMSS	: Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası
vd.	: ve devamı

GİRİŞ

Karayollarında ve motorlu taşıtlarda bilinen gelişmeler, insanlığın sosyal ve ekonomik ilerlemesine büyük katkıda bulunurken tehlikeleri de birlikte getirmiştir. Yarattığı tehlikelere karşın, motorlu araçların kullanılmasının yasaklanması olanaksızdır.¹ Karayollarında motorlu araçlar arttıkça trafik kazaları da çoğalmaktadır. Trafik kazalarında zarar görenlerin korunması amacıyla motorlu araç işletenler için zorunlu malî sorumluluk sigortası kabul edilmiştir. Bu sigorta, aracın kullanılması sırasında üçüncü kişilere verilecek zararlar için araç sahibi veya işletenlerinin hukukî sorumluluklarını teminat altına almaktadır.

Motorlu taşıt araçlarının kullanılmasından meydana gelen zararların tazmini borcuna ilişkin sorumluluk sigortası, Türk Hukuku'nda, ilk olarak 11.05.1953 yılında 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile tanzim edilmiştir. Bugün yürürlükte bulunan 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu, 6083 sayılı kanununun boşluk ve çağdaş bir yasaya sahip olmak amacıyla 13.10.1983 günü kabul edilmiştir.

Kazak Hukuku'nda ise Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası ile ilgili ilk düzenleme, 18 Aralık 2000 tarihinde kabul edilen № 126-II Sayılı KC Sigorta Faaliyetleri Hakkında Kanun'unda yer almaktadır (SFK m. 6/3-10). Daha sonra, Kazakistan Cumhuriyeti № 446-2 Sayılı ve 01.07.2003 tarihli "Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Kanun" u kabul ederek, ayrıntılı bir düzenleme yoluna gidilmiştir.

¹AŞÇIOĞLU,Ç.: Trafik Kazalarından Doğan Hukuk ve Ceza Sorumlulukları, Ankara 2005, s. 1.

Bu tez, bir yandan Türk Hukuku'nda yarım asırlık geçmişi olan, Kazak Hukuku'nda ise, yeni düzenleme altına alınmış olan bu sigorta türünde olan boşlukları doldurmak, diğeri yandan ise yeni gelişmekte olan Kazak Hukuku'nu Türk Hukuk camiasına ve uygulamaya tanıtmak amacıyla hazırlanmıştır.

Tez iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Türk Hukuku'nda motorlu taşıt zorunlu malî sorumluluk sigortası ile ilgili genel bilgiler, motorlu taşıt işletenin hukuki sorumluluğı, motorlu taşıt zorunlu mali sorumluluk sigortası ile sağlanan teminat, tarafların yükümlölükleri ve külfetleri ve Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı konuları incelenmiştir.

İkinci bölümde ise, Kazak Hukuku'nda motorlu taşıt zorunlu medeni sorumluluk sigortası ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Bu vesile ile, bu sorumluluk sigortasının tarihi gelişimine ve yasal düzenlemelerden bahsedilmiştir. Ayrıca motorlu taşıt işletenin hukuki sorumluluğı, motorlu taşıt zorunlu medeni sorumluluk sigortası ile sağlanan teminat, tarafların yükümlölükleri ve külfetleri, Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu konuları ele alınmıştır.

Tezimizin sonunda ise, konu hakkındaki bir değeriendirmemizin bulunduğı sonuç yer almaktadır.

BÖLÜM I.
TÜRK HUKUKUNDA MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ
SORUMLULUK SİGORTASI

§ 1. ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI VE MOTORLU
TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

I- ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDA
GENEL BİLGİLER

1-Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Düşüncesinin Ortaya Çıkışı

Motorlu taşıtlar günümüzün en önemli ihtiyaçlarından biri olup, gerek insan gerekse yük taşımacılığın en önemli unsuru haline gelmiş bulunmaktadır. Günümüzde hemen hemen her ülkede motorlu araç sayısı günden güne hızla çoğalmaya devam etmektedir.

Karayollarında ulaşımın artması nedeniyle oluşan rizikoların gerek işletenleri, gerekse üçüncü kişilerde oluşturduğu zararların giderek yaygınlaşması ve toplumsal bir sorun hale gelmesi üzerine önce batı ülkelerinde başlayan ve büyüyen sorunun mevzuatta düzenlenerek çözümlenmesi yoluna gidilmiştir .

Bugün, hemen hemen bütün ülkelerde zorunlu malî sorumluluk sigortası kabul edilmiştir. Örnek olarak İngiltere (1930), İsviçre (1932), Almanya (1939), Belçika-

Hollanda-Lüksemburg (1955), Japonya (1955), Tunus (1960), İspanya (1962), İtalya (1969) ve Fransa (1958)' yi gösterebiliriz .¹

Türkiye ve Kazakistan'da da motorlu araçların oluşturduğu kazalar nedeniyle, meydana gelen bedeni ve maddi zararların giderilmesi için sorumluluk ilkeleri ile yetinilmemiş olup, bu konuda özel bir yasal düzenleme yapılmıştır. Her iki ülkede de sorumluluk sigortalarının, toplumların sigorta şuuruna ulaşması sonucu değil, kanuni zorlamalar ile meydana geldiğini görmekteyiz .

B-Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası ile İlgili Yasal Düzenleme

Türkiye'de bu konudaki ilk yasal düzenleme, 11.05.1953 tarih ve 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun (KTK)² kabulü ile yapılmıştır. Bu kanunun 51. maddesi, motorlu kara nakil araçlarına sorumluluk sigortası yaptırılmasını hükme bağlamaktadır.

Vatandaşları ve genel olarak Türkiye'de yaşayan kişileri, trafik kazalarından doğan mal ve can zararları dolayısıyla korumak amacıyla 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanununda bir taraftan sorumluluk hakkında özel hükümler getirilirken, diğer taraftan sorumlu olan kişilerin ödeme gücünü teminat altına almak amacıyla sorumluluk sigortası yaptırmak mecburiyeti de kabul edilmiştir. Özellikle sorumluluk

¹ **KENDER,R.:** Trafik Sigortalarında Garanti Fonu, V. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, 25-28 Nisan 1973, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1975, s.434.

² Resmi Gazete 8.5.1953 tarih ve 8411 sayı.

hakkındaki hükümler yetersiz olduğu için 1961 yılında bu kanunda 232 Sayılı kanunla önemli değişiklikler yapılmıştır.³

232 Sayılı kanunla değiştirilen 6085 Sayılı kanun, bu değişikliklere rağmen gerek teknik açıdan, gerekse sorumluluk hukuku yönünden istenilen amaca cevap vermeyince, bu defa köklü bir değişikliğe gidilmesi ihtiyacı ortaya çıkmış ve İsviçre Karayolları Trafik Kanunu'nun hukuki sorumlulukla ilgili düzenlemeleri esas alınmak suretiyle bugün yürürlükte bulunan 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu 13.10.1983 tarihinde kabul edilmiş ve 18.10.1984 tarihi itibarıyla yürürlüğe konulmuştur.⁴ Bu kanunun hukuki sorumluluğa ilişkin hükümleri 18.06.1985 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan kanunda *Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortasına* ilişkin hükümler sekizinci kısmın ikinci bölümünde 91 ile 111. maddeler arasında “sigorta” başlığı altında düzenlenmiştir.

C- Zorunlu Malî Mesuliyet Sigortasının Tanımı ve Hukuki Niteliği

Motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olması halinde o aracı işletenin zarara uğrayan üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğunu belli limitler dahilinde karşılamayı amaçlayan ve yasa ile yapılması zorunlu kılınan sorumluluk sigortası türüne *Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası* adı verilmektedir.⁵ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere zorunlu malî sorumluluk sigortası karayolunda motorlu araç

³ KARAYALÇIN, Y.: Sorumluluk (Mesuliyet) Sigortaları, Sigorta Hukuku Dergisi, C.II, S.1-2, 1984, s.40.

⁴ ULAŞ, I.: Uygulamalı Sigorta Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara 2002, s.693.

⁵ ULAŞ, I.: age., s. 692-693.

işletenin, işlettiği araç nedeniyle üçüncü kişilere verilen bedensel (cismani) ve eşya zararlarından dolayı onun malî ve hukuki sorumluluğunu üçüncü kişilere karşı güvenceye alınması nedeniyle bir pasif ve aynı zamanda zarar sigortası niteliği taşımaktadır. Bu tür sigortanın en önemli özelliklerinden biri de bu sigorta sözleşmesinin yapılmasının yasa ile zorunlu hale getirilmesidir (KTK m.101).

II. ZORUNLU MALÎ MESULİYET SİGORTASI

A- Zorunlu Malî Mesuliyet Sigortası Sözleşmesinin Tarafları

Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi KTK'nın 101. maddesi uyarınca yaptırılması zorunlu olmakla birlikte diğer sözleşmeler gibi taraflar arasında karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları ile kurulur ve bu sözleşme sigorta poliçesiyle bir belgeye bağlanır.⁶

Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Sözleşmesinde sigorta ettiren ve sigortacı olmak üzere iki taraf bulunmaktadır.

⁶ ULAŞ,İ.: age., s.694.

1. Zorunlu Malî Mesuliyet Sigortasında Sigorta Ettiren

2918 Sayılı KTK ‘nın 91. maddesinde zorunlu malî sorumluluk sigortasının sigorta ettirenin işleten⁷ sıfatına sahip kimseler tarafından yaptırılacağı açık şekilde hükme bağlanmıştır. Burada, işleten kavramını açıklamak gerekmektedir.

İşleten kavramı, doktrinde genel bir kavram olarak, aracın kullanılmasında ister ekonomik yönden, ister manevi açıdan devamlı olarak yarar ve çıkar sağlayan, araçtan doğan rizikoları ve aracın giderlerini üstlenen, araç üzerinde eylemli olarak egemenlik ve tasarruf gücü bulunan kişi olarak tanımlanmaktadır.⁸

KTK’nın 3. maddesinde işleten şöyle tanımlanmıştır; “İşleten, araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehin alan kişidir.”

“Ancak ilgili taraflardan başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiili tasarrufta bulunduğu ispat edilirse bu kimse işleten sayılır” (KTK m.3).

Aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendine ait olmak üzere işletmekten kasıt, sigorta primleri, benzin, yağ giderleri, aracın vergisi ve zorunlu sorumluluk sigortası

⁷ Eski KTK’ da da trafik kazalarında meydana gelen zararlardan araç sahibinin sorumlu olduğu belirtiliyordu. Uygulamada bu tabir çeşitli zorluklar ortaya çıkarmıştır. Aracın satışında araç sahibinin kim olduğu tereddütlere yol açmaktaydı. Ayrıca trafik sicilinde malik görülen kişinin çoğu kere malik olmadığı anlaşılmaktaydı. Bu durum açılan davalarda doğru karar vermeyi zorlaştırmaktaydı. Bu nedenle hukuk bilim adamları ve Yargıtay, işleten kavramını geliştirmişler ve bunun sonucunda 2918 sayılı KTK araç sahibi deyimini yerine işleten kavramını benimsemiştir.

⁸ ULAŞ,İ.: age., s. 699.

ile kasko sigorta primleri, garaj kirası gibi gözetim masrafları, yağlama, yıkama ve onarım gibi bakım giderlerine işletenin katlanmasıdır. Araç üzerindeki tasarruf kudreti ise bir aracın ne zaman trafiğe çıkarılıp çekileceği; kimin tarafından ne amaçlarla kullanılacağı; donatım, bakım ve gözetimin nasıl ve ne şekilde yapılacağı konularına karar verme yetkisini ifade eder.⁹

KTK’da, kira veya ariyet sözleşmesinin belirlenmesinde “süre unsurunun” etkisiyle ilgili bir açıklık bulunmamaktadır.¹⁰ KTK’nın 3. maddesi motorlu aracı ancak uzun süreli kiralayanı işleten saymıştır. Bu nedenle kısa süreli kiralama hallerinde aracı kiraya verenin işleten sıfatı ile sorumluluğu devam etmektedir.

Hukuk öğretisinde hakim görüş, Borçlar Kanununun belli olmayan süreli taşınmaz kiralalarında “feshih ihbar süresine ilişkin hükümlerinin” ölçü alınabileceği ileri sürülmektedir.¹¹ Nitekim BK’nın 262. maddesine göre belli olmayan süreli taşınır kiralalarında kiralayan üç günlük feshih ihbar süresine uymak suretiyle kira sözleşmesine son verebilir. Bu kuraldan hareketle söz konusu görüşe göre üç gün ve daha uzun süreli kira sözleşmeleriyle belli olmayan süreli sözleşmeleri Karayolları Trafik Kanunu anlamında uzun süreli sayılarak, kiralayanı işleten olarak kabul edilebilir.

⁹ AŞÇIOĞLU,Ç.: Trafik Kazalarında Hukuki Sorumluluk Ve Tazminat Davaları, Ankara 1989, s.17.

¹⁰ AŞÇIOĞLU,Ç.: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunun Getirdiği Sorunlar, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler-Tartışmalar, Ankara, 14-15 Nisan 1989, s. 191.

¹¹ BOLATOĞLU,B.:Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Motorlu Araçlar İşletenin Hukuki Sorumluluğu, Ankara 1988, s.73, EREN,F.: age., s. 648, KILIÇOĞLU, A.: Motorlu Araç İşletenin Sorumluluğu, Batıder, C. XXI, S. 3, s. 10. KILIÇOĞLU, A.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 4. Bası, Ankara 2004, s.265.

Öğretide “uzun süre kavramı” için iki ayrı görüş söz konusudur.¹² Birincisi, uzun sürenin belirli bir sayıyla sınırlandırılması (üç gün); ikincisi ise, böyle bir sınırlandırma yapmadan araç işletenin belirlenmesinde esas alınan “maddi ölçüler”in (araç üzerinde fiilî hakimiyet ve ekonomik yarar) bir kısmının motorlu aracın kiracısı üzerinde eylemli olarak gerçekleşmiş olmasını esas almaktadır.

Yargıtay, bir şirketin motorlu aracını Alman uyruklu turiste yedi gün için kiraya vermesinden bir sonraki gün ölümle sonuçlanan kazaya ilişkin davada, kiralama işlemini uzun süreli kabul etmemiştir. Alman turistin aracın işletilmesine katılmasındaki amacın tamamen turistik bir geziden ibaret olduğunu dikkate alarak motorlu aracı kiraya veren şirketin sorumlu olduğu hükme bağlanmıştır.¹³

Yargıtay, başka bir kararında “2918 Sayılı KTK 3. maddesinde uzun süreli kiralama kiracının işleten sıfatını kazanacağı öngörülmüştür. Kiralanan aracın “Roman Turizm” adıyla taşımacılıkta kullanılmasını, en az üç günlük bir süreyi aşan kiralamayı uzun süreli kiralama olarak kabul etmek gerekir” (Y. 19. HD., 12.10.1993, 11898/6463) şeklinde yargıya varmıştır.

Finansal Kiralama Kanunu çerçevesinde en az 4 sene için kiralanan motorlu araçlar da işleten finansal kiralama şirketi değil, kiracıdır. Bu ihtimâlde “uzun süreli kiralama” şartı en net şekilde gerçekleşmiş olmaktadır.

¹² AŞÇIOĞLU, Ç.: age., s. 192.

¹³ Yargıtay 4. HD., 16.6.1988, 1950/6115; YKD., Ekim, 1988, S. 10, s. 1361.

İşleten niteliğine sahip olmayan kimse, meselâ sürücü aleyhine açılacak davaların Borçlar Kanunu hükümlerine tâbi olması gerekir.¹⁴

a) İşletenin Sorumluluğu

KTK ‘nın 85. maddesinin 4199 Sayılı kanun ile değişik yeni şeklinde, sorumlu kişilerin sayısı artmıştır. Motorlu aracın işletenine ek olarak bu aracın bir teşebbüsün unvanı ve işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işletenin bağlı olduğu teşebbüsün sahibinin de sorumlu olacağı belirtilmiştir.

İşletenin sorumluluğu motorlu aracın kullanılmasının üçüncü kişiler için oluşturduğu tehlike sorumluluğuna dayanmaktadır. Araç işleticisinin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğunun dayanağı tam olarak belli değildir. İşleten tehlike esasına göre sorumlu tutulurken, motorlu aracın trafikte kullanılması konusunda karar verme yetkisinin kendisine ait oluşu göz önünde bulundurulmaktadır. İşleten, aracı rizikosunu ve yararı kendisine ait olmak üzere kullanan, bu bakımdan söz sahibi olan bir kimsedir. Teşebbüs sahibi bu özellikleri taşıyorsa zaten işleten sayılacaktır. İşletenle aynı özellikleri taşımayan teşebbüs sahibi işletenle aynı kurallara uyarınca sorumlu tutulmasını tehlike esasına dayandırmak zor olacaktır. Bu nedenle teşebbüs sahibinin sorumluluğunun temelinde hangi düşüncenin var olduğu belli değildir.¹⁵

¹⁴ **BOZER, A.:** Sigorta Hukuku - Genel Hükümler, Bazı Sigorta Türleri, Ankara 1996, s.134

¹⁵ **ÜNAN, S.:** Karayolları Trafik Kanununda Yapılan Değişikliklerin Sigorta Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi Paneli, I. Tebliğ, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1, İstanbul 1998, s.82.

İşletenin sorumluluğu KTK'nın 85. maddesi iki biçimde düzenlemiştir.

Bunlar;

- a) Motorlu aracın işletilmesi halinde meydana gelen kazadan işleteni sorumluluğu.
- b) İşletilme halinde olmayan bir motorlu aracın sebep olduğu trafik kazasından işletenin sorumluluğu.

aa) Motorlu Aracın İşletilmesi Halinde Sorumluluk

Motorlu bir aracın, karayolunda işletilmesi sırasında bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına neden olması işletenin tabi olduğu sorumluluktur. Bu tür sorumluluğun oluşması için;

1. Motorlu aracın karayolunda bir zarara yol açmış olması,
2. Bu zararın motorlu aracın işletilmesi sırasında meydana gelmiş olması,
3. Zarar ile aracın işletilmesi arasında uygun nedensellik bağının bulunması gerekir.

Bu koşullar arasında yer alan aracın işletilme halinden ne anlaşılması gerektiği doktrinde tartışma konusu olmuştur. “Mekanik görüş”e göre; motorlu aracın mekanik aksamının çalışması özellikle motor ve ışık düzeninin çalışması halinde oluşan zararlar bu sorumluluk kapsamındadır.¹⁶ Diğer bir görüşe göre ise, aracın trafiğe çıkarılması ve karayolunda bulunuyor olması oluşan zarardan sorumlu olmak için

¹⁶ AŞÇIOĞLU,Ç.:Tazminat, s.37, BOLATOĞLU,B.: age., s.166, TANDOĞAN,H.: Öneriler, s. 208.

yeterli sayılmaktadır.¹⁷ Doktrinde ikinci görüş hakim görüştür. Bazı yazarlar da, hareket halinde olma ve makine tekniği görüşünün karması olan bir görüş ileri sürmektedir. Bu yazarlara göre aracın işletilmesi, “motorun çalıştırılarak aracın hareket haline konulmasıdır.”¹⁸

Eski kanunda böyle bir ayırım olmadığı ve yorum tarzı benimsendiği için bu konuda sorun çıkmıyordu. Konu ile ilgili olarak Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin (Özel Daire) 10.1.1963 gün ve 1962/2948 esas ve 1963/119 Sayılı konu ile ilgili olan kararında;

“... Davalı sigorta şirketi 6085 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun emredici nitelikteki 51. maddesi (KTK m.91) hükmü uyarınca dava konusu kamyonu sigorta ettirmiştir. Bu maddedeki kullanma vasıtanın (aracın) hareket halinde bulunmasını zorunlu kılmaz. Taşıma aracının kullanılmaya amade ve hazır bir durumdayken, gerek araç işleticisi, gerekse diğer aracın kusurundan üçüncü şahıslar aleyhine doğan zararların davalı sigortacı tazmini gerekir ...” şeklinde yargısı bulunmaktadır.¹⁹

bb) Motorlu Aracın İşletilmemesi Halinde Sorumluluk

İşletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu zarardan yalnız araç işleteni sorumlu olup, araç işleticinin bağlı bulunduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğu söz

¹⁷ ADAL,E.: age., s. 44-45, ADAL,E.: Motorlu Taşıt Kazalarına Karşı Mecburi Sorumluluk Sigortası, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XXX, S.3-4, İstanbul 1965, s.151, ÖZSUNAY,E.: age., s.3.

¹⁸ GÖKCAN,T./KAYMAZ,S.:Karayolları Trafik Kanunu’na Göre Hukuki Sorumluluk, Tazminat-Sigorta-Rücu Davaları ve Trafik Suçları, Seçkin, Ankara 2001, s.151.

¹⁹ AŞÇIOĞLU,Ç.: Sorunlar, agm., s.202.

konusu değildir. İşletenin, işletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu zarardan sorumluluğu, niteliği itibariyle tali nitelikte bir sorumluluktur.

KTK'nın 85. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan işletilme halinde olmayan bir motorlu aracın neden olduğu zararlardan doğan işletenin ikinci tür sorumluluğu ise, bir tehlike sorumluluğu olmayıp, kusur sorumluluğudur. İşletilme halinde olmayan motorlu bir aracın neden olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten ve eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bir bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir (KTK m. 85/3).²⁰

KTK 85. maddesinin 3. fıkrasına göre işletenin sorumlu olması için aşağıdaki şartların gerçekleşmesi gerekir;

1. Zarar, işletilme halinde olmayan bir aracın sebep olduğu trafik kazasından doğmalıdır,
2. Zarar gören, kazaya, işleten veya yardımcılarının kusurunun veya aracın bozukluğunun sebep olduğunu ispat etmelidir.²¹

cc) İşletenlerin Birbirine Karşı Olan Sorumlulukları

Değişik işleten veya araç işleticinin bağlı olduğu teşebbüs sahiplerine ait birden çok motorlu aracın katıldığı bir trafik kazasında işleten veya teşebbüs sahiplerinden

²⁰ KILIÇOĞLU, A.: age., s. 273.

²¹ EREN, F.: age., s.663-665.

biri veya tamamı zarar görebilir. Bu halde işletenlerin veya teşebbüs sahiplerinin birbirlerine karşı sorumluluğu söz konusu olur.²²

Bu konu KTK 89. maddesinin 1. fıkrasında hükme bağlanmıştır. Kanun koyucu söz konusu maddeyi, kişiye ilişkin zarar ile şeye ilişkin zarar olarak ikili bir ayırım yaparak düzenlemiştir. KTK 89.maddesinin 1. fıkrasına göre “birden çok motorlu aracın katıldığı bir kazada işletenlerden biri bedensel bir zarara uğrarsa, özel durumlar ve özellikle işletme tehlikeleri başka türlü paylaştırmayı haklı göstermedikçe, kazaya katılan araçların işletenleri ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahipleri kendilerine düşen kusur oranında, zararı gidermekle yükümlüdürler.” Buna karşılık, şeye ilişkin zarardan sorumluluk, aynı maddenin ikinci fıkrada şu şekilde hükme bağlanmıştır. “İşletenlerden ve araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahiplerinden birine ait bir şeyin zarara uğraması halinde, zarar gören, ancak zarar veren işletenin veya araç işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kimsenin kusuru veya geçici olarak temyiz gücünü kaybetmesi veya zarar verene ait araçtaki bir bozukluk yüzünden zararın vuku bulduğunu ispat etmesi halinde, zarar veren işleten veya işleticinin bağlı olduğu teşebbüs sahibi tazminatla yükümlü tutulur.” Görüldüğü gibi, sözü geçen maddede ilke olarak işletenlerin kusurları esas alınmakta; bununla birlikte, kişiye ilişkin zararda ayrıca özel durumlar ve özellikle işletme tehlikeleri de göz önünde tutulmaktadır.²³

²² EREN,F.: age., s.678.

²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. EREN,F.: age., s.679., GÖKCAN,T./KAYMAZ,S.: age., s. 201.

b) İşletenin Sorumluluktan Kurtulması

İşleten veya araç işleticinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin sorumluluğunu azaltan, özellikle tazminattan indirim yapılmasını gerektiren sebepler, KTK'nın 86/1 ve 87/1'de düzenlenmiştir.

2918 Sayılı KTK sorumluluktan kurtulma şartlarını 86. maddesinde: “İşleten, kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin, kusurlu bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur.

Sorumluluktan kurtulamayan işleten, kazanın oluşunda zarar görenin kusurunun bulunduğunu ispat ederse hakim durum ve şartlara göre tazminat miktarını indirebilir ” şeklinde belirlemiştir.

KTK'nın 86. maddesi işletenin kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin kusurlarının bulunmaması ve motorlu araçtaki bir bozukluğun kazaya neden olmaması durumlarında mücbir sebebin gerçekleşmesi sonucu kazanın oluştuğu hallerde işletenin sorumluluktan kurtulabileceğini öngörmüştür. KTK bakımından mücbir sebep, önceden öngörülmesi mümkün olmayan, motorlu araç işletmesi veya faaliyeti dışında kalan ve karşı konulmayacak şiddette kendini gösteren olağanüstü bir olaydır.²⁴

²⁴ TANDOĞAN, H.: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara, 1981, s. 247.

Mücbir sebeplerin başında doğa olayları gelmektedir. Örneğin; bir sürücü kullandığı otobüsü ile yolda giderken dağdan bir kaya yuvarlanıp otobüse çarparak bir kişinin ölümüne neden olsa bu olaydan sürücü ve araç işleteninin sorumluluğu yoktur. Çünkü olay önceden öngörülemeyen (= tedbiri alınamayan) olayın etkisi altında olmuştur. Çığ, harp, yıldırım, kasırga, sel ve su basması, ani ölümler mücbir sebep olarak kabul edilir. Mücbir sebep, belirli bir kesinlikle tespit edilebilmelidir. Kazanın sebebi bilinmiyor, açıklanamıyorsa, olay mücbir sebep değil, umulmayan hal olarak değerlendirilmelidir.²⁵

Yargıtay, “...Fren patlaması teknik arızadır ve bakım eksikliğinden oluşur. Bu hâl ile araç maliki veya işleteni sorumlu olur.” (Y. 19. HD., 23.1.1996, 5052/473) ve “...Aracın freninin patlaması mücbir neden değildir. Çünkü, aracın trafiğe elverişli biçimde çıkarılması ve yeterli bakımının yapılması araç maliki veya işletene aittir. Bu nedenle araç malikinin sorumluluğuna karar verilmesi doğrudur.” (Y. 19. HD., 7.3.1996, 8668/2081) demek suretiyle bakım eksikliğinin mücbir neden olmadığı yönünde karar vermiştir.

Sorumluluk hukukunun temel ilkelerinden biri “hiç kimse kendi kusurundan yararlanamaz” ilkesidir. KTK’nın 86. maddesinde bu ilke tekrarlanmış ve kazaya zarar görenin ağır kusurunun neden olduğunun kanıtlanabilmesi halinde işletenin zararı tazmin sorumluluğundan kurtulabileceği hüküm altına alınmıştır. Burada zarar görenin ağır kusuru, işletenin eylemi ile zarar arasındaki uygun illiyet bağıını kesmektedir. İşletenin söz konusu hükümden yararlanabilmesi için hem olayın

²⁵ EREN,F.: age., s. 673.

meydana gelmesinde zarar görenin ağır kusurunun bulunduğunu kanıtlaması, hem de kendisinin veya eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilerin de kusursuzluklarını kanıtlaması gerekmektedir.

İşleten, zararın oluşmasında zarar görenin kusurunun bulunduğunu kanıtlayamadığı takdirde, KTK'nın 86 maddesinin 2. fıkrasında, yargıca, zarar görenin ağır kusuru dışında kalan ve kazayı etkileyen diğer kusurlu davranışlarından dolayı, durum ve koşullara göre işletenin sorumlu olduğu tazminat miktarında indirim yapabilme konusunda takdir hakkı tanınmıştır.

KTK'nın 86. maddesinde ayrıca olayın meydana gelmesinde işleten ile onun eylemlerinden sorumlu olduğu araç sürücüsü yardımcıları ve zarar görenler dışında üçüncü bir kişinin ağır bir kusurunun bulunduğunun işletence kanıtlanabilmesi halinde de işletenin sorumluluktan kurtulabileceği kabul edilmiş bulunmaktadır.

KTK'nın 197. maddesi işletenin kendisinin veya eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerden birinin, motorlu aracın çalınmasında veya gaspedilmesinde kusurlu olmadığını kanıtlayabilmesi durumunda da, o motorlu aracın meydana getirdiği zarardan sorumlu olmayacağını hükme bağlamıştır.

Yukarıda anlatılan sorumluluktan kurtulma koşullarının, işletence kanıtlanabilmesi halinde işleten sorumluluktan kurtulacağından işletenin bu sorumluluğunu üzerine alan *Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Sözleşmesini* yapan sigortacı da bu sorumluluktan kurtulmuş olacaktır.

c) İşleten Gibi Sorumlu Olanlar

Kanun, gerçek işleten olmadıkları halde bazı kişileri “farazi işleten” saymış ve bunları da meydana gelen zarardan gerçek işleten gibi sorumlu tutmuştur. Burada bazı kimselerin “işleten yerine”, “işleten gibi” sorumlulukları söz konusudur. Söz konusu kişiler; motorlu araçla ilgili meslekî faaliyette bulunan teşebbüslerin sahipleri, yarış düzenleyicileri, devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, bir motorlu aracı çalan ve gasp edenlerdir.²⁶ Bu durumda işletenin “işletenlik” sıfatı yine devam etmekte, ancak hukuki sorumlulukları kalkmaktadır.²⁷

aa) Motorlu Araçla İlgili Meslekî Faaliyette Bulunanlar

Bu konu KTK’nın 104. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir.

“ Motorlu araçlarla ilgili meslekî faaliyette bulunan teşebbüslerin sahibi, onarım bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacı ile veya benzeri bir amaçla kendisine bırakılan bir motorlu aracın sebep olduğu zararlardan dolayı işleten gibi sorumlu tutulur. Aracın işleteni ve araç için zorunlu malî sorumluluk sigortası yapan sigortacısı bu zarardan sorumlu değildir.

Yukarıda yazılı teşebbüs sahipleri kendilerine bırakılan motorlu araçların tümünü kapsamak üzere esasları Hazine Müsteşarlığı’nın bağlı bulunduğu Bakanlıkça tespit edilecek bir zorunlu malî sorumluluk sigortası yaptırmaya ve denetimlerde bu sigortanın yapıldığını belgelemeye mecburdurlar.

İşletenin sorumluluk sigortasına ilişkin hükümler burada da uygulanır.

²⁶ EREN,F.: age., s. 649.,

²⁷ GÖKCAN,T./KAYMAZ,S.: age., s. 207.

Motorlu araçları meslekî veya ticari amaçlar için elinde bulunduran teşebbüs sahipleri bu araçların yönetmelikle gösterilecek biçimde bir defterini tutmakla yükümlüdürler.”

Motorlu araçlarla ilgili meslekî faaliyette bulunan işletmelerin sahipleri aynen motorlu araç işleteni gibi hukuken sorumlu tutulmaları için aşağıdaki şartların gerçekleşmiş olması gerekir.²⁸

Teşebbüs sahibinin işleten gibi sorumluluğundan söz edebilmek için motorlu araçlarla ilgili *meslekî faaliyette bulunması* gerekir. KTK’nın 104. maddesinde bu faaliyetler, gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik amacı ile benzeri amaçlarla yapılan çalışmalar olarak gösterilmiştir.²⁹ Motorlu araçla ilgili meslekî faaliyette bulunan teşebbüs sahiplerine örnek olarak, tamirci, kaportacı, boyacı, garaj, otopark ve galeri sahibi gibi kişiler gösterilebilir. Motorlu araç taşımacılığı yapan teşebbüs sahipleri de buraya girer. Aslında, motorlu araç sahibi, aracını bu gibi meslekî faaliyette bulunan yerlere bırakmakla işleten sıfatını kaybetmemekte, yalnız bu esnada aracın sebep olduğu zarardan sorumlu tutulmamaktadır.

Motorlu araçla ilgili meslekî faaliyette bulunan teşebbüs sahibinin gerçek işleten yerine ve onun gibi sorumlu olabilmesi için ikinci şart, *araç üzerindeki hâkimiyetin (tasarruf kudreti) eylemli olarak kendisine geçmiş olması* gerekir. Aslında motorlu araçla ilgili faaliyette bulunan teşebbüs sahibinin sorumlu tutulmasının sebebi bunların motorlu araç üzerinde fiilî hâkimiyet sahibi

²⁸Ayrıntılı bilgi için bkz. AŞÇIOĞLU,Ç.: Sorunlar, agm., s.195-199, EREN,F.: age., s. 649, GÖKCAN,T./KAYMAZ,S.: age., s. 208-210.

²⁹ AŞÇIOĞLU,Ç.: Sorunlar, agm., s.195-196.

olmalarından ileri gelmektedir. Sorumluluk, araç bu kişilerin hâkimiyet alanına girdiği anda başlar ve iade edildiği anda sona erer. Örneğin, tamir edilen veya bakımı yapılan ya da satım için galeriye bırakılmış olan araba, deneme veya muayene ya da müşteriye gösterme amacıyla tamirci, bakımcı, veya galerici tarafından kullanılırken, üçüncü bir kişiye zarar vermişse, bu zarardan sorumlu, aracın sahibi değil, tamirci veya bakımcıdır.³⁰

Yargıtay’ın bu konuyla ilgili bir kararı şu şekildedir: “Kaza, tamirhaneye bırakıldıktan sonra meydana geldiğine göre, KTK’nın 104. madde uyarınca tamirhane sahibi işleten gibi sorumludur.” (4. HD. 29.5.2000, 3190/5210).

bb) Motorlu Araç Yarış Düzenleyicileri (Organizatörleri)

KTK’nın 105. maddesinde, yarış düzenleyicileri de farazi işleten sayılacağı hükme bağlanmıştır. Motorlu araç yarışı düzenleyicileri, yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçları ile gösteride kullanılan diğer araçların sebep olabilecek zararlardan dolayı motorlu araç işleteninin sorumluluğuna ilişkin hükümler uyarınca sorumludurlar.

Yarışçıların veya onlarla birlikte araçta bulunanların uğrayacakları zararla, gösteride kullanılan araçların uğradıkları zararlardan dolayı sorumluluk genel hükümlere tabidir. (KTK m. 105/2).

³⁰ EREN,F.: age., s. 649

Motorlu araç yarışı düzenleyen kişilerin yaptırmak zorunda olduğu sorumluluk sigortasında en az sigorta teminat tutarını belirlemekle ilgili bakanlık yetkili bulunmaktadır. Ancak, bu sigorta tutarının hiçi bir zaman zorunlu malî sorumluluk sigortasındaki sigorta tutarlarından az olmayacağı da yasada emredici bir şekilde hükme bağlanmıştır (KTK m. 105/3).

Zarar gören kimseler yasa uyarınca doğrudan doğruya sigortacıya dava açabilmektedir (KTK m. 97). Zarar görenler birden fazla ise tazminat garmeten ödenir (KTK m.96). Burada yarışa katılan aracın asıl işleteninin sorumluluğu devam eder. Yarış için özel bir sigortanın yapılmamış olduğu bilen veya gerekli özenin gösterilmesi halinde bilebilecek olan işleten veya işletenlerden sigortacı ödediği miktarı yargı yoluyla tahsil edebilir.

Yetkili makamlardan izin almadan düzenlenen yarışlarda oluşan zararlar zarar neden olan aracın sigortasını yapan sigortacı tarafından karşılanır. Böyle bir durumda sigorta tazminatını ödeyecek olan sigortacı işletene rücu edebilir (KTK m.105/5).

2. Zorunlu Malî Mesuliyet Sigortasında Sigortacı

Sigortacı, “aracın işletilmesi” olgusu ile zarara sebep olmadığından teknik anlamda sorumlu değildir.

Yapılması zorunlu olan malî sorumluluk sigortasının işleten karşısındaki tarafını, sigortacı oluşturur. KTK 101. maddesinin 1. fıkrasına göre, öngörülen malî

sorumluluk sigortası Türkiye’de kaza sigortası dalında çalışmaya yetkili olan sigorta şirketlerince yapılır³¹. Anılan maddeyle bu yetki ve görevi kaza dalında çalışan sigortalar ile sınırlandırma getirilmiş, ayrıca Türkiye’de kaza sigortası dalında çalışmaya yetkili kılınan sigorta şirketlerinin trafik dolayısı ile zorunlu malî sorumluluk sigortasını yapmakla zorunlu tutulmuştur. Bu şekil işleyenler veya onlar gibi sorumlu olanlar zorunlu malî sorumluluk sigortası yaptırmakla zorunlu tutulurken, kaza dalında çalışmayı yetkili sigorta sözleşmesini yapmakla zorunlu tutularak, kamu düzeni amacı ile *sözleşme serbestisi* ilkesinin de bir sınırlama getirilmiş bulunmaktadır.³²

3. Zorunlu Malî Mesuliyet Sigortasında Sigortalı

Zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesi ile motorlu araç işletenin, işlettiği aracın üçüncü kişilere verdiği zararlar nedeniyle onlara karşı olan hukuki ve malî sorumluluğu güvence altına alınmakta, bu nedenle sigorta ettiren işletici, aynı zamanda sigortalı da sayılabilir. Zorunlu malî sorumluluk sigortası poliçesi düzenlenirken zarara uğrayacak kişiler o aşamada henüz bilinmediğinden bu kişilerin ismen poliçede sigortadan faydalanan olarak gösterilmesi dahi mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle zorunlu malî sorumluluk sigortası poliçelerinde lehine sigorta yaptırılan üçüncü kişilerin belirtilmesinde olumsuz koşullar sayılarak, bunların dışında kalan kişi ve eşya zararları niteliğini haiz üçüncü kişilerin zararlarının sigorta güvencesi altına alındığı açıklanmaktadır. Sigorta poliçeleri genel

³¹ ARKAN,S.: Yeni Karayolları Trafik Kanunu’nun Sigorta ve Garanti Fonuna İlişkin Hükümleri Üzerinde Bir İnceleme, Sigorta Hukuku Dergisi, C.I, S.3-4, 1983, s.258-259.

³² ULAŞ,I.: age., s.730.

şartlarında bu olumsuz koşullar genellikle “Teminat Dışı Kalan Haller” bölümünde gösterilmekte ve bu olumsuz koşullara tabi olmayan zarar görenlerin diğer koşullar çerçevesinde üçüncü kişi sıfatıyla zararı giderilmektedir.

4. Zorunlu Malî Mesuliyet Sigortası Kapsamına Giren Araçlar

Karayolları Trafik Kanununun 91. maddesi ile bu maddenin yollama yaptığı aynı kanunun 85 maddesinin 1. maddesi hükmüne göre motorlu araç işletenlerin sorumluluğu güvenceye alındığı hüküm altına alındığına göre, zarar veren ve sigorta kapsamına alınan araçlar motorlu taşıt araçları olmaktadır. Bu niteliği haiz olmayan araçların verdiği zararlar zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesi güvencesi altına alınamaz.

Karayolları Trafik Kanununun 3. maddesinin taşıt başlıklı tanımda, motorlu araç, karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan ve makine gücü ile yürütülen taşıtlar biçiminde tanımlanmış bulunmaktadır. Motorlu araçlar, aynı maddedeki tanımlarda otomobil, otobüs, minibüs, kamyonet, kamyon, çekici, motosiklet vs. gibi araçlar olarak sayılmış ve ayrı ayrı tanımları yapılmıştır.

Römorklar, aynı maddedeki tanıma göre, motorlu araçla çekilen insan ve yük taşımak için ihmal edilmiş motorsuz taşıttır. Bu niteliği itibariyle römorkların neden olduğu zararlar zorunlu malî sorumluluk sigortası kapsamına girmezler. Ne var ki, KTK’nın 102. maddesinde, bir römorkun veya yarı römorkun veya çekilen aracın sebep olduğu kazadan dolayı, çekicinin işleteni, motorlu aracı işletenin tabi olduğu

KTK'nın 85. maddesi hükümlerine göre sorumlu tutulur, hükmüne yer verilmek suretiyle römorkların neden olduğu zararların da zorunlu malî sorumluluk sigortası güvencesi kapsamına alınması sağlanmış bulunmaktadır. Yine aynı maddenin 2. fıkrasına göre, römorklar başlı başına sigorta ettirilemeyecek ve fakat römorku çeken çekicinin işletenin yaptırdığı çekicinin sorumluluk sigortası kapsamına mütalaa edilerek bundan kaynaklanan kişi ve eşya zararları sigorta güvencesi altına alınmış olmaktadır.

Yine aynı maddenin son fıkrasında, insan taşımada kullanılan römorkların neden olduğu kişi zararları bakımından sigorta güvencesi için tüm katarın en az zorunlu malî sorumluluk sigortası tutarları kapsamına ek bir sorumluluk sigortası düzenlemesi zorunluluğu getirilmiştir.

Römorkların neden olduğu hasarların sigorta teminatına alınması ile ilgili yukarıda açıklanan koşullara Genel Şartların A.1. maddesinin 2. fıkrasında yer verilmiştir.

Römorklar ile ilgili diğer bir düzenleme de, Karayolları Trafik Kanunu Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Tarife ve Talimatında yer almakta olup, bu düzenlemeye göre, insan taşımada kullanılan römorkların (ek sigorta) ile ilgili poliçelere aşağıdaki klozun eklenmesi zorunlu tutulmuştur.

“Bu sigorta, poliçede evsafı gösterilen römorkun taşıdığı kişilere münhasıran bedeni yönden ika olunacak zarar ve ziyan hallerini, yine poliçede yazılı teminat limitlerine kadar karşılar.

Diğer zarar ve ziyan hallerinde, yalnız çekici aracın zorunlu malî sorumluluk sigorta teminatı ve limitleri geçerlidir.”

Her türlü motorsuz taşıtlar ile motorlu bisikletlerin sürücülerinin hukuki sorumluluğu, KTK’nın 103. maddesi hükmü gereğince genel hükümlere, yani BK’da düzenlenmiş bulunan sorumluluk hükümlerine tabi tutulmuşlardır. Bu nedenle de bu gibi araçların zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesi yapılması mümkün değildir.

III- MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

A- Sorumluluk Kavramının Hukuki Niteliği ve Kapsamı

Toplum hayatı, insana birçok sorumluluklar yüklemektedir. İnsan toplum içinde yaşadığı sürece bu sorumluluklarından kaçınmamaktadır. Hukuk alanında sorumluluk kavramı “esas itibariyle bir kişiye başvurabilmesi ve/veya ona yaptırım uygulaması olanağını” anlatmaktadır.³³

Hukuki anlamda iki tür sorumluluk vardır. Bunlar; kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluktur. Genel olarak bir kimsenin hukuka aykırı bir davranışı

³³ ÜNAN, S.: İsteğe Bağlı Genel Sorumluluk Sigortasında Riziko, İstanbul 1998, s. 8.

sonucu meydana gelen zarardan sorumlu tutulması kusurlu olmasına bağlanmış ise kusur sorumluluğundan; kusurlu bulunmasına bağlanmamış ise kusursuz sorumluluktan bahsetmek mümkündür. Kusura dayanan sorumluluk Borçlar Kanununun 41 ve sonraki maddelerinde düzenlenmiştir. Bir kişinin kendi fiilinden doğan zarardan sorumlu olması için beş unsurun bir arada bulunması gerekir.³⁴

1.Fiil: Sorumlu kişinin bir fiilinin bulunması,

2.Fiilin “hukuka aykırı” olması,

3.Kusur: Failin kusurlu olması,

*4.Zarar:*Hukuka aykırı ve kusurlu sayılan fiil dolayısıyla bir zararın gerçekleşmesi,

5.Uygun illiyet: Hukuka aykırı ve kusurlu fiil ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması.

Kusursuz sorumluluk da bir haksız fiil sorumluluğudur. Ancak, kusura dayanan haksız fiil sorumluluğundan farklı olarak burada haksız fiilin kusur dışında diğer unsurları sorumluluk için yeterli bulunmaktadır. O halde, kusursuz sorumluluk hallerinde de fiil, hukuka aykırılık, zarar ve illiyet bağı unsurları aranacaktır.³⁵

Kusursuz sorumluluk halleri olağan sebep sorumluluğu ve tehlike sorumluluğu olmak üzere iki ana grupta incelenmektedir.

³⁴ KARAYALÇIN, Y.: agm., s.35.

³⁵ KILIÇOĞLU, A. : age., s.222.

Motorlu araçların sebep olduğu kazalarda zarar görenlerin korunması amacıyla kabul edilen sorumluluk şartlarına ilişkin esaslar şunlardır.³⁶

1. Motorlu araçların sebep olduğu zarardan işletenin sorumlu tutulması ve sorumluluğun *tehlike sorumluluğu* esasına tabi olması kabul edilmiştir. İşletenin sorumluluğu açısından genel sorumluluk esasından uzaklaşarak tehlike sorumluluğu esasının kabul edilmesinin sebebi motorlu araçların taşıdığı tipik tehliktir (işletme tehlikesi).³⁷ KTK 85. maddesinin 1. fıkrası ile bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölmesine veya yaralanmasına yahut bir şeyin zarara uğramasına sebep olduğunda motorlu aracın işleteninin ve işleticisinin bağlı olduğu teşebbüs sahibinin doğan zarardan sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.³⁸

2. Tehlike sorumluluğunun kabul edildiği hallerde sorumluluktan kurtuluş şartları ağırlaştırılmıştır. Genel hükümlerden farklı olarak, işletenin illiyet bağının kesilmesi sonucunu doğuran mücbir sebep veya zarar gören ya da üçüncü bir kişinin ağır kusurunu ispatlaması sorumluluktan kurtulması için yeterli değildir. İşleten, ancak kendisinin ve eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun bulunmaksızın ve araçtaki bir bozukluk kazayı etkilemiş olmaksızın, kazanın mücbir

³⁶ **NOMER,E.Y.:** Trafik Sigortasında Garanti Fonu, Bastırılmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2000, s.2 vd.

³⁷ **TANDOĞAN.:** İsviçre Hukukunda Motorlu Taşıt Aracı İşletenin Hukuki Sorumluluğun Niteliği, Şartları, Birden Fazla İşletenin Sorumluluğu ve Türk Hukuku İçin Öneriler,Trafik Sigortası V. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası (25-28 Nisan 1973), Bildiriler- Tartışmalar, Ankara 1975, s.193-235.

³⁸ Türk Hukukunda tehlike sorumluluğu sadece motorlu aracın işletilmesi esnasında doğan zararlar için kabul edilmiştir. İşletilme halinde olmayan motorlu araçların sebep olduğu zararlar (KTK m. 85/3) ile kazadan sonra yardım faaliyetine katılanların uğradıkları zararlardan (KTK m. 85/4) sorumluluk zararın doğuş sebebine göre olağan sebep sorumluluğu veya kusur sorumluluğu olarak düzenlenmiştir.

sebepten veya zarar görenin veya üçüncü bir kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat etmek suretiyle sorumluluktan kurtulabilir (KTK m.86/1).

3. Sorumluluk şartları açısından zarar görenleri koruyucu nitelikteki diğer bir düzenleme de müteselsil sorumluluk esasının kabulüdür. KTK 88. maddesinin 1. fıkrası uyarınca “Bir motorlu aracın katıldığı bir kazada, bir üçüncü kişinin uğradığı zarardan dolayı, birden fazla kişi tazminatla yükümlü bulunuyorsa, bunlar müteselsil olarak sorumlu tutulur.” Birden çok işletenin, zarar gören işletene karşı şeye ilişkin zararlardan müteselsilen sorumlu olabilmeleri için, her ikisinin de kusurlu olması gerekir. Zarar veren işletenlerden biri, kusurlu değilse veya KTK 86. maddesinin 1. fıkrasına göre sorumluluktan kurtulmuşsa, müteselsil sorumluluğu da söz konusu olamaz.³⁹

4. Motorlu araçların sebep olduğu kazalarda zarar görenleri koruyucu bir başka düzenleme ise zamanaşımına ilişkindir. Karayolları Trafik Kanununa dayanan tazminat talepleri için öngörülen zamanaşımı süresi genel haksız fiil sorumluluğuna dayanan tazminat taleplerinin tabi olduğu zamanaşımı süresinden daha uzundur. Şöyle ki, genel haksız fiil sorumluluğuna dayanan tazminat talepleri zararın ve zarar verenin öğrenilmesinden itibaren 1 yıl ve herhalükarda kaza tarihinden itibaren 10 yıllık bir sürenin geçmesi ile zamanaşımına uğrar (BK m.60). Oysa Karayolları Trafik Kanununa dayanan maddi tazminat talepleri için KTK 109. maddesinin 1. fıkrası ile zararın ve tazminat yükümlüsünün öğrenildiği tarihten itibaren 2 yıllık ve her halde kaza gününden başlayarak 10 yıllık zamanaşımını süresi öngörülmüştür.

³⁹ EREN,F.: age., s.682.

BK 60. maddesinin 2. fıkrası ile cezayı gerektiren fiillerden doğan maddi tazminat talepleri, daha uzun olması halinde ceza zamanaşımı süresine tabi tutulmuştur. Bu düzenlemenin bir benzeri KTK 109. maddesinin 2. fıkrasında da yer almaktadır.

Ayrıca KTK 109. maddesinin 3. fıkrası ile sigortacıya veya tazminat yükümlüsüne karşı kesilen zamanaşımı süresinin diğeri hakkında da kesilmiş sayılacağı hükme bağlanmıştır.⁴⁰

B- Motorlu Taşıt İşletenin Hukuki Sorumluluğunun Şartları

1. Motorlu Taşıt Bir Zarara Sebebiyet Vermelidir

Zarar, sorumluluğu ortaya çıkaran ve olayın dış dünyada meydana getirdiği “hukuken önemli olan” değişikliklerdir; işletenin sorumluluğundan söz edebilmek için, bir zararın gerçekleşmesi gerekir.⁴¹

KTK 85/1. maddesinde yer alan “Bir motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa, motorlu aracın işleteni bu zarardan sorumlu olur” biçimindeki bu kuralda zarardan genel olarak söz edilmiştir. Zarar, kişinin hayatı veya sağlığıyla ilgili olabileceği gibi, maddi veya manevi de olabilir. Bu maddede, ölüm, yaralanma veya şeyin zarara uğraması dışında, manevi zararların tazmini KTK’na tâbi tutulmamıştır. “Bir

⁴⁰ KARAYALÇIN, Y.: agm., s. 46.

⁴¹ AŞÇIOĞLU, Ç.: age., s. 46.

şeyin” kelimesi insan dışında yer alan zararları ifade eder.⁴² 90. madde manevi tazminat konusunda BK’nın haksız fiillere ilişkin hükümlerinin uygulanacağını buyurduğundan, işletenin kusursuz sorumluluğunun kapsamına manevi zararlar girmektedir.⁴³

İşleten, zarar görenin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşyanın zarara uğraması halinde KTK 85. maddesi vd. gereğince sorumludur (KTK m. 87/2). Motorlu aracın, başkalarına ait şeylere zarar vermesi (örneğin, freni patlayan kamyonun duvarı yıkarak eve girmesi) halinde de işletenin sorumluluğu 85. maddesi vd. hükümlerine dayalı tehlike sorumluluğu niteliğindedir. Bunlara karşılık yolcunun beraberinde bulunmayan, yani bir yük taşıma sözleşmesi gereğince taşınan eşyanın zarara uğraması halinde ise sorumluluk genel hükümlere (TTK m. 781 vd.) tâbidir.

Tazmine esas teşkil edecek maddi zarara uğrayan (ölen ya da yaralanan) kimse, yoldan geçen bir yaya, karşı araçta veya işletenin aracında bulunan yolcular, karşı aracın veya işletenin aracının sürücüsü olabilir.⁴⁴

2. Zarar Bir Motorlu Araç Tarafından Verilmelidir

İşletenin tehlike sorumluluğu, motorlu bir aracın trafik kazasına sebep olması halinde doğar. Karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan ve makine gücü ile yürütülen taşıtlar motorlu araç sayılırlar (KTK m. 3). Bunlar otomobil, minibüs,

⁴² KILIÇOĞLU, M.: Sorumluluk Hukuku, C. 1, Ankara 2002, s. 454.

⁴³ TEKİNAY, S.S.: age., s.708.

⁴⁴ TEKİNAY, S.S.: age., s.708.

kamyonet, kamyon, otobüs, motosiklet gibi araçlardır. Motorsuz taşıtlar ile motorlu bisiklet sürücülerinin hukuki sorumluluğu genel hükümlere tabi tutulmuştur.

3. Bir Motorlu Aracın İşletilmesi Zarara Neden Olmalıdır

KTK'nın 85. maddesi işletenin sorumluluğunu, araçların işletme durumunda bulunup bulunmamasına göre bir ayırıma tabi tutmuştur. Araç işletenin sorumluluğunun dayanağı tehlike sorumluluğu olduğuna göre, kanun koyucu böyle bir tehlikeyi aracın işletilme halinde olması için öngörmüştür.⁴⁵ Tehlike sorumluluğu için (KTK m. 85/1) motorlu araçların “işletme durumunda” olması gerekir. İşletme durumunda olmayan araçların neden olduğu zararlar için KTK'nın 85. maddesinin ikinci bendi uygulanır. Trafik kazalarının çoğunda, “işletme durumu” tartışılmayacak biçimde açıktır; özel durumlarda sorun çıkabilir. Tanımlanmamış bir kavram olan işletme durumunun belirlenmesi için değişik ölçüler ileri sürülmüştür.⁴⁶

Makine tekniğine ilişkin görüş gereğince, bir motorlu taşıt aracı, kendini harekete geçiren mekanik aksam (motor ve ışık düzeni) çalıştığı takdirde işletilme halinde sayılır.⁴⁷ İkinci bir görüş ise aracın trafiğe çıkarılmış olmasını yeterli bulmaktadır. Araç bir kere trafiğe sokulup trafik kurallarına tabi tutulunca, artık

⁴⁵ KILIÇOĞLU, A.: age., s.277.

⁴⁶ AŞÇIOĞLU, Ç.: age., s.43.

⁴⁷ Bu konuda geniş bilgi için bkz. ADAL, E.: Trafik Kazalarında Akit- Dışı Hukuki Sorumluluk, İstanbul 1962, s. 44-45, ÖZSUNAY, E.: Trafik Hukukunda Araç Sahibinin Fiil ve Davranışlarında Sorumlu Olduğu Şahıslar, Batıder, C.IV, S.1, 1987, s.3, TANDOĞAN, H.: Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk, Ankara, 1981, s. 240.

işletiliyor sayılmalıdır.⁴⁸ Bu son görüş, tehlike sorumluluğu düşüncesinin özüne daha uygun düşmektedir.⁴⁹

4. Aracın İşletilmesi ile Zarar Arasında Uygun İlliyet Bağı Bulunmalıdır

Motorlu aracın yarattığı “işletme tehlikesi” ile gerçekleşen “zarar” arasında nedensellik bağı kurulabiliyorsa, bu durumda işletenin sorumluluğu gündeme gelir. Başka bir ifade ile, zarar, motorlu araç işletilmesinin hem nedeni hem de sonucu ise bu durumda sorumluluktan söz edilebilecektir.⁵⁰

§2. MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI GENEL ŞARTLARI⁵¹ AÇISINDAN SAĞLANAN TEMİNAT VE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ

I-MOTORLU TAŞIT ZORUNLU MALÎ SORUMLULUK SİGORTASI GENEL ŞARTLARI AÇISINDAN SAĞLANAN TEMİNAT

A-Sigorta Teminatı Kapsamı

Motorlu Taşıt Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Genel Şartları’nın (Genel Şartlar) A.1. maddesinde “sigortacı, bu poliçede tanımlanan motorlu aracın

⁴⁸ ADAL,E.: age., s. 45, ÖZSUNAY,E.: Akit- Dışı Sorumluluk, s. 3, TANDOĞAN, H.: age., s. 244-245.

⁴⁹ TEKİNAY, S.S.: age, s.711.

⁵⁰ AŞÇIOĞLU,Ç.: age,s.55.

⁵¹ Resmi Gazete, 12.08.2003/25197.

işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, 2918 Sayılı KTK’ya göre işletene düşen hukuki sorumluluğu, zorunlu sigorta limitlerine kadar temin eder” diyerek teminatın çerçevesi çizilmiş ve üç türlü teminat belirtilmiştir.⁵²

Motorlu Araçlar Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası sigorta ettirenin malvarlığında bir kötüleşmenin meydana gelmesi veya en azından böyle bir kötüleşme olasılığının ortaya çıkması durumunda işlev kazanmaktadır. Yani bu sigorta, sigorta ettirenin malvarlığında bir kötüleşme veya kötüleşme tehdidi ortaya çıktığı anda koruma edimini yerine getirir. Kötüleşme tehdidi sigorta ettiren aleyhine dava açılması halinde somutlaşır. Sigortacı sorumluluğun şartlarının gerçekleştiği çok açık olmadıkça ödeme yapmaktan kaçınabilir. Bu durumda eğer sigorta ettirenin sorumluluğu iddia edilerek dava açılırsa, sigortacının dava sebebiyle ortaya çıkacak masrafları karşılaması ve dava kaybedildiği takdirde de teminat limitleri dahilinde ödeme yapması gerekir.

1.Maddi Tazminat Teminatı

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında sözü edilen “maddi zarar” failin haksız fiili neticesi, zarar gören kişinin malvarlığında meydana gelen eksilmedir.⁵³ Malvarlığındaki eksilme, kişi varlığının (beden bütünlüğünün) ihlâlinden de ileri gelebilir.⁵⁴ Örneğin; bir otomobilin çarpması nedeniyle yaralanarak bir süre çalışamaz duruma düşen bir işçi yeniden sağlığına kavuşana kadar, çalışmadığı süre

⁵² YÜKSEL, S.: agt., s.26.

⁵³ ÖZDEMİR H.E.: Trafik Kazalarından Doğan Tazminat ve Sigorta Davaları, İstanbul 1988, s.37.

⁵⁴ ÜNAN, S.: age., s. 77.

boyunca bir gelirden yoksun kalacaktır. Bu sürede yapılan masraflar ve yoksun kalınan gelirler kişi varlığında ortaya çıkan kötüleşmenin malvarlığı üzerindeki olumsuz sonuçlarıdır. Genel Şartlardaki maddi zarar teminatı ise esas olarak araca ve araçtaki eşyaya gelen zararların ve bundan kaynaklanan kayıpları (eşya zararlarını) ifade eder.

Zorunlu malî sorumluluk sigortası işletenin hukuki sorumluluğunu sigorta teminatı limitlerine kadar karşılar. Bu limitin üstünde kalan zararlar için işletenin eğer var ise ihtiyari malî sorumluluk sigortası limiti devreye girer. Bu sigorta limiti de zararı karşılayamaz veya bu tür sigorta yapılmamış ise bu durumda işleten hukuki sorumluluğu tek başına üstlenecektir.

Araç özel olarak kullanılıyor ise aracı kullanma imkânından mahrum kalma nedeni ile yapılmak zorunda kalınan ulaşım masrafları, yeni araç kiralama masrafları, araç ticari olarak kullanılıyor ise aracın elde edeceği gelirden mahrum kalma zararları da zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatına dahildir.

2.Tedavi Giderleri Teminatı

Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının A.1. maddesinde KTK'nın 98. maddesine paralel olarak sigortanın tedavi giderlerini kapsayacağı öngörülmüştür. KTK'nın 98. maddesine göre “motorlu araçların sebep oldukları kazalarda yaralanan kimselerin ilk yardım, muayene ve kontrol veya bu yaralanmadan ötürü ayakta, klinikte, hastane ve diğer yerlerdeki tedavi giderleri ile

tedavinin gerektirdiği diğer giderleri aracın zorunlu malî sorumluluk sigortasını yapan sigortacı, başvurma tarihinden itibaren sekiz iş günü içinde ve zorunlu malî sorumluluk sigortası sınırları kapsamında öder”. Aynı doğrultuda Genel Şartlarda, trafik sigortasının “bir kimsenin yaralanmasından doğan” sorumluluğu kapsayacağı hükme bağlanmıştır.

İşleten, kaza nedeniyle zarar görenin sağlığının bozulması dolayısıyla yapmak zorunda kaldığı tüm tedavi gidermek zorundadır. Hastane, doktor, ilaç, tahlil, röntgen, fizik tedavi, korse gibi giderleri ile bakım, diyet ve her türlü ulaşım giderleri, tedavi giderleri kapsamındadır.

Birden çok motorlu aracın katıldığı bir kazada zara gören kişinin bir işleten veya işleticinin bağlı olduğu teşebbüsün sahibi olması halinde aracı, kazaya yol açmış bulunan işleten veya işleticinin bağlı olduğu teşebbüs sahipleri zarar gören işletene karşı müteselsilen sorumlu olacaklardır (KTK m. 89/3).

Meydana gelen zarar bedensel zarar ise, kazaya katılan sorumlu işleten ve teşebbüs sahipleri tazminat yükünü kendi aralarında kural olarak kusur oranında paylaşırlar (KTK m. 89/1). Burada söz konusu olan sorumluluk zarar gören kişilere veya işletene karşı olan sorumluluk değil, zararı gideren işletene karşı diğer sorumlu işletenlerin tazminat yükümlülüğünden kaynaklanan sorumluluktur. Kanun sadece kazaya katılan işletenler veya bağlı oldukları teşebbüs sahipleri arasındaki paylaşım bakımından kusura dayalı bir düzenleme getirmiştir.⁵⁵

⁵⁵ ÜNAN, S.: Değişiklikler, s.85.

3.Ölüm Teminatı ve Diğer Tazminat

Diğer teminatlarda da olduğu gibi, burada da kişi ve kaza başına tespit olunan limitler dahilinde teminat verilmektedir. Motorlu Araçlar Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası ile verilen ölüm teminatı ve diğer tazminat talepleri aşağıda açıklanmıştır:

- a) Bu sigorta; motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin ölmesine sebep olursa, ölenin defin masrafları ile müteveffanın yardımından mahrum kalanların destekten yoksun kalma zararlarını,
- b) Motorlu aracın işletilmesi bir kimsenin yaralanmasına sebep olduğunda; bu kişinin tamamen veya kısmen çalışmaya muktedir olamamasından mütevellit zararları, ileride iktisaden mahrum kalacağı zarar ve masrafları şahsın çalışma gücünü kısmen veya tamamen geçici olarak azalması veya yok olmasından doğan zararları sigorta teminat limitleri dahilinde karşılar.

Yukarıdaki açıklamaların unsurlarını şöyle sınıflayabiliriz:

- I- Bir trafik kazası sonucunda yaralanan kişiye yaralandığı süre içinde fiilen çalışmadığı günler nedeniyle yoksun kaldığı kazanç kaybı,
- II- Çalışma gücü sürekli olarak azalmış ya da kaybolmuşsa, geleceğe ilişkin zararları.(Bedeni bütünlüğün bozulması nedeniyle ileride doğabilecek maddi kayıplar; kişinin işten çıkarılması, erken emekliliğe sevkı gibi),

III- Ölüm halinde ölenin taşıma, yıkama, gömülme, mezarlık ücreti ve benzeri defin giderleri ve ölüm sonucu ölenin ekonomik yardımlardan yoksun kalanlarına “destekten yoksun kalma tazminatı” sigorta teminat limitleri dahilinde ödenir.

Burada “destekten yoksun kalma” kavramına açıklık getirmemiz gerekmektedir. Destek veren, başkalarını himayesine alan, onların geçimini kısmen veya tamamen üzerine alan, sağlayan kimsedir. Destekten yoksun kalma sebebiyle ileri sürülecek taleplerin dayanağı Borçlar Kanunu 45. maddesinin 2. fıkrasıdır. Bu hüküm “ölüm neticesi olarak diğer kimseler müteveffanın yardımından mahrum kaldıkları takdirde, onların bu zararlarını da tazmin etmek lazım gelir” şeklindedir.

Borçlar Kanununda destekten yoksun kalma tazminatı için “müteveffanın yardımından mahrum kalanlar” tabiri kullanılmıştır. Bu tabir destek kavramından daha geniştir. BK’nın 45/2. maddesine göre, bakma sözü “bir şahsa yardım etme, gözetme, iktisadi yönden destekleme” anlamına gelmektedir. Ancak, bu özel mahiyette bir yardımı içine almaktadır yoksa gelip geçici olarak arada bir yapılan yardım, cep harçlığı ve hediye vermek, tavsiye bulunmak hukuki anlamda bakma ve yardım mefhumuna girmez.⁵⁶ Burada bakma, birinden yardım gören kişinin normal yaşama ihtiyaçlarının giderilmesi şeklinde anlaşılır. Örneğin; iş sahibinin ölmesi nedeniyle işçiler destekten yoksun kalma tazminatı isteyemezler, işverenin çalışanlarına ödediği ücret işçilerin emeği karşılığıdır ve kanundan doğmaktadır.

⁵⁶ **TEKİNAY ,S.S.:** Destekten Yoksun Kalma Tazminatı, İstanbul 1963, s. 18.

Destekten yoksun kalma tazminatının söz konusu olması için, yapılan yardımın ve bakmanın devamlılık arz etmesi gereklidir ve ölüm meydana gelmeseydi bu yardımların devam edeceği kesinlikle belli olmalıdır. Burada ölen şahsın yardım yapacak, gerçekten güvenilecek bir kişi olması gerekir. Bakan kişinin ölümünden önce baktığı kişilere yaptığı yardım az veya çok olmasının önemi yoktur. Bu unsurlar tamamsa destekten yoksun kalan kişi tazminat isteyebilir.

“Ölümle sonuçlanan olaylarda, ölenin bakmakla mükellef oldukları şahısların, ölüm sebebiyle sosyal yaşantılarındaki düzenin ve aksaklığın bozulmaması sebebiyle bu tazminat hakkı ölenin desteğinden mahrum kalanlara tanınmıştır. Mahrum kalanlara tanınan bu hak miras gibi intikal eden hak değildir. Mirasçılıkla ilgisi yoktur. Şayet ölenin bakmakla mükellef olduğu kişi akrabası olmasa dahi destekten yoksun kalma tazminatı isteyebilir.”⁵⁷

Evlâdın ana ve babaya destek olduğu bir çok hâl vardır. Ancak, genel olarak yetişkin her evlâdın ana babasına bakması onun kanuni görevi değildir. Medeni Kanunun 315. maddesine göre evlâdın anne ve babasına nafaka ödemesi istisnai bir hâldir ve bazı durumların ortaya çıkmasına bağlıdır. Ancak, genel kuralımıza göre yetişkin çocuklar ihtiyaç sahibi olan anne ve babalarına düzenli olarak bakma ve gözetme şeklinde bir yardımda bulunuyorlarsa, yetişkin çocuğun ölümü halinde anne ve babanın tazminat isteme hakkı olacaktır.⁵⁸

⁵⁷ ÖZDEMİR, H.E.: age., s. 219.

⁵⁸ ÖZDEMİR, H.E.: age., s. 221.

Henüz reşit olmayan çocuğun, ileride anne-babasına destek olması muhtemeldir. Bu gibi bir ihtimalin nazara alınarak tazminata hükmetmek gerektiği hallerde “farazi destek” ten bahsedilmektedir.

B-Sigorta Teminatı Dışında Kalan Haller

Bir sorumluluk sigortasının bütün sorumluluk olasılıklarına karşı veya süresiz olarak koruma sağlaması sigortacılık tekniği açısından mümkün değildir. Bu sebeple bütün sorumluluk sigortalarında korumanın kapsamı (yani sigortacının rizikoyu üstlenme yükümlülüğü) çeşitli bakımlardan sınırlanır.⁵⁹

Zorunlu malî sorumluluk sigortası bakımından sigorta teminatı dışında kalan haller Genel Şartların A3.maddesinde sıralanmıştır. Bunlar;

a- *“İşletilme halinde olmayan araçlar”(m.3/a).*

b- *“İşleten tarafından ileri sürülecek tazminat talepleri” (m.3/b).* Zorunlu malî sorumluluk sigortası bir mesuliyet sigortasıdır. Bu yüzden, işletenin kendisinin tazminat talebinin teminat dışı kalması doğaldır.

c- *“İşletenin eşinin,usul ve fûrunun, kendisine evlât edinme ilişkisi ile bağlı olanların ve birlikte yaşadığı kardeşlerinin mallarına gelen zararlar nedeniyle ileri sürebilecekleri talepler” (m.3/c).* Bu maddeyle, işletenin aile efradının sadece mal

⁵⁹ ÜNAN, S.: age., s. 65.

zararları hakkındaki taleplerini zorunlu malî sorumluluk sigortası kapsamı dışında olduğu belirtilmektedir. Ancak, KTK'nın 92/a maddesinde işletenin eylemlerinden sorumlu olduğu kişilere karşı yöneltebileceği tüm zararlar zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatı dışında tutulmuştur.

d- *“Zarar görenlerin beraberinde bulunan bagaj ve benzeri eşya dışında araçta veya römorklarda taşınan eşyanın uğrayacağı zararlardan dolayı işletene karşı ileri sürülecek talepler”*(m.3/d). Burada, zarar görenlerin beraberinde olmayan; araçta taşınan eşyaların uğrayacağı zararlar genel hükümlere göre tazmin edilir. Genel hükümlerden kasıt, taşıma sözleşmesine ilişkin TTK hükümleridir.

e- *“Manevi tazminat talepleri”*(m.3/e). KTK'nın 92. maddesine göre, manevi tazminat talepleri sigorta teminatı dışındadır. Manevi tazminat talepleri için BK'nın haksız fiillere ilişkin hükümleri uygulanır. Manevi tazminat talebine ilişkin olarak Yargıtay Hukuk Dairesi'nin 20.04.1978 gün ve 1978/2142-2090 Sayılı kararı; “ Mahkemece 6085 Sayılı KTK'nın 232 Sayılı yasa ile değiştirilen 55/7 maddesi hükmüne göre zorunlu malî sorumluluk sigortasını yapan sigortacının manevi zararlardan sorumlu tutulamayacak gerekçesiyle sigorta hakkındaki davanın reddi gerekir” şeklindedir. Esasen, bu Yargıtay kararı eski KTK'ya dayanılarak verilmiştir. Ancak, 2918 KTK'nın 4199 Sayılı kanun ile değişik yeni şeklindeki 92. maddesinde de manevi tazminat talepleri zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatı dışında tutulmuştur.

f- *“İşletenin Karayolları Trafik Kanunu uyarınca eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere karşı yöneltebileceği talepler” (m.3/f). Örnek olarak işletenin kendi sürücüsüne karşı ileri sürebileceği talepler sigorta teminatı dışındadır.*

g- *“İşletenin aracına veya bu araç vasıtasıyla çekilen römorklar ve yarı römorklara veya çekilen araçlara gelebilecek zararlar nedeniyle ileri sürülecek talepler”(m.3/g).*

h- *“Motorlu araçlarla ilgili meslekî faaliyetlerde bulunan teşebbüslere, gözetim, onarım, bakım, alım-satım, araçta değişiklik yapılması amacıyla veya benzeri bir amaçla bırakılan aracın sebep olacağı zararlara ilişkin her türlü talepler”(m.3/h).*

i- *“Aracın yetkili makamların izniyle tertip olunan yarışlara katılması veya yarışlara katılan araçlara eşlik etmesiyle gösteride kullanılması sonucunda meydana gelecek zararlar”(m.3/i). Motorlu araç yarışı düzenleyicileri yetkili makamlardan izin almak ve söz konusu sorumluluklarını karşılayacak özel bir sigorta yaptırmak zorundadırlar. Yarış düzenleyicileri,yarışa katılanların veya onlara eşlik edenlerin araçlarıyla, gösteride kullanılan diğer araçların sebep oldukları zararlardan dolayı motorlu araç işleteni gibi sorumlu olurlar (KTK m.105/1).*

j- *“Çalınan veya gaspedilen araçların sebep oldukları ve Karayolları Trafik Kanunu’na göre işletenin sorumlu olmadığı zararlar ile aracın çalındığı veya gaspedildiğini bilerek binen kişilerin zarar uğramaları nedeniyle ileri sürülebilecek talepler ile çalan ve gaspeden kişilerin talepleri”(m.3/j). KTK’nın 107. maddesine göre, işletenin veya onun eylemlerinden sorumlu olduğu kimselerin kusurları*

olmaksızın, çalınan ya da gaspedilen motorlu aracın üçüncü kişilere verdiği zararlardan işleten sorumlu olmayacağından onun zorunlu malî sorumluluk sigortası yapan sigortacı da bu motorlu aracın bir kaza sonucu üçüncü kişilere verdiği zararlardan sorumlu olamayacaktır. Üçüncü kişilerin, işletenin kusuru dışında çalınan veya gaspedilen araçların yaptığı kazalardan uğrayacakları zararları, Hesap'tan karşılanır (KTK m.108/2).

k- *“Motorlu bisikletlerin kullanılmasından ileri gelen zararlar” (m.3/k)*. Motorlu bisiklet sürücüleri, teknik anlamda işleten sayılmazlar. Bu yüzden, motorlu bisiklet sürücülerinin hukuki sorumluluğu da KTK'nın 103. maddesine göre genel hükümlerine tabidir.

1. Alkolün Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Teminatına Etkisi

13. 10. 1983 tarih ve 2918 Sayılı KTK'nın “alkollü içki, uyuşturucu veya keyif verici maddelerin tesiri altında araç sürme yasağı” başlığı altındaki 48. maddesinde ;

“Bu şekilde araç kullanmaları nedeniyle güvenli sürme yeteneklerini kaybetmiş kişilerin karayolunda araç sürmeleri yasaktır” denilmektedir.

1985 tarih 18786 Sayılı Karayolları Trafik Yönetmeliği kişinin güvenli araç sürme yeteneğini kaybetmesine sebep teşkil edecek uyuşturucu veya keyif verici maddelerin cinsleri ile alkollü içkilerin etki derecesi ve kandaki miktarı konularını 110. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Sözü edilen maddenin (b) bendinde “alkollü içki almış olarak kandaki alkol miktarına göre araç sürme yasağı” başlığı

altında önce bir kısım araç sürücülerinin (taksi, dolmuş, minibüs, otobüs, resmi araç sürücüler i gibi) alkollü içki kullanmış olarak bu araçları süremeyecekleri ifade edilmiş, devamında da “alkollü içki almış olarak araç kullandığı tespit edilen diğer araç sürücülerinden kandaki alkol miktarı 0,50 promilin üstünde olanlar araç kullanamazlar” denilmiştir.

Zorunlu malî sorumluluk sigortalarında alkolün etkisini ele alırken bu sigorta türünün bir sorumluluk sigortası olduğunu dikkate almak ve sorumluluk sigortasının amacı ve kapsamı üzerinde durmak gerekir.

Sorumluluk sigortasında sigorta ettirenin üçüncü kişilere verebileceği zararların giderilmesi ve sigorta ettirenin malvarlığındaki azalmayı önlemeye yönelik bir amaç vardır. Zarar sigortası olarak nitelenen sorumluluk sigortaları ile rizikonun gerçekleşmesi halinde zarar gören üçüncü kişilerin gördükleri gerçek zararlar sigorta limiti dahilinde karşılanır. Konuyu trafik sigortası yönünden ele aldığımızda Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Genel Şartlarının “zarar görenlerin haklarının saklı tutulması ve sigortacının işletene rücu hakkı” başlıklı B.4. maddesinde, tazminat yükümlülüğünün kaldırılması veya miktarının azaltılması sonucunu doğuran hallerin yukarıdaki gerekçelerle zarar görene karşı ileri sürülemeyeceği açıkça belirtilmiştir.⁶⁰

Ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği

⁶⁰**KESKİN,B.:** Alkolün Sigorta Korumasına Etkisi, Sigorta Hukuku Dergisi, III. Tebliğ, İstanbul 1998, S.1, s. 129 vd.

oranda sigorta ettirene rücu edebilir. Bu hak KTK'nın 95. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Zorunlu malî sorumluluk sigortası Genel Şartlarının B.4. maddesinin (d) bendinde ise; “Tazminatı gerektiren olay işletenin veya eylemlerinden sorumlu kişilerin veya motorlu aracın hatır için karşılıksız olarak kendilerine verilen kişilerin uyuşturucu veya keyif verici maddeler almış olarak aracı sevk ve idare etmeleri esnasında meydana gelmiş olay yukarıda sayılan kişilerin alkollü içki almış olmaları nedeniyle aracı güvenli yeteneklerini kaybetmiş bulunmalarından ileri geliyorsa” denilmek suretiyle bu halde sigortacının sigorta ettirene rücu edebileceği ifade edilmiştir.

“Sigortacı bu gibi nedenlerle tazminatın kaldırılması veya azaltılmasını gerektiren hallerde üçüncü kişilere karşı bu hususları ileri süremez fakat üçüncü kişiler bu şartlar altında ödeme yapan sigortacı alkollü içki almış olmaları nedeniyle aracı güvenli sürme yeteneklerini kaybederek kaza yapan kişilerin verdikleri hasarlar nedeniyle üçüncü kişiye ödediği tazminat miktarı kadar sigorta ettirene rücu edebilir”.⁶¹

Diğer taraftan Genel Şartların B.4. maddesinde; “... olay, yukarıda sayılan kişilerin alkollü içki almış olmaları nedeniyle aracı güvenli sürme yeteneklerini kaybetmiş bulunmalarından ileri geliyorsa” denilerek sürücünün alkollü olmasıyla kazanın oluşumu arasındaki illiyet bağının araştırılması gerektiğini ortaya

⁶¹ KESKİN, B.:agm., s. 133.

koymuştur. Yani, şürücünün sırf alkollü olması, sigortacının sigorta ettirene rücu sebebi sayılmamaktadır.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 1997/1552 Sayılı kararı bu konuyla ilgili son örneklerden birisidir. Yargıtay söz konusu kararında rücu için şürücünün sadece alkollü olmasını yeterli bulmamış, olayın meydana geliş şekli itibariyle bu kaza ve hasarın şürücünün münhasıran alkolün etkisi altında kalmasından ileri gelip gelmediğini nöroloji uzmanı tabip ile trafik uzmanı kişilerden oluşturulacak bilirkişi kurulunca inceleme yapılması gerektiğini bildirmiştir.⁶²

KTK'nın 4199 Sayılı kanun ile değişik yeni şeklindeki ağır kusurla ilgili yapılan değişiklikte alkollü olarak ya da yaralanma ile sonuçlanan bir trafik kazasına neden olması hususu ağır olarak kabul edilmiştir. Başka bir deyişle, düzenleme ile sigortacının zorunlu malî sorumluluk sigortası çerçevesinde alkollü araç kullanmadan dolayı rücu olanağı daha da kuvvetlenmiştir.

2. Hatır Taşıması İle Aracın Hatır İçin Karşılıksız Verilmesinin Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu

KTK'nın 85/1. maddesinde düzenlenen tehlike sorumluluğu, motorlu aracın işletilmesinden kaynaklanan bütün zararları her durumda kapsamamaktadır. Zira KTK'nın 87. maddesine göre;

⁶² KESKİN, B.: agm., s. 134.

- Yaralanan veya ölen kişi hatır için karşılıksız taşınmakta ise,
- Motorlu araç yaralanan veya ölen kişiye hatır için karşılıksız verilmiş bulunuyorsa,
- Motorlu araca gelen zararlar için işletenin mâlikine karşı sorumluluğu,
- Zarar gören kişinin beraberindeki bagaj vb. eşya hariç olmak üzere, araçta taşınan eşyanın uğradığı zararlardan sorumluluk genel hükümlere tâbi kılınmıştır.⁶³

Burada hatır taşınmasının ne anlama geldiğini açıklamakta fayda vardır.

“ Hatır taşınmasından bahsedebilmek için işleten veya sürücünün zaman açısından veya malî açıdan (yahut diğer herhangi bir şekilde) bir harcamada bulunması gerekir. Bu harcamanın ayrıca işleten veya sürücü için “fazladan” bir nitelik taşıması yani “herhalde” yapılacak olmaması da lâzımdır. Bu sebeple bir otostopçuyu aracına alan, yahut komşusunun şehir merkezine kadar kendisiyle gelmesine izin veren bir kişi “hatır taşıması” iddiasında bulunamaz.⁶⁴

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi’nin konuyla ilgili E. 92/3522 K. 93/3873 Sayılı 24.5.1993 günlü kararında çoğunluk şu görüşlere yer vermiştir:

“ Karayolları Trafik Kanunu’nun 87. maddesinde yaralanan veya ölen kişi hatır için karşılıksız taşınmakta ise sigortalının sorumluluğunun genel hükümlere tabi olduğu belirtilmiştir. Kanunun bu açık hükmü karşısında, hatır için taşınan kişilere karşı işletenin sorumluluğunun Trafik Kanunu’nun 85. maddesinde de düzenlenen

⁶³ ÜNAN, S.: Zorunlu Trafik Sigortasının Kapsamı ve Hatır Taşınması ile Aracın Hatır İçin Karşılıksız Verilmesinin Bu Sigorta Kapsamında Olup Olmadığı Sorunu, Sigorta Hukuku Dergisi, S.1, İstanbul 1998, s.152.

⁶⁴ ÜNAN, S.: Hatır Taşınması, s.161.

özel sorumluluk (tehlike sorumluluğu) şeklinde olmayacağını kabulü gerekir. Keza aynı kanunun 91. maddesinde, işletenin 85. maddenin 1. fıkrasında belirlenen sorumluluklarının karşılanmasını sağlamak üzere malî sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunlu kılındığına göre, mecburî malî mesuliyet sigortasının konusunun Trafik Kanunu'nun 85. maddesinde de düzenlenen sorumluluk olduğu konusunda kuşku duymamak gerekir. Kanunun 87. maddesi malî mesuliyet sigortasının temin ettiği sorumluluğun istisnasını göstermiş olması karşısında, aynı kanunun 92. maddesinde ayrıca ve açıkça belirtilmemiş olması hatır taşımalarının zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatı içinde kaldığı sonucuna varılamaz.”

Karara muhalif kalan 11. Hukuk Dairesi Başkanı Gönen Eriş ise karşı oy yazısında şu görüşlere yer vermiştir:

“ ... Trafik Sigortası motorlu aracın işletilmesine bağlı bir tehlike sorumluluğunu kapsamaktadır. Hatır taşımalarında işletenin sorumluluğu için genel kuralların öngörülmesi taşınan kişiler yönünden ölüm ve yaralanmalardan doğan zararın anılan sigortanın kapsamı dışında kalmasını gerektirmez. Çünkü, tehlike sorumluluğu aracın işletilmesine bağlı olup taşımanın türüne bağlı değildir. Aksi halin düşünülmesi bir motorlu aracın işletilmesini tehlike kabul eden ve bu durumu zorunlu sigortaya bağlayan sisteme de aykırı olur. Öte yandan KTK'nın 92. maddesinde zorunlu malî sorumluluk sigortası dışında kalan haller tek tek sıralandığı halde burada hatır taşınmasını yer verilmemiş bulunmaktadır. Bunun sonucu, hatır taşınmasının tehlike sorumluluğuna bağlı olarak zorunlu malî

sorumluluk sigortası kapsamı içinde kaldığının kabulü gerekir. Ayrıca bu kabul biçimi hak ve adalete de uygundur.”⁶⁵

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız KTK’nın 87. maddesine göre, Türkiye’de hatır taşımasından ve hatır için aracın karşılıksız olarak verilmesinden doğan sorumluluk genel hükümlere tâbidir. Bu hususta tehlike sorumluluğu reddedilmiştir. Bu nedenle kanundaki ifadelere dayanarak hatır taşımalarında ve hatır için aracın karşılıksız olarak verilmesinden doğan sorumluluğun zorunlu malî sorumluluk sigortası teminat kapsamı dışında kaldığını kabulü gerekir.

KTK’daki bu düzenlemeye göre, hatır taşımasından doğan bu sorumluluğun genel hükümlere tabi tutulması – tehlike esasına dayandırılmaması – hak ve adalete uygunluk bakımından tartışma konusudur. Aslında tehlike esasına dayanması ve sigorta kapsamında olması gereken hatır taşımaları kanun koyucunun yanlış ve adalete aykırı düşen tercihi sebebiyle sigorta teminatı dışında tutulmuştur. Hatır taşımalarının tehlike sorumluluğuna dayandırılarak zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatının kapsamında olmasında, sigorta ettirenler ve zarar gören kişiler açısından fayda vardır.

⁶⁵ ÜNAN, S.: Hatır Taşımaları, s.166-167.

II- TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ

A-SİGORTA ETTİRENİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ

1.Prim Ödeme Yükümlülüğü

Sigorta ettirenin prim ödeme borcu, sigortacının sigorta himayesi sağlama yükümlülüğünün mukabilini teşkil eden bir karşı edimdir. Sigorta ettirenin prim ödeme yükümlülüğü, sigorta sözleşmesini, ivazlı hukukî işlemler arasına sokmaktadır. Primin ödenmesi, hukukî mahiyeti itibariyle Borçlar Kanunu'nun 67 vd. maddeleri anlamında aktin ifasıdır.⁶⁶

Sigorta primi ödeme borcunun genel ilkeleri, TTK'nın 1294 ile 1298. maddeleri hükümleri arasında düzenlenmiştir. Prim ödeme borcu, sigorta hukukuna göre sigortacının sorumluluğunun başlamasına esas teşkil etmektedir. Sigortacının sorumluluğunun başlaması primin veya ilk taksitin ödenmesine bağlanmıştır (TKT 1295/2). KTK'da primle ilgili hüküm ise 91/2. maddesinde yer almıştır.⁶⁷ Zorunlu malî sorumluluk sigortasında primin taksitle ödeme imkânı ortadan kaldırılmıştır. Ancak, Hazine Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakanlık primlerin taksitler halinde tahsil edilmesine ilişkin düzenleme yapmaya yetkilidir.

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında primin tamamının peşin ve poliçenin düzenlenmesi anında para olarak ödenmesi zorunlu olduğu halde, sigortacı bu

⁶⁶ŞENOCAK, K.: Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara 2000, s.205.

⁶⁷ULAŞ,İ.: age., s.752.

koşullara uymayarak primi taksitlendirmiş ya da primi almadan poliçeyi düzenlemiş ve sigorta ettirene teslim de etmiş bulunuyorsa da, bu eksiklikler, hakları bu sigorta sözleşmesi ile güvence altına alınan üçüncü kişileri etkilemez. Başka bir ifade ile bu eksikliklere rağmen riziko gerçekleşmişse sigortacı bu yöndeki def'ileri zarar gören üçüncü kişilere karşı ileri süremez.

Sigorta poliçesinin sigorta ettirene verilmesi, belli koşullarda TTK'nın 1295/1. maddesi uyarınca sigorta priminin peşin ödendiğine ilişkin karine oluşturabilir.⁶⁸

Sigorta ettirenin prim borcu, net prim ile buna eklenen sigorta yükünden oluşmaktadır. Net prim, sigorta bedelini karşılarken, sigorta yükü ise sigortacı tarafından yapılan giderleri karşılamak üzere sigorta ettirenden alınan para tutarıdır.⁶⁹

Genel Şartların C.1. maddesi sigorta ücretinin ödenmesine ilişkindir. Bu maddeye göre;

“ Sigorta ücreti, prim, Karayolları Trafik Garanti Sigortası Hesabına katılma payı ile sigorta sözleşmesine, bedeline veya primine ilişkin olarak mevcut ve ileride konulacak vergi, resim ve harçlardan oluşur.

Sigorta ücretinin tamamı, sözleşme yapılır yapılmaz poliçenin teslimi karşılığında peşinen ve nakden ödenir.”

⁶⁸ 11.HD, E.5353, K. 9240, T. 2.12.1994: “Dosyadaki yazılara kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve sigorta poliçesinin 9. maddesi hükmüne göre primin ilk taksidi veya tamamının ödenmesi halinde poliçenin davacıya verileceğinin, ödeme yapılmadan poliçe tevdi edilmiş ise, bu hususun poliçenin ön yüzüne yazılması gerekeceği hususun belirtilmiş olmasına, poliçe ön yüzünde, böyle bir şerh ve açıklama bulunmadığına göre, en az primin ilk taksidinin ödenmiş olduğu,hakkında karne teşekkül etmiş olup bu karinenin aksi davalı sigortacı tarafından kanıtlanmamış olması karşısında hükmün onanması cihetine gidilmiştir.”

⁶⁹ ULAŞ,I.: age., s.752.

TTK'nın 1294/1. maddesi uyarınca, prim miktarı sigorta sözleşmesinde gösterilmemiş ise, ilgili bakanlıkça onanmış tarifelerdeki prim miktarlarının dikkate alınması gerekir.

Tarifede, kısa süreli sigortalarda normal sigorta priminin belli oranının alınması gerektiği belirtilerek, resmi daire ve müesseselere yapılacak indirimlerin trafik yoğunluğuna göre yapılacak olan indirim ile hasar yapmayan araç işletenine uygulanacak olan hasarsızlık indirimi gibi konular açıklanmıştır.

KTK'da sigorta ettirenin ihbar görevi bir düzenlemeye tabi tutulmamıştır. Sadece sigorta konusu aracın değişmesi durumunda, sigorta ettirene sigortacıya ihbar etme görevi getirilmiştir (KTK m.94). sigorta ettirenin görevlerini TTK hükümlerine dayanarak açıklamamızda fayda vardır.

2. İhbar Külfeti

İhbar mükellefiyeti, sigorta sözleşmesinde sigorta ettirene düşen bir mükellefiyettir. Sigorta hukukunda, sigorta ettirenin sigorta himayesine kavuşabilmesi ona terettüp eden bazı külfetleri ifa edilmesi şartına bağlanmıştır. Sigorta ettirenin, kendisine düşen külfetleri yerine getirmemesi, sigorta teminatından yararlanma hakkını kaybetme sonucu doğurur.⁷⁰

⁷⁰ŞENOCAK,K.: age.,s. 217.

Her ne kadar sigorta sözleşmesinin konusu bakımından, himaye edilecek menfaatin mahiyetinin ne olduğu, sigortacı tarafından tesbit edilecek bir durum ise de, sigorta tekniği bakımından, tatbikatta bunun tahakkuku güçlük arzeder. Zira, sigorta sözleşmesinde sözleşmesinin kurulmasından önce sigorta edilecek menfaatin mahiyetinin, cinsinin ne olduğunun tespiti, sigortacı için zorluk arzeder.⁷¹ Bu itibarla, sigorta edilecek menfaatin (malın) ne olduğu hususu sigorta ettirenin beyanına göre tespit ve tayin olunur.⁷² Sigortacı tarafından, teminat altına alınacak olan menfaatin tespiti bakımından, tahmin edilen bu ihtar mükellefiyeti, sigorta ettirene aittir.⁷³

KTK’da sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğü genel bir düzenlemeye tabi tutulmamış, sadece sigorta konusu olan aracın değişmesi halinde KTK’nın 94. maddesi hükmü ile sigorta ettirene ihbar yükümlülüğü getirilmiştir.

TTK’nın 1290 ve onu izleyen maddelerinde sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğü üç aşamada düzenlemeye tabi tutulmuş bulunmaktadır. KTK’nın bu konuda ayrıntılı bir düzenleme olmadığı için zorunlu malî sorumluluk sigortasında sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğü TTK ve Genel Şartlar hükümleri birlikte değerlendirilerek incelenecektir.

⁷¹**FRANKO.N.:** Sigorta Ettirenin Mukavele Yapılırken İhbar Mükellefiyeti (TTK.1290),Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Bildiriler- Tartışmalar, Ankara, 4-5 Nisan 1997, s.317.

⁷²**ARSEVEN,H.:** age., s.105., **BOZER, A. :** age., s.118.,

⁷³**ARSEVEN,H.:** age., s.108.**BOZER, A.:** age., s. 119.,

a) Sigorta Sözleşmesi Yapılması Sırasında İhbar Kulfeti

Sigortalanacak riziko hakkında tam bir bilgi sahibi olmayan sigorta şirketi, akti yapıp yapmamak hususunda veya buna hangi şartlar altında yapması gerektiği konusunda karar veremez.

TTK'nın 1290. maddesi sigorta ettireni sigorta sözleşmesi yapılırken sigortacının gerçek durumu bildirdiği takdirde sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarda yapmasını gerektirecek bütün hususları sigortacıya bildirmekle yükümlü tutmuştur. Kanuna göre bu görevini ihlâli halinde sigortacı sözleşmeden cayabilir (TTK m. 1290). Cayma, sözleşmeyi geçmişe etkili olarak ortadan kaldırır. TTK'nın 1290 maddesi yarı emredici niteliktedir ve sigorta ettiren lehine değiştirilmesi mümkündür. Motorlu Araçlar Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortası Genel Şartları (Genel Şartlar) TTK 1290. maddesinden oldukça farklı bir düzenleme getirmekle birlikte kanuna oranla sigorta ettirenin durumunu iyileştirdiği için (bu ölçüde) geçerlidir. Genel Şartlarda öngörülen düzen özetle şu şekildedir:

Sigorta ettirenin sözleşme öncesi ihbar yükümlülüğü sigorta ettirenin sigortacıya aracın gerçek durumunu beyan etmesini gerektirir. Genel Şartlara göre sigortacı, sigortayı sigorta ettirenin rizikonun gerçek durumunu bildirmek üzere poliçe ve eklerinde yazılı beyanına dayanarak kabul etmiş sayılmaktadır. Bu çerçevede içinde sigortacı sigorta ettirenin araç konusundaki bildirimlerinin gerçeği yansıttığını varsayarak zorunlu malî sorumluluk sigortasını düzenlemektedir. Eğer sigorta ettirenin bu konudaki bildirimleri gerçek değil veya eksik ise ve sigortacının sözleşmeyi daha ağır koşullarda yapmasını gerektirecek nitelikteyse hukuki sonucun

ne olacağı sigorta ettirenin kastının bulunup bulunmamasına göre değişmektedir. Sigorta ettirenin kastı var ve riziko gerçekleşmiş, tazminat da ödenmiş ise sigortacının ödediği tazminat için sigorta ettirene rücu hakkı vardır. Sigorta ettirenin kastının mevcut olmadığı hallerde ise, şayet riziko gerçekleşmiş ve tazminat ödenmiş ise, sigortacı ödenen tazminatın tahakkuk eden prim ile alınması gereken prim oranı kadar kısmı dışında kalan miktar için sigorta ettirene rücu edebileceği kabul edilmiştir.

Rizikonun henüz gerçekleşmediği hallerde ise, sigorta ettirenin kastı mevcut olsun olmasın, sigortacı gerçek durumu öğrendiği anda derhal prim farkının ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihbar eder. Sigortalı ihtarın tebliği tarihinden itibaren yedi gün içinde istenilen prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirirse zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesi feshedilmiş olur.

Sigortacı tarafından yapılacak bu ihtarın noter aracılığıyla veya taahhütlü mektupla yapılması Genel Şartlarda zorunlu kılınmıştır (KZMSSGŞ. m. C.5/3).⁷⁴

Bu koşullar çerçevesinde sigorta sözleşmesinin feshi halinde işlemeyen günlere ait primler de sigorta ettirene iade edilmesi gerekir. Bildirim üzerine prim noksanlığı tamamlanırsa sözleşme geçmişe de etkili olmak üzere yürürlükte kalır.⁷⁵

⁷⁴ ULAŞ,I.: age., s. 756.

⁷⁵ ULAŞ,I.: age., s. 756.

b)Sözleşme Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Külfeti

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında sözleşme süresi içerisinde sigorta ettirenin ihbar yükümlülüğü KTK’da düzenlenmemiştir.⁷⁶ Sigorta süresi içerisinde ihbar yükümlülüğü mal sigortaları bakımından TTK’nın 1291. maddesinde düzenlenmiştir. TTK’nın 1291. maddesine göre sigorta müddeti içinde ihbar görevi;

“ Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukavelenin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vâki değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigortacı primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşer” şeklinde açıklanmaktadır.

Kanundaki bu düzenlemeye göre, sigorta ettirenin ihbar görevini yasal süreler içerisinde yerine getirmesine rağmen, sigortacının kanundan doğan haklarını (fesih

⁷⁶ **OMAĞ,M.K.:** Türk Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu, Ankara 1985, s.

hakkı ve sözleşmenin daha ağır koşullarla yapılması) kullanmaz ise sigorta sözleşmesi devam edecek olup; ihtilâf halinde ise sigorta ettiren lehine olan hükümler geçerli olacaktır.

Zorunlu malî sorumluluk sigortası açısından sigorta süresi içinde ihbar yükümlülüğü Genel Şartların C.3. maddesinde ayrıntılı olarak yer almıştır.

“Sigorta ettiren, sözleşmeden sonra rizikoyu ağırlaştırıcı mahiyette meydana gelecek değişiklikleri durumu öğrenir öğrenmez en geç sekiz gün içinde sigortacıya ihbarla yükümlüdür. Sigortacı, durumu öğrendiği andan itibaren sekiz gün içinde prim farkını ödenmesi hususunu sigorta ettirene ihtar eder. Sigorta ettiren, ihtarın tebliğ tarihini takip eden sekiz gün içinde, talep olunan prim farkını ödemez veya ödemeyeceğini bildirirse sözleşme feshedilmiş olur.”

Sözleşmenin feshi durumunda, sigorta sözleşmesinin yürürlükte olmadığı günlere ait prim hesap edilerek sigorta ettirene iade edilir. Prim farkının, süresi içinde sigorta ettirenden istenmemesi durumunda sigortacının feshi hakkı düşer.

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında esas olan üçüncü şahısların hakkını korumak olduğu için, rizikoyu ağırlaştırıcı nitelikte değişiklikler olduğu halde, sigortacıya ihbar edilmemiş ve riziko da gerçekleşmişse sigortacı bu eksikliği zarar gören şahıslara karşı süremeyecek; tazminatı ödedikten sonra kendi sigorta ettirenine karşı rücu etme hakkına sahip olacaktır.

Sigorta süresi içinde meydana gelen değişiklikler rizikoyu hafifletici nitelikte olduğu ve bu yüzden daha az prim alınması gerektiği anlaşılır ise, bu değişikliğin yapıldığı tarihten sözleşmenin sona ermesine kadar geçecek süre için gün esasına göre hesaplanacak prim farkı sigorta ettirene geri verilir.⁷⁷

Doktrinde, sigorta sözleşmesi sırasında ihbara konu olacak değişiklik olarak, aracın kullanış tarzındaki değişiklik gösterilmektedir. Fransız Yargıtayı'nın 20.6.1966 tarihli (Epoux Jalet c/La Protectrice) kararında, koca adına sorumluluk sigortası yapılmış olan bir aracın, karısı tarafından kendi meslekî ihtiyaçlarının giderilmesinde kullanılmasını da sigortacıya bildirilmesi gerekli riziko ağırlaştırması olarak kabul edilmiştir.⁷⁸

c) Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin İhbar Kulfeti

TTK'nın 1292/1. maddesine göre sigorta ettiren, sigortanın kapsadığı rizikonun gerçekleştiğini haber aldığı tarihten itibaren beş gün içinde sigortacıya ihbar etmekle yükümlüdür.

Genel Şartlarda bu düzenlemeye paralel olarak, sigorta ettirenin malî sorumluluğunu gerektirecek her olayı bundan haberdar olduğu tarihten itibaren beş gün içinde, sigortacısına yazı ile bildirmekle yükümlü tutulmuştur.

⁷⁷ ULAŞ,İ.: age., s. 757 .

⁷⁸ OMAÇ,M.K.: age., s.62 ve aynı sayfadaki (111) numaralı dipnot.

3- Zararı Önleme ve Azaltma Külfeti

TTK'nın 1293. maddesine göre, sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesinden sonra ihbar yükümlülüğünden başka meydana gelen zararı önlemeye, azaltmaya ve hafifletmeye yarayacak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Ayrıca aynı maddede “alınan tedbirlerden doğan masraflar ve bu tedbirler faydasız kalmış olsa bile sigortacı tarafından ödenmesi lazımdır;  u kadar ki sigorta menfaat değerinin tamamına taalluk etmiyorsa vaki masraflar ancak sigorta bedelinin menfaat değerinin tamamına olan nispetine göre ödenir” denilerek koruma tedbirlerinden kaynaklanan masrafların nasıl kar ılanaca ı da açıklanmış olmaktadır.

Ayrıca sigorta ettirenin, sigortalı de ilmi  esine gerekli kurtarma ve koruma önlemlerini alması ve bu amaçla sigortalı tarafından verilecek talimatlara uyması gerekir (Genel  artlar m.10).

Sigorta ettirenin sigortacının talebi üzerine riziko ile ilgili bilgi ve belgeleri sigortacıya aktarmak, zarardan dolayı herhangi bir tazminat talebi karşısında kaldığı veya aleyhine cezai kovuşturmaya geçildiği hallerde durumdan, sigortacısını derhal haberdar etmek, zarar ziyan talebine ve cezai kovuşturmaya ilişkin olarak almış olduğu ihbarname, davetiye vs. gibi tüm belgeleri derhal sigortacıya vermek ve sigortacısının yazılı muvafakatini almadan üçüncü kişilerin zarar ilişkin tazminat taleplerini kısmen veya tamamen kabulden kaçınmak ve ödemede bulunmamak gibi y k ml l kleri vardır.

B-Sigortacının Yükümlülükleri

1.Sigortacının Poliçe Düzenleme Yükümlülüğü

TTK'nın 1265. maddesi sigorta sözleşmesinin oluşması ile birlikte sigortacının, her iki tarafın haiz olduğu hak ve yükümlülükleri gösteren ve kendi imzasını taşıyan sigorta poliçesini düzenleyerek bunu sigorta ettirene verme yükümlülüğü getirilmiştir. KTK'da, bu konuda bir düzenleme yer almadığından sigortacının bu yükümlülüğü, TTK'da yer alan esaslara göre saptanması gerekir.

KTK'da sadece sigorta sözleşmesi yapmaya yetkili sigorta sözleşmesi yapmaya yetkili sigorta şirketleri ile bu şirketlerin sigorta yapma zorunluluğu düzenleyen 101. maddesi hükmü mevcut bulunmaktadır.

İşletenin başvurusu üzerine, zorunlu malî sorumluluk sigortasını Türkiye'de kaza dalında çalışmaya yetkili olan sigorta şirketleri yapmaya zorunlu olduğu zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesi sonucu, sigorta ettirene sigortacının vermekle yükümlü olduğu sigorta poliçesinde, sigorta için gerekli hususlar ile özel ve genel şartlar da yer alır.⁷⁹

⁷⁹ ULAŞ,I.: age., s. 760.

2- Sigortacının Zarar Giderim Yüklümlülüğü

Sigortacının ödeyeceğı tazminat, KTK 85/1. maddesine göre, sigorta ettiren tarafından motorlu aracın işletilmesi sonucunda ortaya çıkan maddi zarar ile kişinin yaralanması veya ölmesi gibi bedeni zararlar ilişkin olmaktadır.

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında zarar giderim durumlarında uygulanacak belli başlı ilkeler, sınırlı sorumluluk ilkesi, gerçek zararın tazmini ilkesi, zarar görenin kusurunun nazara alınması ilkesi, birden çok zarar gören bulunan hallerde tazminat taleplerinin garameten ödenmesi ilkesi ve manevi tazminatın zorunlu malî sorumluluk kapsamı dışında kalması ilkesidir.

Zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesinin kurulması aşamasında, riziko gerçekleştiğinde kime ne şekilde zarar verileceğı bilinmediğinden, sigorta değerinden söz edilmesi mümkün değildir. Bunun hukuki bir sonucu olarak eksik sigorta veya aşkın sigortadan bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Modern sigorta hukukunda ihtiyacın karşılanması kıstasına göre sigorta sözleşmeleri:

1. Zarar sigortası (somut olarak),
 - a. Aktif sigortası,
 - b. Pasif sigortası,
2. Meblağ sigortası (soyut olarak) şeklinde sıralanmaktadır.

Zorunlu malî sorumluluk sigortası bu ayrıma göre, zarar sigortası içinde pasif sigortalara girmektedir. Burada sigortacı sigorta ettirenin mal varlığında bazı pasiflerin ortaya çıkması veya mevcut pasifin artması suretiyle uğrayacağı zararları öder.⁸⁰ Burada rizikonun gerçekleşmesi halinde belirli bir değer (aktif) olan münasebetin ihlali söz konusu olmadığından teknik anlamda menfaati yoktur.⁸¹ Menfaat olmadığı için de sigorta değeri yoktur. Sigorta değeri ile bağlantılı kavramlar olan aşkın sigorta ile eksik sigortanın sorumluluk sigortalarında söz konusu olmaması bu yüzdendir.

a)Sınırlı Sorumluluk İlkesi

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında sigortacının sorumlu olduğu miktarların en az tutarlarını, sigortaya konu olan motorlu araçların cinsleri dikkate alınmak suretiyle saptanması gerektiğini KTK'nın 93. maddesi hükme bağlamıştır. Yasa koyucu bu hüküm ile bir taraftan zorunlu malî sorumluluk sigortasının yapılmasını zorunlu hale getirirken öte yandan da sigortacının sorumlu olacağı asgari tutarını tarafların iradesine bırakmamıştır. Bu ilke zorunlu malî sorumluluk sigortasının sosyal bir sonucudur.⁸²

Yargıtay II. Hukuk Dairesinin limitle sorumluluk ilkesini işleyen 15.01.1980.gün ve 1980/106-104 Sayılı kararında;

“... Zorunlu malî sorumluluk sigortası poliçesi münderecatına göre, davalı sigortacının azami sorumluluğu kişi başına (5000) lira olduğun dikkate alınmadan,

⁸⁰ KENDER, R.: Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 1990, s.148.

⁸¹ KENDER, R.: age., s.149.

⁸² ULAŞ.I.: age., s. 766.

yazılı olduğu şekilde bir kişinin ölümü ile sonuçlanan olay nedeniyle onun mirasçıları olan davacıları için ayrı ayrı (5000)’er lira tazminata hükmedilmek suretiyle limitin üzerine çıkılmış olması isabetsiz görülmüştür...” gerekçesine yer verilmiştir.⁸³

Zorunlu malî sorumluluk sigortası ile, işletenin neden olduğu kazalardan dolayı, üçüncü kişilerin zararları bu sigorta limitleri dahilinde karşlanır; bu limitleri aşan zararlardan dolayı işletenin sorumluluğu KTK’nın 85.maddesi hükmüne göre devam etmektedir.⁸⁴

b)Garameten Zarar Giderim İlkesi

Bu ilke KTK’nın 96. maddesinde “zarar görenlerin tazminat alacakları, sigorta sözleşmesinde öngörülen sigorta tutarı limitinden fazla olduğu takdirde, zarar görenlerden her birinin sigortacıya karşı yöneltebileceği tazminat talebi, sigorta tutarının tazminat alacakları toplamına göre indirimine tabi tutulur” şeklinde hükme bağlanmış bulunmaktadır.

Zorunlu malî mesuliyet sigortasına ilişkin sorumluluk miktarı Tarife’de kişi başına ve kaza başına olmak üzere iki yönlü olarak sınırlandırılmıştır. Rizikonun gerçekleşmesi ile zarar gören bir tek kişi yaralanmış veya ölmüş ise veyahut üçüncü kişiye ait bir tek araç hasarlanmış ise, poliçede gösterilen asgari had, sigortacının sorumlu olacağı en fazla bedel olacaktır.

⁸³ ULAş.I.: age., s. 767.

⁸⁴ ULAş.I.: age., s. 770.

Garameten ödeme ile ilgili Yargıtay uygulamasına, bu ilke ile ilgili 11. Hukuk Dairesinin 21.01.2002 gün, 2001/8079 Esas, 2002/286 Sayılı⁸⁵ ve 02.10.2000 gün, 2000/6352 Esas, 2000/7340 Sayılı⁸⁶ kararlarını örnek olarak gösterilebilir.

“...Karayolları Trafik Kanunu’nun 96. maddesi uyarınca, zarar görenlerin birden fazla olması ve tazminat alacakları toplamı, sigorta sözleşmesinde öngörülen sigorta tutarından fazla ise sigorta tutarının, tazminat alacakları toplamına olan oranına göre indirime tabi tutularak tazminat alacaklarının bulunması gerekir. Davalı sigorta şirketi cevap dilekçesinde, zarar görenlerin birden fazla olduğunu savunmuştur. Dosya içerisindeki trafik kazası tespit tutanağında davalıların sürücü ve trafik sigortacısı oldukları aracın davacı şirkete kasko sigortalı araçtan başka iki araca daha zarar verdiği belirtildiğine göre, mahkemece olayda *garameten* paylaşım koşullarının bulunup bulunmadığı saptanarak, sonucuna göre karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, hükmün davalı sigorta yararına bozulması gerekir.”

“... Mahkemece, trafik poliçesinde yazılı teminatın zarar görenler arasında *garameten* paylaşılmasını düzenleyen 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu’nun 96. maddesi hükmü gereğince inceleme yapılması gerekirken, davalı savunması üzerinde durulmadan ve eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm tesisi doğru görülmemiş, hükmün davalı sigorta yararına bozulması gerekmiştir.”

KTK’nın 96/1’in uygulanabilmesi için aynı kazada zarara uğrayanların birden fazla olduğunun sigortacı tarafından bilinmesi gerekir. Sigortacının bu durumdan

⁸⁵ÇEKER, M.: Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku, Adana 2003, s.449.

⁸⁶ÇEKER, M.: age., s. 453.

habersiz olarak, zarar görenlerden birine veya bir kaçına kendilerine düşecek orandan fazla ödemede bulunması sigortacının yaptığı ödeme çerçevesinde, diğer zarar görenlere karşı da borcundan kurtulmuş sayılacağı hükme bağlanmış bulunmaktadır (KTK m.96/2).⁸⁷

Özel Daire, KTK'nın 96. maddesindeki iyi niyetle ödeme ilkesine 3.7. 1980 gün ve 1980/2984-3600 Sayılı kararında şu şekilde değinmiş bulunmaktadır,

“...6085 Sayılı Yasanın 55/a (KTK m. 96/2) maddesine göre zarar gören kimse birden fazlaysa, zarar gören kimselerin sigortacıya karşı hakları temin edilen meblağla mütenasiben alır. Şu kadar ki sigortacı, diğer tazminat taleplerinin bulunduğunu bilmeksizin yaptığı hüsnüniyetle ödediği miktarlar oranında diğerlerine karşı sorumluluktan kurtulur. Öte yandan, poliçede kişi başına öngörülen (25.000) liralık sınırlı sorumluluk destekten yoksun kalan bu bir mirasçı için değil, ölen kişinin tüm mirasçıları için aktüel hesap sonucu saptanan miktardır. Olayda birden fazla kişi ölmüşse azami miktar (100.000) lira ile sınırlıdır. Bu hususlar nazara alınmadan tesis edilen hükmün bozulması gerekmiştir...”⁸⁸

c)Gerçek Zararın Tazmini İlkesi

Zorunlu malî sorumluluk sigortasına ilişkin Tarife ve poliçelerde gösterilen ve sigortacının sorumlu olduğu azami limiti gösteren meblağların, zarar görene ancak uğradığı gerçek zarar miktarı kadar ödenmesi gerekir. Diğer bir deyişle, motorlu aracın neden olduğu riziko sebebiyle üçüncü kişilere ait şeylere veya bedenlerine

⁸⁷ARKAN, S.: agm., s.278.

⁸⁸ULAŞ.I.: age., s. 771.

verilen zarardan ötürü sigortacı poliçede gösterilen limit meblağının tamamını değil, üçüncü kişinin maruz kaldığı gerçek zarar miktarını araştırıp, saptayarak karşılaması gerekir. Zira işletene halef olarak sorumlu tutulan sigortacı da BK'nın 42. maddesi uyarınca zarar görenin ancak gerçek zararını gidermekle yükümlüdür.⁸⁹

Kişilerin yaralanması veya ölmesi halinde araştırılması gereken gerçek zarar, araçlara ve sigorta kapsamına dahil diğer eşyalara zarar verilmesi halinde uygulanır. Bu gibi durumlarda, sigorta eksperlerince saptanan zarar miktarı konusunda taraflar uzlaşmaya varamadığı ve uyuşmazlığın bu nedenle mahkemeye intikal ettiği hallerde yargıç bu konudaki uzman bilirkişilere inceleme yaptırıp, gerçek zararı bu şekilde tespit ettikten sonra, sigortacının ödemekle yükümlü olduğu miktarı sigorta teminat limitlerini aşmamak kaydı ile saptanması gerekmektedir.

Ancak bazı durumlarda özellikle destekten yoksun kalmaya ilişkin zorunlu malî sorumluluk sigortasına yöneltilen tazminat davalarında, sigorta poliçesinde yazılı azami limitin, tazminat isteminde bulunan kişinin durumuna göre çok az olan hallerde bu miktar esasen gerçek zararı karşılamayacağının ilk bakışta tespit edilebildiği hallerde usul ekonomisi de dikkate alınarak tarafları aşırı yargılama giderlerinden korumak amacıyla bu konuda bilirkişi incelemesi yaptırılmasına gerek olmadığı sonucuna da varılmaktadır.

⁸⁹ ULAŞ.I.: age., s. 776.

d)Kusur Esasına Göre Sorumluluk İlkesi

Bir haksız eylem nedeniyle zarar gören kimse olayın meydana gelmesinde kendisinin de birlikte kusuru mevcutsa BK'nın 44. maddesinde açıklandığı şekilde, yargıç tarafından haksız eylem failinin sorumluluğu indirimine tabi tutulması gerekir. Borçlar Hukukunun genel ilkelerinden olan bu husus KTK'nın 86/2. maddesinde özel olarak yer verilmiştir. Anılan hükme göre, KTK'nın 85/1. maddesindeki tehlike sorumluluğundan kurtulamayan işleten, kazanın oluşunda zarar görenin kusurunun da bulunduğunu kanıtlayabilirse, yargıç durum ve koşullara göre tazminat miktarını indirimine tabi tutabilecektir.

KTK'nın 91. maddesi hükmü ile zorunlu malî sorumluluk sigortasını da sigortacının sorumluluğu aynı yasanın 85/2. maddesindeki işletenin sorumluluğu esasına dayandırıldığına göre, işletenin KTK'nın 86/2. maddesi uyarınca zarar görenin birlikte kusurunu ileri sürebildiği hallerde, onun bu sorumluluğunu zarar görene karşı yükümlenen sigortacı da zarar görenin birlikte kusurunu kanıtlayabildiği hallerde, onun yargıç sigortacının sorumlu olduğu tazminat miktarını da indirebilecektir.⁹⁰

3- Sigortacının Gidermekle Yükümlü Olduğu Zararın Kapsamı

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında sigortalının sorumluluğu KTK'nın 91/1. maddesi hükmü uyarınca, motorlu araç işleticisinin aynı yasanın 85/1.maddesinde

⁹⁰ ULAŞ.I.: age., s. 781.

belirtilmiş bulunan kişilerin ölümünden, yaralanmasından veya bir şeyin zarara uğraması halinde oluşan o zararı gidermekle yükümlü olduğu sorumluluğu ile sınırlandırılmış bulunmaktadır. Başka bir deyişle, sigortacının sorumluluğu işletenin KTK'nın 85/1. maddesindeki sorumluluğu ile eşdeğerlidir.⁹¹

KTK'nın bu sorumluluğa nitelik olarak getirdiği istisna, işletenin tabi olduğu manevi tazminat sorumluluğundan zorunlu malî sorumluluk sigortasını yapan sigortacının sorumlu olmayacağı ilkesidir.

KTK'nın 91. maddesindeki bu ana ilke ile, zorunlu malî sorumluluk sigortasına ilişkin genel şartlar bölümündeki hükümlere göre, bir şeye zarar verilmesi halinde işletenin sorumluluğu bu zararı gidermede hangi kapsamda ise, sigortacının da sorumluluğu o kapsamda olması gerekir. Bu nedenle bu zarara öncelik o şeyin eski hale getirilebilmesi için gereken onarım, yani yedek parça ve işçilik giderlerini kapsar, ancak parçalardaki eskime payları yani amortisman payları bu zararın hesabından düşülmesi gerekir. Zira, sigorta bir zenginleşme vasıtası olmayıp, oluşan gerçek zararı giderme amacını taşımaktadır.

Riziko ve zararın gerçekleşmesi durumunda zarar görenin bu konuda ister işleten, ister sigorta aleyhine açmaya mecbur kaldığı dava masrafları da sigortacının gidermekle yükümlü kaldığı zarar kapsamına dahildir. Sigorta ettiren aleyhine ceza davası açılması hallerinde şayet sigortacı savunmaya iştirak ederse sadece kendi seçtiği avukatın masraflarını karşılar, yoksa cezai soruşturmadan kaynaklanan

⁹¹ ULAŞ.I.: age., s. 786.

masraflar ve para cezaları sigortacının ödemekle yükümlü olduğu tazminat kapsamı dışında kalırlar.

Doktrinde, KTK'nın 85/3. maddesi uyarınca işletenin, kazadan sonra yardıma gelen kişi veya kişilerin yardım çalışmalarından ötürü bu kişilerin uğradıkları zararlar işletenin sorumluluğu içinde kalmakla birlikte, KTK'nın 91. maddesinde 85/3. maddeye atıfta bulunulmadığı gerekçesiyle sigortacının bu gibi zararlardan sorumlu olmayacağı ileri sürülmektedir.⁹²

Motorlu araçların neden oldukları kaza, kişilerin yaralanması ile değil de ölümle sonuçlandığı takdirde zorunlu malî sorumluluk sigortası ile limitler içerisinde karşılanması amaçlanan zararlar ölenin defin giderleriyle, onun desteğinden yoksun kalan kişilerin destekten yoksun kalmadan oluşan zararlardır.

Yaralanma veya ölümle sonuçlanan trafik kazalarında da ilgili belgelerin, sigortacıya verilerek bu başvurma tarihinden itibaren ödemenin sekiz günü içinde sigorta tarafından yapılması KTK'nın 98/1. maddesi hükmü gereğidir. Ödemenin bu süre içinde hiçbir nedene dayanmadan yapılmaması halinde sigortacı temerrüde düşer.⁹³

⁹² ARKAN,S.: agm., S.263.

⁹³ ULAŞ,,I.: age.,s.788.

§4.GENEL OLARAK KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI HESABI⁹⁴, HESABA MÜRACAATIN ŞARTLARI, HESABIN İŞLEYİŞİ

I- GENEL OLARAK KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI HESABI

2818 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu ile yeni bir müessese getirilmiştir. Bu müessese “Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı”dır (m.108). Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı sayesinde bazı zararların zorunlu malî sorumluluk sigortası dışında kalması önlenmiştir.⁹⁵

A- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı’nın Amacı ve Düzenlenmesi

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı (Hesap), motorlu araçların neden olacakları bazı zararlarda, zarar görenlerin uğradıkları zararları ne işletenden ne de işletenin sigortacısından tazmin etme olanağının bulunmadığı hallerde (kazaya neden olan aracın olay yerinden kaçması nedeniyle belirlenememesi, yasanın emredici hükümlerine rağmen aracın zorunlu malî sorumluluk sigortasının yapılmamış olması, kazanın, çalınmış veya gasledilmiş bir araç tarafından meydana getirilmiş olması), işletenin sigortacısı yerine geçenek zarar gören kişilere tazminat ödemek üzere kurulmuştur.

⁹⁴ 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 8, 98, 107 ve 108. maddelerinde yer alan “garanti fonu” ibareleri ile “fon” ve “fon hesabı” ibareleri, 4629 sayılı Bazı Fonların Tasfiyesi Hakkında Kanun ile (RG. 3.3.2001, S. 24335, mükerrer) “Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı” olarak değiştirilmiştir (m. 6/f).

⁹⁵ **BOZER,A.:** age., s. 144.

Hesab'ın amacı, kaza nasıl meydana gelirse gelsin, zarar görenlerin sigorta güvencesinden yoksun kalmamalarını sağlamak olduğundan kamu yararı ön plana çıkmaktadır. Hesab'ın kuruluşuna 2918 Sayılı KTK'nın 108. maddesi dayanak oluşturmaktadır. Bu maddeye göre malî sorumluluk sigortasına tabi motorlu araçların neden olacakları zararların, maddede sayılan hallerde; işletenin sorumluluğu kapsamında ve zorunlu sigorta tazminatı sınırları içinde karşılanması amacıyla, Ticaret Bakanlığı tarafından bir fon kurulmasını hükme bağlamıştır. 1988 yılında bu görev 303 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Başbakanlığa devredilmiştir. Başbakanlık da bu işle Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığını görevlendirmiştir. Hesap halen 4059 Sayılı yasaya göre Hazine Müsteşarlığınca (Sigortacılık Genel Müdürlüğü) yönetilmektedir.

Hesab'ın kuruluşuna, işleyişine, Hesap'tan yapılacak ödemelere ve diğer hususlara ilişkin esaslar, Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu bakanlığın koordinatörlüğünde, İçişleri, Maliye, Bayındırlık ve Ulaştırma Bakanlıklarınca ortaklaşa yayınlanacak bir yönetmelikle⁹⁶ belirlenmektedir.

⁹⁶ Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı Yönetmeliği, RG. 3.7. 2002, S.24804, (Yönetmelik).

II-KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI HESABI'NA MÜRACAATIN ŞARTLARI

A-Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'na Müracaat Edilebilecek Haller

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın hangi zararlardan sorumlu olduğu KTK'nın 98/3 ile 108/2 ve Yönetmeliğin 8. maddesinde belirlenmiştir.

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın sorumlu olduğu zararlarda, Hesap ile birlikte kazaya neden olan motorlu aracın işleteninin de sorumluluk bazı hallerde devam etmektedir. Anılan kanun ve yönetmeliklere göre Hesabı'nın sorumlu olduğu durumlar aşağıda açıklanmıştır.

1.Kazaya Neden Olan Motorlu Aracın Tespit Edilememesi

Motorlu araçların sebep olduğu kazalarda zarar görenlerin zarar veren araca ait zorunlu malî sorumluluk sigortasından yararlanabilmeleri, kazaya sebep olan aracın tespit edilmesi halinde mümkündür. Çünkü zarar görenler kazaya sebep olan aracın zorunlu malî sorumluluk sigortasının olup olmadığı ve eğer varsa hangi sigorta şirketinin teminat verdiğini ancak aracın tespit edilmesi halinde öğrenebilirler.

Kazaya sebep olan aracın tespit edilemediği hallerde zarar görenler zarar veren aracın zorunlu malî sorumluluk sigortasından yararlanamadıkları gibi işletene ve

araçta bulunan diğer sorumlulara (sürücü ve diğer yardımcı kişiler) müracaat edememekte ve uğradıkları zarara katlanmak zorunda kalmaktadırlar.

Kazaya sebep olan aracın tespit edilememesi, zorunlu malî sorumluluk sigortasından beklenen sosyal amacın gerçekleşmemesi sonucunu doğurduğundan zarar görenlerin uğradıkları zararın Hesap'tan tazmin edilmesi esası kabul edilmiştir.

KTk'nın 108. maddesinin 2. fıkrasının a bendinde “Kazayı yapan motorlu aracın tespit edilmemesi durumunda kişiye gelen bedensel zararlar” için Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'na başvurulacağı hükme bağlanmıştır. Garanti Fonu Yönetmeliğinin⁹⁷ Fonun Giderleri başlığını taşıyan 8/1, a maddesinde ise “Kazayı yapan motorlu aracın saptanamaması durumunda zorunlu malî sorumluluk sigortası kapsamında ödenecek tazminat tutarları ile tedavi giderleri” fondan karşılanacak zarar ve giderler olarak gösterilmişti. Kanundaki bedensel zararlar tabiri yerine Garanti Fonu Yönetmeliği, tazminat tutarları ve tedavi giderleri ifadesini kullanmıştı. Bu yönetmeliğe göre, tazminat tabirinin kapsamına “motorlu araçların neden oldukları kazalarda yaralanan kişilerin geçici veya sürekli olarak tamamen veya kısmen çalışma güçlerini kaybetmelerinden doğan zararlar ile motorlu aracın işletilmesi ölüme neden olursa ölenin defin giderleri ile birlikte yardımdan mahrum kalanların destekten yoksun kalması karşılığı yapılan ödemeler;” tedavi giderleri kavramının kapsamına “motorlu araçların neden oldukları kazalarda yaralanan kişilerin ilkyardım, muayene ve kontrol veya bu yaralanmadan ötürü ayakta, klinikte, hastane ve diğer yerlerdeki giderleri ile tedavinin gerektirdiği diğer giderler” girmektedir (Yönetmelik m. 3).

⁹⁷ 3.5. 1997 tarihli ve 22978 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Karayolları Trafik Garanti Fonu Yönetmeliği. Bu yönetmelik 3.7.2002 tarihli ve 24804 sayılı Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı Yönetmeliği ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı Yönetmeliği (Yönetmelik) “Kazayı yapan motorlu aracın saptanamaması durumunda kazanın meydana geldiği tarihte geçerli zorunlu malî sorumluluk sigortasına göre bedeni zararlar nedeniyle ödenecek tazminat tutarları” (8/1, a) demek suretiyle, bu konuyla ilgili, KTK ile aynı düzenleme getirmiştir.

Kazaya sadece bir araç katılmış ve kazaya sebep olan bu araç kaza yerini terk ettiği için tespit edilemiyorsa zarar görenler Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı’ndan yararlanabilirler. Birden fazla aracın katıldığı bir kazada da zarar görenlerin Hesab’a müracaat edebilmeleri için kazaya sebep olan araçlardan birinin tespit edilememiş olması yeterlidir. Zarar görenlerin uğradıkları zararın Hesap’tan tazmini için diğer sorumlulara müracaat etmiş olması gerekmez.⁹⁸

2.Motorlu Aracın Zorunlu Malî Sorumluluk Sigortasının Bulunmaması

Kazaya sebep olan motorlu aracın malî sorumluluk sigortasının bulunmaması çeşitli şekillerde gerçekleşebilir. Sigortanın bulunmaması hallerinden birincisi motorlu araç zorunlu malî sorumluluk sigortasının hiç yaptırılmamış olmasıdır. İkinci hal, süresi dolmuş olan zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesinin yeniletilmemiş olmasıdır. Sigortanın bulunmadığı üçüncü hal ise sözleşme süresi içinde işletenin değişmesi gibi bir nedenle⁹⁹ feshedilen sigorta sözleşmesinin yerine yenisinin yaptırılmamasıdır.

⁹⁸ ARKAN,S.: agm., s.286., ULAŞ,I.: age., s.823.

⁹⁹ KTK m. 94/2 ve Poliçe Şartları m. 9 uyarınca işletenin değiştiğini öğrenen sigorta şirketi durumun kendisine bildirildiği tarihten itibaren 15 gün içinde zorunlu mali sorumluluk sigorta sözleşmesini feshetme imkânına sahiptir.

Zorunlu malî sorumluluk sigortası bulunmayan bu tür araçların sebep oldukları kazalarda zarar görenlerin zorunlu malî sorumluluk sigorta korumasından yararlanma imkânları yoktur. İşte bu gibi hallerde sigorta korumasından yararlanamayan zarar görenlerin, zararlarının Hesap'tan karşılanması suretiyle korunmaları amaçlanmıştır.

Hesap Yönetimine¹⁰⁰ yapılan başvurularda, eğer kazaya neden olan araç belirlenmiş, ancak zorunlu malî sorumluluk sigortasının varlığı tespit edilememişse, Hesap tüm sigorta şirketlerine veya Türkiye Motorlu Taşıt Bürosuna veya Trafik Sigortası Bilgi Merkezine başvurarak söz konusu araçla ilgili zorunlu mali sorumluluk sigortası poliçesi düzenlenip düzenlenmediğini araştırır. Sigorta şirketleri veya Türkiye Motorlu Taşıt Bürosu veya Trafik Sigortası Bilgi Merkezi üç iş günü içinde kazaya neden olan araçla ilgili zorunlu mali sorumluluk sigortası poliçesi düzenlenip düzenlenmediğini Hesap Yönetimine bildirir. Hesap Yönetimi, bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle yapılan haksız ödemeleri ilgili sigorta şirketinden veya Türkiye Motorlu Taşıt Bürosundan talep eder (Yönetmelik m. 5/son) .¹⁰¹

Doktrinde sigortasız olarak trafiğe çıkarılan araçlar ile sonradan bu duruma düşen araçların sebep oldukları zararların mutlak bir şekilde Hesap'tan tazmin edilmesi eleştirilmiştir.¹⁰² Bu görüşe göre sigortasız araçları trafikten men etme görevi Devlete aittir (KTK . 91/5). Bu görevini yerine getirilmemesinin sonuçlarının

¹⁰⁰Yönetmelik'in 4. maddesine göre Hesap, Yönetim Komitesi tarafından yönetilir ve Yönetim Komitesi hesapla ilgili iş ve işlemlerden sorumludur. Hesap Yönetimin görevleri Yönetmelik'in 5. maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

¹⁰¹ 07.08.2004 tarihli 25546 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelik değişikliği ile Türkiye Motorlu Taşıt Bürosunun ismi düzeltilmiş ve Garanti Hesabının, sigortası tespit edilemeyen araçlara ilişkin Trafik Sigortası Bilgi Merkezi (TRAMER) nezdinde araştırma yapması gerektiği ifade edilmiştir.

¹⁰² ARKAN,S.: agm., s.287.

sigorta ettirenlerden tahsil edilen katkı paylarından oluşturulan Hesap 'a yükletilmesi isabetli değildir. Doktrinde ileri sürülen bir diğer görüş göre, zarar görenlerin zararlarının bir an önce telafi edilmesi açısından bu düzenleme tarzı yerindedir.¹⁰³ Zira bu gibi hallerde ödeme yaptıktan sonra ödediği tutar için hizmet kusuru nedeniyle Devlete rücu edebilecektir.

Kanaatimizce zorunlu malî sorumluluk sigortası bulunmayan araçların sebep olduğu kazalardan doğan zararların Hesap'tan tazmin edilmesi isabetli olmuştur. Zorunlu malî sorumluluk sigortasının ve Hesap'ın kabul ediliş sebebi zarar görenlerin korunmasıdır (sosyal amaç). İşletene getirilen sigorta yaptırma yükümlülüğü ile Devlete verilen, yükümlülüğü yerine getirmeyen araçları trafikten men etme görevinin ihlâlüne zarar görenler katlanmamalıdır.

Birden fazla aracın katıldığı bir kazada da zarar görenlerin uğradıkları zararların Hesap'tan karşılanabilmesi için kazaya sebep olan araçlardan birinin zorunlu malî sorumluluk sigortasının bulunmaması yeterlidir. Zarar görenlerin uğradıkları zararın Hesap'tan tazmini için diğer sorumlulara müracaat etmiş olması gerekmez.¹⁰⁴

3.Sigortacının İflas Etmiş Olması

Bazı hallerde kazaya sebep olan araca zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatını veren sigorta şirketi iflas etmiş olabilir. Sigorta şirketinin iflas etmesi

¹⁰³ ULAŞ,I.: age., s.824.

¹⁰⁴ ARKAN,S.: agm., s.286.

nedeniyle sigortacının ödemekle yükümlü olduğu maddi ve bedensel zararların Hesap'tan karşılanır.¹⁰⁵

KTk'nın m. 108/2, c bendinde *“Zorunlu malî sorumluluk sigortasını yapan sigortacının iflası halinde sigortacının ödemekle yükümlü olduğu maddi ve bedensel zararlar için”* Hesap'a müracaat edebileceği hüküm altına alınmıştır.

Buna göre kazaya sebep olan araca zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatını veren sigorta şirketi iflas etmiş ise zarar görenler uğradıkları zararın tazmin edilmesi için Hesap'tan karşılanacak olan zararlar kişiye ve şeye gelen zararlardır. KTK 108. maddesinin 2. fıkrasının c bendindeki “maddi ve bedensel zararlar” bunu ifade etmektedir.

Kazaya neden olan araca zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatı veren sigorta şirketinin iflas ettiği hallerde zarar görenlerin uğradığı şeye gelen zararların Hesap'tan karşılanacağı kuralının bir istisnası vardır. İşletenin eşi, usul ve fûru, evlatlığı, birlikte yaşadığı kardeşlerinin uğradığı şeye gelen zararlar işletenin zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatına dahil olmadıkları için Hesap'tan da karşılanmazlar (KTK m. 92/b ve KTK m. 108/1).

Sigorta şirketinin iflas ettiği hallerde Hesap, iflas eden sigortacının ödemekle yükümlü olduğu teminat tutarından yani sigorta poliçesinde yazılı tutarla sınırlı olarak sorumludur (KTK m. 108/2, Yönetmelik m. 8/e b.). Ancak iflas eden sigorta

¹⁰⁵ ULAŞ.I.: age., s. 828.

şirketinin poliçesinde yazılı teminat tutarı kaza tarihinde geçerli teminat tutarının altında ise, başka bir deyişle, işleten tarafından zeyilname düzenlettilmemiş ise zarar görenler KTK m. 108/2, b ve Yönetmelik m. 8/c bendi uyarınca poliçede yazılı teminat tutarı ile kaza tarihinde geçerli teminat tutarı arasındaki farka isabet kısım için de Hesaba müracaat edebilirler. Dolayısıyla bu gibi hallerde Hesap kaza tarihinde geçerli olan zorunlu malî sorumluluk sigortası teminat tutarının tamamından sorumlu olur.

KTK’da değişiklik yapan 4199 Sayılı Kanundan önce 108/2, c maddesinde “kazanın vukubulduğu sırada, zorunlu malî sorumluluk sigortasını yapan sigortacının iflası halinde, kişiye ve herhangi bir şeye gelen zararlar” için Hesap’a başvurulacağı hükme bağlanmıştı. Doktrinde Hesap’a müracaat için yükümlü sigorta şirketinin kazanın meydana geldiği sırada iflas etmiş olması şartının aranması eleştirilmiş ve henüz ödeme yapmayan sigorta şirketinin kazadan sonra ve zamanaşımı süresi dolmadan iflas etmesi halinde de Hesaba müracaat edilebilmesi gerektiği ileri sürülmüştü.¹⁰⁶

KTK 108. maddesinin 2. fıkrasının c hükmünde 4199 Sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile metninde yer alan “kazanın vukubulduğu sırada” ifadesi kaldırılmış ve böylece zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatını veren sigorta şirketinin kazanın meydana geldiği sırada iflas etmiş olması hali ile kazadan sonra ve henüz ödeme yapmadan –zamanaşımı süresi içinde- iflas etmesi hali arasındaki ayrım kaldırılarak genel bir ifade ile henüz ödeme yapmayan sigorta şirketinin iflas ettiği hallerde

¹⁰⁶ ARKAN,S.: agm., s. 287.

Hesaba başvurulması imkânının tanınması isabetli olmuştur. Bu değişiklik Hesabın kabulünde yatan zarar gören üçüncü kişileri koruma gayesine de uygun düşmektedir.¹⁰⁷

Birden fazla aracın katıldığı bir kazada zarar görenlerin uğradıkları zararın Hesap'tan karşılanabilmesi için kazaya sebep olan araçlardan birine zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatı veren sigorta şirketinin iflas etmiş olması yeterlidir.

4.Çalınmış veya Gasbedilmiş Motorlu Bir Aracın Kazaya Neden Olması

KTK 107. maddesinin 1. fıkrasının 1. cümlesi uyarınca “Bir motorlu aracı çalan veya gasbeden kimse işleten gibi sorumlu tutulur”. Kanun, sadece aracı çalan veya gasbeden kimseden bahsetmiş, buna karşılık, çalma veya gasp fiilleri dışında araç kendisine tevdi edilen, emanet edilen kimsenin bu aracı, gerçek işletenin bilgi ve rızası olmaksızın, güveni kötüye kullanarak izinsiz yararlanma ve işletmesinden söz etmemiştir. Şu halde, burada aracın işletenin bilgi ve rızası dışındaki her türlü izinsiz kullanılması değil, sadece çalma ve gasp fiillerinden oluşan izinsiz kullanımlar hükme bağlanmıştır.¹⁰⁸

Ayrıca, bu hüküm ile hırsız veya gasbedenin sırf çalma veya gasp eylemi¹⁰⁹ nedeniyle işleten sıfatını kazanmayacağı fakat çaldıkları veya gasbettikleri aracın

¹⁰⁷ **NOMER.E.Y.:** agt., s. 28.

¹⁰⁸ **EREN,F.:** ade., s.651.

¹⁰⁹ Aracın çalınması ve gasbedilmesinden kasıt ceza hukuku anlamında çalma ve gasp eylemleri değildir. Aracın, işletenin rızası dışında elinden alınmış olması yeterlidir, bu eylemin ceza hukuku anlamında suç teşkil etmesi ve failin hüküm giymiş olması gerekmez, aile bireyleri, aracın sürücüsü gibi işletenin araç kullanmasına izin verdiği kişilerin kendilerine verilen yetkiyi aşmaları KTK m. 107 anlamında hırsızlık veya gasp teşkil etmez. Bkz. **BOLATOĞLU,B.:** age., s.83 vd., **EREN,F.:** age., s.651., **TANDOĞAN,H.:** Öneriler, s. 216-217.

sebebe olduğu zarardan işleminin tabi olduğu hükümlere göre sorumlu tutulması esas kabul edilmiştir. Hırsız veya gasbedenin motorlu aracın sebebe olduğu zararlardan sorumlu tutulması kural olarak işleminin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. İşlemin çalınan veya gasbedilen motorlu aracın sebebe olduğu zarardan motorlu aracı çalan veya gasbeden kişi ile birlikte sorumludur.¹¹⁰ Ancak kanun işleme sorumluluktan kurtulmak için imkân tanımıştır. KTK'nın 107/1, 3. cümlesi uyarınca “İşlemin kendisinin veya eylemlerinden kişilerden birinin, aracın çalınmasında veya gasbedilmesinde kusurlu olmadığını ispat ederse, sorumlu tutulmaz”.

KTK'nın 108. maddesinin 2. fıkrasının d bendinde “107 nci maddenin son fıkrasında öngörülen durumlar için” Hesap'a müracaat edileceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca Yönetmeliğin m.8 /d bendinde “ Kanunun 107 nci maddesi uyarınca işleminin sorumluluğunun olmadığı hallerde, çalınmış veya gasbedilmiş motorlu aracın kişilere verdiği zararlar için zorunlu malî sorumluluk sigortası kapsamında ödenmesi gerekli tazminat ve tedavi giderleri” Hesap'tan karşılanacağı hükme bağlanmak suretiyle Hesab'ın bu yöndeki sorumluluğu aynı şekilde iki ayrı yerde düzenlemeye tabi tutulmuştur.

B-Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Sorumlu Olduğu Diğer Haller

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Yönetmeliğinin 8. maddesinde düzenlenen Hesaptan karşılanacak zarar ve giderlerin bazılarını yukarıda ayrıntılı

¹¹⁰ EREN,F.: age., s.652,

olarak inceledik. Yönetmelikte belirtilen Hesabın sorumlu olduğu diğer haller; tazminat ve maddi zarar ödemelerinin gerçekleşmesiyle ilgili giderler (Yönetmelik m. 8/f), Hesap Yönetimine karşı açılan veya Hesap Yönetimini açtığı davalara ilişkin giderler (Yönetmelik m. 8/g), Hesap ilgili olarak çalışan personele ilişkin giderler ile Hesabın işlemlerinin yürütülebilmesini sağlayacak diğer giderler.

D-Teminatı Dışında Kalan Haller

KTK'nın 108. maddesinde Hesabın sadece sorumlu olduğu haller saptanmış olup, sorumlu olduğu zarar ve giderler konusunda ayrıca hüküm bulunmamaktadır. Bu konuda Karayolları Trafik Garanti Sigortası Hesabı Yönetmeliği'nin 14 maddesinde düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeye göre, aşağıda sayılan zararlar Hesabın göre sorumluluk kapsamı dışında kalırlar.

Manevi tazminat talepleriyle, yönetmeliğin 8. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi¹¹¹ hükmü hariç, kişiye gelen bedensel zararlar dışındaki her türlü maddi zararlara ilişkin talepler,

Hatır için karşılıksız taşınan kişiler ile hatır için aracın karşılıksız verildiği kişiye gelen bedensel zararlar,

Kazaya neden olan aracın, işleten veya sürücüsü tarafından ileri sürülecek zararlar,

¹¹¹ Yönetmelik'in , m. 8/e bendine göre "Kanunun 108 inci maddesinin (c) bendine göre ödemekle yükümlü olduğu tazminat tutarları ve maddi zararlar" Hesaptan karşılanacak zarar ve giderlerdendir.

Kanunun 105 inci maddesine göre motorlu araç yarışlarıyla ilgili olarak yarış için bulunması gereken sigorta yapılmamış ve kaza yarış sırasında vukubulmuşsa kazaya neden olan motorlu aracın kişilere verdiği zararlar için ödenecek tazminat tutarları, Kanunun 104 üncü maddesine göre esasları Bakanlıkça belirlenen zorunlu malî sorumluluk sigortası yapmakla yükümlü motorlu araçlarla ilgili meslekî faaliyette bulunan kişilere bırakılan motorlu aracın kişilere verdiği zararlar için ödenecek tazminat ve tedavi giderleri,

Motorlu aracı çalan ve gaspedenlerle, bunlara yardım ve yataklık edenler veya motorlu aracın çalındığını ya da gaspedildiğini bilerek kendi istekleri ile araca binen sürücü veya yolcuların zararları,

İşletenin, eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere karşı yöneltebileceği zararlar,

İşleten tarafından ileri sürülebilecek tazminat talepleri,

Motorlu bisikletlerin kullanılmasından ileri gelen zararlar,

Hastalık ve Ferdi Kaza Sigortası yapan sigorta şirketlerinin rücu talepleri.

III-KARAYOLU TRAFİK GARANTİ SİGORTASI HESABI'NIN İŞLEYİŞİ

A-Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Finansmanı

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın finansmanı sağlamak amacıyla zorunlu malî sorumluluk sigortası yaptırımlardan ve sigorta şirketlerinden tahsil edilecek paralar teknik anlamda sigorta primi değil, katkı payıdır.¹¹² Nitekim KTK 108. maddesinin 4. ve 7. fıkrası ve Yönetmeliğin 7. ve 9. maddelerinde, tahsil edilen para katılma payı olarak isimlendirilmiştir.

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın gelirleri ve tahsil elimle usul ve zamanları, denetlenmesi ve değerlendirilmesi KTK 108. maddesinin 4. ve 7. fıkrası ve Yönetmeliğin 7, 9 ve 10. maddeleri ile hükme bağlanmıştır

Hesabın gelirleri şunlardır (Yönetmelik m. 7):

Her yıl sigorta şirketlerinin zorunlu mali sorumluluk sigortası için tahsil,
Zorunlu mali sorumluluk sigortası yaptırımların safi primlerinin yüzde ikisi (%2)
oranında sigorta şirketine ayrıca ödeyecekleri katılma payları,
Rücu yoluyla sağlanan gelirler,
Yatırım gelirleri,
Diğer gelirler.

¹¹² NÖMER, E.Y.: agt., s. 90.

B- Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'na Müracaat

Karayolları Trafik Kanunu'nun 108/2. maddesinde veya Yönetmeliğin 8. maddesinde belirtilen durumlardan birinin gerçekleşmesi halinde zarar görenlerin zamanaşımı süresi içerisinde yönetmelikçe görevlendirilen müsteşarlığa bizzat yazılı olarak veya taahhütlü mektupla başvurmaları gerekmektedir.¹¹³

Bu başvuru yazısına öncelikle KTK'nın 83. maddesi hükmü uyarınca düzenlenmesi gereken trafik tespit tutanağının eklenmesi zorunludur. Bu ana belge dışında, kaza sonucunda yaralanma veya ölüm hallerinde eklenmesi gereken diğer yazılı belgeler Yönetmelikte (m. 13) ayrı ayrı sayılarak belirtilmiş bulunmaktadır.

Yine aynı düzenlemede trafik kazalarında yaralanan üçüncü kişilerin ilk yardım, muayene, kontrol, veya bu yaralanmadan ötürü tedavi giderleri ile bu tedavinin gerektirdiği diğer giderlerin trafik kazası ile illiyetini belirten belgeleri de diğer masraf belgelerine eklenmesi zorunlu tutulmuştur.

C-Zarar Gören veya Hak Sahiplerine Ödeme Yapılması

Hesap Yönetimi'nce, gerekli incelemeler yapıldıktan sonra, tazminat miktarında ve hak sahiplerinde tereddüt bulunmadığı takdirde belirlenen miktar, hak sahiplerine ilgili banka aracılığı ile ödenir (Yönetmelik m. 11/1).¹¹⁴ Tazminatın

¹¹³ ULAŞ.I.: age., s. 833.

¹¹⁴ ULAŞ.I.: age., s. 833.

biçimi ve kapsamının belirlenmesinde Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır (Yönetmelik m.18).

Hesap Yönetimi yaptığı inceleme ve değerlendirme sonucunda tamamen veya kısmen Hesap'ın öngördüğü haller dışında kaldığını tespit ettiği talepleri reddeder. Reddedilen başvurular, ilgililere yazı ile bildirilir (Yönetmelik m. 15).

Üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmi ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarınca faturalandırılan ve bu Yönetmeliğin 8. maddesine göre yapılacak tedavi giderlerine ilişkin ödemeler, yapılan başvuru ekinde hak sahibinin onayının yer alması kaydıyla, doğrudan bu kurum ve kuruluşlara banka aracılığı ile ödenebilir (Yönetmelik m. 11/2).

Hesap Yönetimi, zorunlu mali sorumluluk sigorta teminatı sınırları içinde yaptığı ödemeler ile borçtan ve yükümlülüğten kurtulur. Zorunlu mali sorumluluk sigorta teminat tutarlarını aşan zararlar, zarara sebebiyet veren veya hukuken sorumlu olanlarca karşılanır (Yönetmelik m. 19).

Motorlu aracın sebep olduğu kazada sadece bir kişi zarar görmüş ise Hesap kapsamında kalan zararlar, kaza tarihinde geçerli zorunlu mali sorumluluk sigorta teminatı tutarı ile sınırlı olmak üzere zarar görene ödenir.

Aynı kazada birden fazla zarar gören ve hak sahibi varsa tazminatının ne şekilde ödeneceği hususunda hem KTK'nın 96/1. maddesinde hem de Yönetmelik'in

19. maddesinde bir düzenleme bulunmaktadır. Anılan maddelere göre, aynı kazada zarar görenlerin tazminat giderleri, yürürlükteki kaza başına zorunlu mali sorumluluk sigorta teminat tutarlarından fazla ise, zarar görenlerden her birinin Hesap Yönetimine karşı yöneltebileceği talepler, sigorta tutarının tazminat alacakları toplamına olan oranına göre indirimine tabi tutulur. Başka bir ifade ile garameten paylaşırma ilkesi uygulanır.

Başka tazminat taleplerinin bulunduğundan haberdar olmadan zarar görenlerden birine veya birkaçına kendilerine düşecek olandan daha fazla ödemede bulunan iyiniyetli Hesap Yönetimi, yaptığı ödeme çerçevesinde diğer zarar görenlere karşı da borcundan kurtulmuş sayılır (KTK m.96/2, Yönetmelik 19/2).

E-Hak Sahiplerinin Zarar Sorumlusuna Karşı Dava Hakkı

Karayolları Trafik Kanunu'nun 108/2. Maddesindeki koşullardan birinin gerçekleşmesi durumunda kazadan zarar görenlerin Hesap'a başvurabilme hakları, aynı kişilerin zarara neden olan kişi veya kişilere, yani zarar sorumlusuna karşı dava açma haklarına bir engel teşkil etmez.¹¹⁵ Hesap'ın öngördüğü haller kapsamında kalan zararlardan Hesap ve diğer sorumlular, zarar gören veya hak sahiplerine karşı birlikte sorumludurlar (BK m. 51).¹¹⁶

Hesap'a müracaat eden zarar gören veya hak sahipleri diğer sorumlulara karşı açtıkları davaları Hesap'a bildirmekle yükümlüdürler (Yönetmelik m.21/1).

¹¹⁵ ULAŞ,I.: age., s. 836 .

¹¹⁶ NOMER,E.Y.: agt., s. 114.

Böylelikle zarar gören veya hak sahiplerinin Hesap kapsamında kalan zararlarını hem Hesap'tan hem de diğer sorumlulardan tazmin ederek sebepsiz olarak zenginleşmelerine engel olmak amaçlanmıştır.

Yönetmelik'in 22. maddesi uyarınca “Zarardan sorumlu olanlara karşı yasal haklarını kullanarak dava açan hak sahipleri bu davaları kazanmaları ve uğradıkları zararların tamamen veya kısmen tazminini sağlamaları halinde, Hesaptan yapılan ödemeler nedeniyle sebepsiz zenginleşmeye yol açan tutarı beş iş günü içinde Hesaba iade etmekle yükümlüdürler. Aksi takdirde, bu durumu öğrenen Hesap Yönetimi haksız kazanca yol açan Hesaptan yapılan ödemelerin gecikme faizi ile birlikte geri alınması için gereken yasal işlemleri başlatır.” Buna göre zarar gören veya hak sahipleri, Hesap'tan tazmin edilen zararları için diğer sorumlulardan da tazminat almışlar ise Hesap'tan yapılan ödeme tutarını iade etmeleri gerekir. Diğer sorumlulara karşı açılan davanın kazanılması ve onlar tarafından zarar gören veya hak sahiplerine ödeme yapmış olması Hesap'tan yapılan ödemenin iade edilmesi için yeterli bir sebep değildir. Zarar gören veya hak sahiplerine Hesap ve diğer sorumlular tarafından mükerrer ödeme yapılmış olmalıdır.¹¹⁷

F-Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın Rücu Hakkı

Bir nevi zorunlu malî sorumluluk sigortacısı durumunda olan Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı olaydan zarar görenlere veya diğer hak sahiplerine KTK'nın 108/1. maddesindeki koşullardan birinin gerçekleşmesi nedeniyle ödeme yaptıktan

¹¹⁷ NÖMER, E.Y.: agt., s. 115.

sonra yine şartları gerçekleştiği takdirde zarar sorumlusuna rücu edebileceği aynı maddenin üçüncü fıkrasında hüküm altına alınmıştır.

1.Kazaya Neden Olan Aracın Ve İşletenin Tespit Edilememesi Halinde Rücu Hakkı

Karayolları Trafik Kanunu'nun 108/2. maddesinin (a) bendinde, kazayı yapan motorlu aracın veya işletenin tespit edilememesi halinde bu kazada kişiye gelen zararların Hesap'ın sorumluluğu içinde olduğunu görmekteyiz.

İşte bu gibi durumlarda, kanunun anılan maddesinin üçüncü fıkrasında aracın işletenin sonradan ortaya çıkması halinde zarar görenlere ve hak sahiplerine tazminat ödemiş bulunan Hesap'a, işletene ve sigortacısına rücu edebileceği kabul edilmiştir. (KTK m. 108/3, Yönetmelik m. 16/b). Bu hükümler ile TTK'nın 1301/1. maddesine paralel bir düzenleme yapılarak zarar gören veya onların hak sahiplerine ödemedede bulunan Hesap'a kanundan kaynaklanan halefiyet hakkı tanınmış ve bunun doğal sonucu olarak da asıl zarar sorumlusunun ve onun sigortacısına karşı rücu edebilme hakkı tanınmış bulunmaktadır.

Hesap'ın bu rücu hakkına dayanarak dava açması halinde gerek işleten, gerekse sigortacısı sorumluluktan kurtuluş beyyinesi yerine getirerek def'ide bulunmaları da mümkündür.¹¹⁸

¹¹⁸ ULAŞ,İ.: age., s. 837.

2.Motorlu Aracın Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Yaptırılmadan Trafığe Çıkarılması Haline İlişkin Rücu Hakkı

Karayolları Trafik Kanunu’nun 108/2 maddesinin (b) bendi ve Yönetmelik’in 16 maddesinin (c) bendi ile zorunlu malî sorumluluk sigortası yaptırmadan trafiğe çıkarılan motorlu araçların kişilere verdiği zararlardan dolayı zarar görenlere veya hak sahiplerine ödemede bulunan Hesap’a aracını aynı kanunun 91. maddesindeki emredici hükmüne rağmen trafiğe çıkararak kaza yapan aracın işleticisi ve diğer sorumlularına karşı rücu edebilecektir.

3.Sigortacının İflas Etmesi Haline İlişkin Fon’un Rücu Hakkı

Kazaya neden olan aracın zorunlu malî sorumluluk sigortacısının iflas ettiği hallerde Hesap zarar gören veya hak sahiplerine KTK m.108/2, (c) bendi ve Yönetmelik 16. maddesinin e bendi uyarınca ödeme yapar. KTK ‘nın 108. maddesinin 3. fıkrasında “... diğer durumlarda da garanti fonunun¹¹⁹ sorumlularla başvurma ve sigortacının iflas masasına katılma hakkı saklıdır.” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm ile zorunlu malî sorumluluk sigortacısının iflas ettiği hallerde hesap’ın zarar gören veya hak sahiplerine ödediği tutarı iflas masasına yazdırabileceği açıkça belirtilmiş olmakla birlikte işletene rücu edemeyeceğine dair bir düzenleme getirilmemiştir. Bilâkis hükümde yer alan “sorumlulara başvurma” ifadesi sınırlama getirmeyen genel bir ifadedir. O nedenle KTK 108maddesinin 2. fıkrasının (c) bendi ve Yönetmelik 16. maddesinin (e) bendinin kapsamına giren

¹¹⁹ Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı.

hallerde ödediği miktar için zorunlu malî sorumluluk sigortacısı iflas eden işletene de rücu edebilmelidir.¹²⁰

Hesap'ın iflas masasına başvurusu halinde, iflas idaresinin de sigortacının sorumlu olmadığı sebeplerine dayanılarak bu alacağı masaya kayıt ve kabul etmemesi durumlarında Hesap'ın masaya kayıt ve kabul davası açarak bu iddiasını masaya karşı mahkeme kararı ile belgelendirmesi gerekir.¹²¹

4.Çalınmış veya Gaspedilmiş Motorlu Aracın Kazaya Neden Olması Halinde Rücu Hakkı

Kazaya neden olan motorlu aracın çalınmış veya gaspedilmiş olduğu hallerde, işleten, aracın çalınması veya gaspedilmesinde kendisinin ve eylemlerinden sorumlu olduğu kişilerin kusurunun bulunmadığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulmuş ise (KTK m. 107/1, c. 3), Hesap KTK m. 107/3 ve 108/2, d bendi uyarınca zarar gören veya hak sahiplerine ödeme yapar.

Çalınma veya gasbedilme olayında, işletenin kusurunun bulunmadığı hallerde, Hesap olaydan zarar görenlere veya onların hak sahiplerine gereken ödemeyi yaptıktan sonra, KTK'nın 108/3. maddesi hükmü uyarınca, zarar sorumluları olan çalan veya gasbeden ve bunlara yardımcı olan kimselere karşı rücu hakkını kullanabilecektir.¹²²

¹²⁰ NÖMER, E.Y.: agt., s. 120.

¹²¹ ULAŞ, I.: age., s. 838- 839 .

¹²² ULAŞ, I.: age., s. 839.

G-Acil Sağlık Hizmeti Bedelinin Sigortacı Tarafından Ödenmesi Halinde Rücu Hakkı

Acil olarak sağlık kuruluşuna kaldırılan trafik kazası geçirmiş kişilere Sağlık Bakanlığı tarifesi uygulamak suretiyle verilen hizmet bedelini, ilgi sağlık kuruluşu kazaya sebep olan araçlardan birinin zorunlu malî sorumluluk sigorta şirketinden talep edebilir (KTK m. 8/b, 2). Bu talep üzerine sigortacı Sağlık Bakanlığı tarifesine göre hesap edilen harcama tutarının tamamını, teminat tutarını aşsa dahi ödemekle yükümlüdür. Ödeme yapan sigorta şirketi, teminat tutarını aşan sağlık hizmeti bedelini Hesap'tan talep edebilir (KTK m. 8/b, 4 ve m. 108/2, d ve Yönetmelik 16/d).

Sigorta şirketine ödeme yapan Hesap ödediği tutar için işletenlere rücu edebilir. Hesap, ödeme yaptığı sigortacısının sigortalısı olan işletene dahi rücu edebilir. Çünkü işleten zorunlu malî sorumluluk sigortası teminatını aşan zararlardan sorumludur. Hesap kanun gereği bu zararı öncelikle karşılamış olması işletenin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz.¹²³ Nitekim Yönetmelik'in 16/ d' de üniversitelere bağlı hastaneler ve diğer bütün resmî ve özel sağlık kurum ve kuruluşlarına acil olarak götürülen trafik kazası geçirmiş kişilere yükümlü sigorta şirketi tarafından verilen teminat tutarını aşan hizmet bedelleriyle ilgili olarak işleten ve sorumlulara karşı rücu hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmiştir.

¹²³ NÖMER,E.Y.: agt., s. 121.

H-Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı İle İlgili Zamanaşımı

Karayolları Trafik Kanunu'nda Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nı düzenleyen 108. maddesinde Hesap'a ilişkin uyuşmazlıklardan kaynaklanan zararlarla ilgili taleplerin hangi zamanaşımı süresine tabi olacağı hakkında bir hüküm bulunmadığından, aynı kanunun 109. maddesindeki zamanaşımına ilişkin esasların bu tür uyuşmazlıklarda da uygulanması gerekir.¹²⁴

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı Yönetmeliği'nin 12. maddesi ile de zarar görenlerin Hesap'a karşı talep ve dava hakları, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendikleri tarihten başlayarak iki yıl ve herhalükârda kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu hüküm KTK 'nın 109/1. maddesindeki motorlu araçların neden oldukları zararın tazminine ilişkin genel zamanaşımı hükmünün tekrarı niteliğinde olmaktadır.

Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı Yönetmeliği'nde Hesap'ın zarar sorumlularına karşı alacakları davanın tabi olacağı zamanaşımına ilişkin bir hüküm mevcut değildir. Hesap tarafından açılacak rücu davaları KTK'daki zamanaşımını düzenleyen 109. maddesinin dördüncü fıkrasında belirtilen zamanaşımı hükümlerine tabi olması gerekir. Anılan hükme göre, motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rücu edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğraması hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Hesap da KTK'nın

¹²⁴ ULAŞ,İ.: age., s. 839.

108. maddesi hükmü uyarınca belli koşullar çerçevesinde tazminat yükümlüsü sıfatını kazandığına göre, onun zarar sorumlularına karşı açacağı rücu davalarının da KTK'nın 109/4. maddesindeki zamanaşımı süresine tabi olması doğaldır.

Aynı maddenin birinci fıkrasında öngörülen on yıllık azami zamanaşımı süresi bu fıkra da yer verilmemiş olması hususunun üzerinde durulması gerekir.¹²⁵

¹²⁵ ULAŞ,I.: age., s. 841.

BÖLÜM II

KAZAK HUKUKUNDA MOTORLU TAŞIT SAHİPLERİNİN ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI

§1. ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI VE MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

I. ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

A- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Düşüncesinin Ortaya Çıkışı

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığını kazanan Kazakistan Cumhuriyeti'nde, hızlı bir liberalleşme sürecine girilmiş ve gerek ekonomi, gerekse hukuk alanında önemli reformlar gerçekleştirilmiştir.¹⁴² Bu reformlardan bir tanesi de sigorta hukukunda yapılan reformlar olmuştur. Kazakistan' da sigorta hukukunun oluşması, 3 Temmuz 1992 tarihinde "Kazakistan Cumhuriyeti'nde Sigorta" adlı yasanın kabul edilmesiyle doğrudan bağlantılıdır. Bu yasa, dünyada sigorta konusunda yapılmış en liberal düzenlemedir.¹⁴³

Sigorta konusunda hukuki zemin hazırlamak ve millî sigorta piyasasını oluşturmak amacıyla 2000-2002 yılları Devlet Sigortacılığı Geliştirme Programı

¹⁴² AKINCI, Ş.: Karşılaştırmalı Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Türk-Kazak Hukuku, Konya 2004, s. III.

¹⁴³ HYDYAKOV, A.: Sigorta Hukuku, Ankara 2001, s. 31.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının 27 Kasım 2000 tarihli № 491 Sayılı kararıyla onaylanmıştır. İki yıllık süre içerisinde “Sigorta Faaliyetleri Hakkında Kanun” kabul edilmiş ve sigorta alanında bir çok kanun hazırlanmıştır. Ancak 2002 yılının sonunda adı geçen geliştirme programına ayrılan süre sona erdikten sonra, gelişme kaydedilmediği görülmüştür. Bunun nedenlerinden biri olarak zorunlu sigorta türlerinin gelişmemiş olması gösterilmiştir.¹⁴⁴

2003 yılının haziran ayında zorunlu sigorta konusundaki sorunları çözmek üzere Bakanlıklararası Komisyon kurulmuş ve bu komisyon tarafından parlamentoya motorlu taşıt ve yolcu taşımacıların zorunlu medeni sorumluluk sigortaları hakkında kanun tasarısı sunulmuş ve kabul edilmiştir. Komisyon, zorunlu sorumluluk sigortalarının sayısını arttırmak için çalışmalara devam etmektedir.

Sigorta hukukunun ve piyasasının gelişmesi için, Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti tarafından, 1 Temmuz 2004 tarihli № 729 Sayılı “2004-2006 yılları Kazakistan Cumhuriyeti Sigorta Piyasasını Geliştirme Programının Onaylanması” Kararı¹⁴⁵ kabul edilmiştir. Bu Karar’da, sosyal istikrarın sağlanması ve ekonomik gelişmelerin hızlanması için zorunlu sigorta mekanizmasının gerekliliğinden bahsedilmektedir. Bu programda, 2004-2006 tarihleri arasında Kazakistan’ın “Yeşil Kart” ve Avrasya Ekonomi Birliği ülkeleri arasında ortak motorlu taşıt işletenlerin

¹⁴⁴ **FİLİMONOVA, N.:** Развитие страхования в Республике Казахстан, Алматы 2003, (Kazakistan Cumhuriyeti’nde Sigortacılığın Gelişimi), Bastırılmamış Yüksek Lisans Tezi. s.27.

¹⁴⁵ Об утверждении Программы развития страхового рынка Республики Казахстан на 2004-2006 годы, Постановление Правительства Республики Казахстан от 1 июля 2004 года № 729.

medeni sorumluluk sigortası uygulaması “Beyaz Kart” sistemine girmek için çalışmalar başlatmak için perspektifler geliştirilmiştir.

Bütün gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kanunlarını incelediğimiz zaman, medeni sorumluluk sigortaları, bilhassa motorlu taşıt işletenlerin sorumluluk sigortasının, kanuni zorunluluk haline geldiğini görmekteyiz.

Ayrıca Kazakistan’ın ekonomik yönden çabuk gelişmesi, toplumun hayat şartlarına olumlu şekilde yansımakta ve motorlu taşıtlar günümüzün en önemli ihtiyaçlarından olduğu için sayısı hızla çoğalmaktadır. Bunun sonucunda meydana gelecek trafik kazalarından oluşan zararları en aza indirebilmek için zorunlu medeni sorumluluk sigortasının kabul edilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Başkasının aracına verilen zarar bazen çok büyük felaketlere yol açmaktadır. Medeni sorumluluk sigortasının kabul edilmesiyle toplumun moralinin düzeldiği konusunda hiçbir şüphe yoktur.¹⁴⁶

B- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası ile İlgili Yasal Düzenleme

Sigorta hukukunun genel hükümleri 1 Temmuz 1999 tarihinde kabul edilen Medeni Kanun’un özel hükümler kısmının 803-845. maddeleri arasında düzenlenmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁶ **VOLGİN, V.:** Страхование гражданской ответственности владельцев транспортных средств, Москва 2002, (Motorlu Araç Sahiplerinin Medeni Sorumluluk Sigortası), s.4.

¹⁴⁷ **HYDYAKOV, A.:** age., s.31.

Üçüncü kişilere verilen zarar dolayısıyla ortaya çıkan sorumluluğun sigorta ettirilmesi hakkında hüküm ise Medeni Kanun'un 811. maddesinde yer almaktadır. "Tehlike sorumluluğuna" ilişkin düzenleme yine Medeni Kanun'un 931. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. 18 Aralık 2000 tarihinde kabul edilen № 126-II Sayılı KC Sigorta Faaliyetleri Hakkında Kanun'un 6. maddesi ile sigorta, "hayat sigortası" ve "genel sigorta" olarak iki dala ayrılarak düzenlenmiştir. Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası "genel sigorta" içerisinde sayılmıştır (SFK m. 6/3-10). Aynı kanunun 7. maddesinin 9. fıkrasında Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası'nın tarifine yer verilmiştir.

Bu konuda yapılan son düzenleme, Kazakistan Cumhuriyeti № 446-2 Sayılı ve 01.07.2003 tarihli "Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Kanun"dur (Kanun).

C- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasının Tanımı

Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Kanun'un 1. maddesinin 3. fıkrasında, motorlu taşıt sahiplerinin medeni sorumluluğu şu şekilde tarif edilmiştir:

Motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya eşyanın zarara uğramasına neden olması halinde o aracı işletenin zarara uğrayan üçüncü kişilere karşı olan sorumluluğu motorlu taşıt sahiplerinin medeni sorumluluğudur. Bu sorumluluğun sigorta altına alınması, *Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasını* meydana getirir.

II.ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI

A- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Sözleşmesinin Tarafları

Kanunun 10. maddesinin 1. fıkrasına göre zorunlu medeni sorumluluk sigortası, sigortacı ve sigorta ettirenin kurduğu sigorta sözleşmesine dayanmaktadır.

Zorunlu medeni sorumluluk sigortası sözleşmesi, üçüncü kişilerin ölümü, yaralanması veya eşyaya zarar verilmesi halinde, manevi zararlar ve kaybedilmiş kâr hariç, tazminat ödenmesini öngörmektedir (Kanun m. 10/3).

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 825. maddesine göre, sigorta sözleşmesi *yazılı* olmak zorundadır. Bu bir geçerlilik şartıdır. Yazılı yapılmayan sözleşmeler geçerli değildir.¹⁴⁸

1. Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasında Sigorta Ettiren

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 1. maddesinin 9. fıkrasına göre, sigorta ettiren, sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapan kişidir. Kanunla başka bir durum öngörülmemişse, sigorta ettirenin aynı zamanda sigortalıdır. Ayrıca, Kanun motorlu araç sahibini şu şekilde tanımlamıştır; “Mülkiyet hakkı, iktisadi yönetim hakkı, ariyet hakkı veya herhangi bir kanuni temele (kira,

¹⁴⁸ AKINCI, Ş.: s. 256; SULEYMENOV,M./BASİN,Y.: Гражданский Кодекс Республики Казахстан (Особенная часть), 2. Bası, Almatı 2003, s.477, (Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu Özel Hükümler Yorumu); SULEYMENOV,M./BASİN,Y.: s. 525.

yetkili organ tarafından düzenlenen vekâletname) dayanarak, aracı kullanan gerçek veya tüzel kişi, motorlu araç sahibidir” (Kanun 1/1).

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nda kira sözleşmesi süresi ile ilgili bir açıklık bulunmamaktadır. Türk Hukuku’nda, kira sözleşmesine dayanarak motorlu araç sahibinin sorumluluğunun doğması için, sözleşmenin “uzun bir süre” için kurulmuş olması gerekmektedir (KTK m.3). Kazak Hukuku’nda bu konuda olan boşluğun Türk Hukuku’ndaki süre ile yapılan açıklamalarla doldurulması gerektiği kanısındayız. Başka bir deyişle, üç günlük bir süreyi aşan kiralamayı uzun süreli kiralama olarak kabul etmek gerekir.

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nuna göre, “yetkili organ tarafından düzenlen vekaletnameye” dayanarak motorlu aracı kullanan kişinin de zorunlu medeni sorumluluk sigortası yaptırması gerekir. Buradaki “yetkili organ” İçişleri Bakanlığına bağlı Devlet Motorlu Taşıtlar Müfettişliği’dir. Sürücü belgesi de bu kurum tarafından yapılan sınav sonucunda verilmektedir.

Aynı kanunun 5. maddesinde zorunlu medeni hukuki sorumluluk sigortası yapması gereken kişiler sayılmıştır. Anılan maddeye göre İçişleri Bakanlığı Organları tarafından kayıt altına alınan veya geçici olarak Kazakistan Cumhuriyeti sınırları içine giren otomobil, yük arabası, otobüs, minibüs ve ulaşım aracı, motorlu araçlar ve römork (yarı römork) işletenlerin, tramvay ve trolleybüslerin zorunlu hukuki medeni sorumluluk sigortası yaptırılması zorunludur.

a)İşletenin Sorumluluğu

Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Kanun'un 1. maddesinin 3. maddesine göre, motorlu taşıt sahiplerinin medeni sorumluluğunun söz konusu olması için, motorlu bir aracın karayolunda işletilmesi sırasında, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya eşyanın zarara uğramasına neden olması gerekir. Yani, sorumluluğun doğması, işletilme halinde olan motorlu aracın zarara sebebiyet vermiş olmasına bağlıdır.

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 1. maddesinin 15. fıkrasında ise, kişilerin sorumluluğunu gerektiren “trafik kazası” kavramının tarifine yer verilmiştir. Buna göre” aracın veya ona bağlı parçaların işletilmesi sırasında meydana gelen ve üçüncü kişilere zarar veren olaya “trafik kazası” denilmektedir.

Ayrıca, Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nda “motorlu aracın işletilmesi” kavramı da açıklanmıştır. “Motorlu taşıtın işletilmesi”, aracın, hareket için ayrılmış yol ve bitişik alanlarda kullanılmasıdır (Kanun m. 1/16).

Her iki açıklamadan da anlaşılıyor ki, zorunlu medeni sorumluluk, sadece motorlu aracın işletilmesi sırasında çıkan kazalarda söz konusudur.

aa)Motorlu Taşıtın İşletilmesi Halinde Sorumluluk

Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Kanun’u 1. maddesinin 3 fıkrasına göre işletenin tehlike sorumluluğu esasına sorumlu tutulabilmesi için her şeyden önce, gerçekleşmiş bir zarar olmalıdır. Bunun dışında zarara,hareket için ayrılmış yol ve bitişik alanlarda, bir motorlu aracın işletilmesi sebep olmalıdır. Üçüncü olarak da motorlu aracın işletilmesinden doğan zarar ile zarara sebebiyet veren motorlu aracın işletilmesi arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir.

Kanunkoyucu, aracın işletilme halini “yol” kavramıyla birlikte açıklamıştır. Trafik kazasının, motorlu aracın hareket için ayrılmış yol ve bitişik alanlarda işletilmesi esnasında meydana gelmiş olması gerektiğini vurgulamaktadır. Yol, vasıta için yapılan yol, trotuvar, yol kenarları ve ayırma çizgilerini kapsamaktadır.¹⁴⁹ Garajda, otoparkta veya tamirhanede bulunan bir aracın yanması, düşmesi ve başka bir eylem sonucunda ortaya çıkan zarar, üçüncü kişilere verilen zararların sorumluluğu kapsamında değildir.

Motorlu taşıtın işletilmesi, hareket halinde olan aracı kullanmayı ifade eder. Aracın trafiğe çıkmış olması, sorumluluğun söz konusu olması için yeterlidir.¹⁵⁰

¹⁴⁹**ZAVİDOV,B.:** Постатейный комментарий к Федеральному Закону “Об обязательном страховании гражданской ответственности владельцев транспортных средств, Москва 2004, (Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Federal Kanun’un Yorumu).s.26.

¹⁵⁰**DEDİKOV, S.:** Обязательное страхование автогражданской ответственности, Санкт-Петербург 2003, (Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası), s. 20.

bb)Motorlu Taşıtın İşletilmemesi Halinde Sorumluluk

Kazak Hukuku'nda, işletilme halinde olmayan bir motorlu aracın neden olduğu zararlardan doğan sorumluluk haline hiç değinilmemiştir. Kanımızca, burada Türk Hukuku'ndaki düzenleme ile boşluk doldurulabilir. Başka bir deyişle, işletilme halinde olmayan motorlu bir aracın neden olduğu trafik kazasından dolayı işletenin sorumlu tutulabilmesi için, zarar görenin, kazanın oluşumunda işleten ve eylemlerinden sorumlu tutulduğu kişilere ilişkin bir kusurun varlığını veya araçtaki bir bozukluğun kazaya sebep olduğunu ispat etmesi gerekir.

cc) İşletenlerin Birbirlerine Karşı Olan Sorumlulukları

İşletenlerin birbirlerine karşı olan sorumlulukları, Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 931. maddesinin 2. fıkrasında hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeye göre, tehlike sorumluluğunun söz konusu olduğu hallerde, motorlu taşıtlar gibi tehlike kaynaklarının karşılıklı hareketleri sonucu onların sahipleri bir zarar görürse, bu zararlar genel esaslara, yani haksız fiil hükümlerine göre tazmin edilir. Eğer birden fazla aracın –ya da tehlike kaynağının- karıştığı bir olay varsa ve zarar verenlerden sadece bir tanesi kusurlu ise, zararı kusurlu olan taraf tazmin eder.

Zarar verenlerden hepsi kusurlu, her biri kusuru oranında zararı tazmin eder. Kusur derecelerini belirleme imkânı yoksa zarar, zararverenler arasında eşit olarak paylaşılır. Zararın ortaya çıkmasında hiç kimsenin kusuru yoksa, zarara herkes

kendi katlanır. Karşılıklı olarak birbirine zarar veren bu kişilerin birbirlerinden tazminat talep etme hakları yoktur.¹⁵¹

b) İşletenin Sorumluluktan Kurtulması

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu’nun 931. maddesinin 1. fıkrasında, tehlike arzeden faaliyetlerde bulunan işleten ve tüzel kişiler (ulaşım araçları teşebbüsleri, inşaat, motorlu taşıt sahipleri), zarara sebebiyet veren kazanın bir mücbir sebepten veya zarar görenin veya bir üçüncü kişinin ağır kusurundan ileri geldiğini ispat edemezse, zararın tamamını tazmin etmekle yükümlüdür.

Medeni Kanun “tehlike arzeden faaliyet” kavramına açıklık getirmemiştir. Zararın meydana gelmesi kuvvetle muhtemel olan ve tam olarak insan tarafından kontrol altına alınamayan faaliyetleri ifade eder.¹⁵²

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu’nun 931/1.maddesi mücbir sebebin gerçekleşmesi sonucu kazanın olduğu hallerde işletenin sorumluluktan kurtulabileceğini öngörmüştür. Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu’nda mücbir sebep, insanların iradesi dışında, karşı konulmayacak şiddette kendini gösteren olağanüstü bir olaydır.

Mücbir sebeplerin başında doğa olayları gelmektedir. Ancak sadece doğa olayları değil, askeri faaliyet, sosyo- ekonomik ve uluslar arası ihtilâflar da mücbir

¹⁵¹ SULEYMENOV, M./BASİN, Y.: Yorum, s.620.

¹⁵² SULEYMENOV, M./BASİN, Y.: Yorum, s.619.

sebeup olarak değerlendirilebilir.¹⁵³ Őunu belirmemiz gerekir ki, m¼cbir sebeup bir dış etken olarak geręekleřmesi gerekir. Eğer, kazayı etkileyen s¼bjektif bir nedense, m¼cbir sebeup şartı geręekleřmemiř olacaktır. Mesela, aşırı hız alan s¼r¼c¼n¼n, aracı samanında durduramaması, s¼bjektif bir etkendir.

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu’nun 931. maddesinin 1. fıkrasında, kazanın meydana gelmesinde işleten ile onun eylemlerinden sorumlu olduğu kişiler, zarar g¼renin ağır kusurunun bulunduğunu kanıtlanması halinde de işletenin sorumluluktan kurtulabileceği kabul edilmiş bulunmaktadır.¹⁵⁴

2. Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasında Sigortacı

Sigortacı, Kazakistan Cumhuriyeti kanunlarına uygun olarak Kazakistan Cumhuriyeti sınırları içinde sigorta faaliyeti y¼r¼tme ruhsatı almış olan ve sigorta olayının geręekleřmesi halinde, lehine sigorta s¼zleřmesi yapılmış olana (lehdar) sigorta s¼zleřmesinde kararlaştırılmış sigorta bedelini ¼deyecek olan t¼zel kişidir (Kanun m. 1/14).

Aynı kanunun, 8. maddesinin 1.fıkrası ile, zorunlu sorumluluk sigortası yapmak isteyen sigorta kuruluşlarının “Sigorta ¼demeleri Garanti Fonuna” ¼ye olma zorunluluğu getirilmiştir.

¹⁵³ TANDOĞAN, H.: Kusura Dayanmayan S¼zleřme Dışı Sorumluluk, Ankara, 1981, s. 247.

¹⁵⁴ SULEYMENOV, M./BASIN, Y.: Yorum, s.619.

C- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasında Sigortalı

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 9. maddesinin 2.fıkrasına göre, sigortalı “faydalanan” kişi olarak tanımlanmıştır. Kanuna uygun olarak, sigorta tazminatını alan kişi “faydalanan” kişidir. Faydalan kişi aynı zamanda zarar gören olabilir. Zarar görenin ölmesi halinde tazminatı alan kişi faydalanan kişidir (Kanun m.25/4).

Ancak, zorunlu medeni sorumluluk sigortası poliçesi düzenlenirken zarara uğrayacak kişiler o aşamada henüz bilinmediğinden bu kişilerin poliçede sigortadan faydalanan olarak gösterilmesi mümkün bulunmamaktadır. Meselâ, araç kullananın ölümü halinde, ölen kişinin akrabaları “faydalan” kişilerdir.

D- Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasına Kapsamına Giren Araçlar

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 5. maddesinin 1. fıkrasında, zorunlu medeni sorumluluk sigortası yapmakla zorunlu tutulan kişiler sayılmıştır. İçişleri Bakanlığı Organları tarafından kayıt altına alınan veya geçici olarak Kazakistan Cumhuriyeti sınırları içine giren otomobil, yük arabası, otobüs, minibüs ve ulaşım aracı, motorlu araçlar ve römork (yarı römork) sahiplerinin zorunlu medeni sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur. Bu maddeye göre, ayrıca tramvay ve trolleybüslerin de sigorta ettirilmesi gerekmektedir. Maddede sigorta yaptırmakla yükümlü araç işletenleri belirtilerek, dolaylı olarak motorlu araç kapsamına giren araçlar açıkça hüküm altına alınmıştır.

III. MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

A- Sorumluluk Kavramının Hukuki Niteliği ve Kapsamı

Bir kimsenin, başkalarına verdiği zararlardan dolayı sorumlu tutulabilmesi için kural olarak kusurlu olması gerekir.¹⁵⁵

“Zarar verme sonucundan doğan sorumluluk”, başka bir ifade ile haksız fiil Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu’nun 917. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükmün 1. fıkrasına göre, bir başkasına verilen maddî veya manevî zararı, bu zarara sebebiyet veren kişi tazmin etmek zorundadır.

Haksız fiilden söz edebilmek için dört unsurun bir arada bulunması gerekir.¹⁵⁶

1.Zarar: Kişiye ve eşyaya zarar verilmiş olması (KCMK m. 917/1);

2.Hukuka aykırı fiili: Zararın hukuka aykırı bir fiilin sonucunda meydana gelmesi;

3.Zarar verenin kusurunun olması;

4.Uygun illiyet bağı: Hukuka aykırı ve kusurlu bir davranış ile meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir.

Çağdaş hukuk sistemlerinde ilke, kusur sorumluluğudur.¹⁵⁷ Fakat bazı istisnâî hallerde kusursuz sorumluluğa yer verilmiştir. Kusursuz sorumluluğun kabul

¹⁵⁵ AKINCI, Ş.: age., s. 343.

¹⁵⁶ SULEYMENOV, M./BASIN, Y.: Yorum, s.606, ZAVİDOV, B.: age., s.14.

¹⁵⁷ TEKİNAY, S.S/AKMAN, S./BURCUOĞLU, H./ALTOP, A.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Bası, İstanbul 1993, s.497.

edilmesinin çeşitli sebepleri vardır.¹⁵⁸ Bu sebeplerden en önemlisi, teknik gelişmeler yüzünden kusurun yetersiz kalmaya başlamasıdır.

Gerçekten de teknolojinin gelişmesiyle toplumun yapısı da değişmiş, karmaşık hâle gelen ilişkiler sorumluluk için kusuru yetersiz hale getirmiştir. Bu nedenle, kusursuz sorumluluk hallerine yer verilmezse, pek çok olayda zarar verenin kusuru ispat edilemeyeceği zarar, zarar görenin üstüne kalacaktır.

Kusursuz sorumluluğu destekleyen fikirlerden biri hakkaniyet fikridir. Bu fikre göre, hakkaniyet gerektiriyorsa kişi, kusurlu olmasa bile verdiği zarardan sorumlu olmalıdır.¹⁵⁹

Bir diğer düşünce ise tehlike düşüncesidir.¹⁶⁰ Buna göre, tehlikeli bir işletmeye sahip olan ya da böyle bir faaliyet yürüten kişiler, kusurları olmasa da bu yüzden ortaya çıkan zararları tazmin etmelidirler. Zira bu tür faaliyetler yapmak suretiyle zarar riskini objektif olarak arttırmaktadır. Ayrıca yaptığı faaliyetin yararından istifade eden, zararına da katlanmalıdır. Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 931. maddesindeki sorumluluk ile Türk Hukuku'nda, Karayolları Trafik Kanunu'nda, işleten sorumluluğunun kusursuz sorumluluk olarak düzenlenmesinde yatan temel neden budur.¹⁶¹

¹⁵⁸ REİSOĞLU,S.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 15. Bası, İstanbul 2002, s. 147.

¹⁵⁹ İNAN,A.N.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 3. Baskı, Ankara 1984, s.285, REİSOĞLU,S.: age., s.147.

¹⁶⁰ İNAN,A.N.: age., s.285, REİSOĞLU,S.:age., s.147, TEKİNAY, S./ AKMAN,S./ BURCUOĞLU,H./ ALTOP,A.: age., s. 498.

¹⁶¹ AKINCI,Ş.: age., s. 343.

Tehlike sorumluluğu ile ilgili Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 931. maddesindeki 1. fıkrada genel bir hüküm bulunmaktadır. Bu hükme göre, yürüttüğü faaliyetten dolayı çevre için tehlike arzeden gerçek ve tüzel kişiler, eğer zararın davacının kasıtlı davranışı ya da mücbir sebepten kaynaklandığını ispat edemezse ortaya çıkan zarardan kusurları olmasa bile sorumlu tutulurlar.¹⁶² Bu maddede, tehlikeli faaliyetlere örnek olarak taşıt kurumlarının ve araç işleten gerçek kişilerin faaliyetleri ve inşaatlar sayılmıştır. Bu ve benzeri faaliyetlerin tamamı tehlike sorumluluğu içinde değerlendirilmelidir.

B- Motorlu Taşıt İşletenin Hukuki Sorumluluğunun Şartları

1. Motorlu Taşıt Bir Zarara Sebebiyet Vermelidir

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'un 3. maddesinde “zorunlu medeni sorumluluk sigortasının konusu, motorlu aracın kullanılmasıyla üçüncü kişilerin ölmesi, yaralanması ve (veya) eşyalarına zarar verilmesi halinde zarar verenin sorumluluğuna bağlı maddi menfaattir” denilmektedir. Başka bir ifade ile sorumluluğun mevcut olması için, motorlu bir aracın meydana getirdiği bir zarar mevcut olmalıdır. Zarar üç şekilde ortaya çıkabilir.¹⁶³

1. *Fiziksel zararlar*; sağlığın bozulması, vücutta zedelerin bırakılması, fizikî ve psikolojik acıların sonucunda meydana gelen zararlardır.
2. *Eşyaya ilişkin zararlar*; maddi değerlerin azalması, yok olması veya ihtilâsı şeklinde oluşan zararlar.

¹⁶² SULEYMENOV,M./BASİN,Y.: Yorum, s.618.

¹⁶³ ZAVİDOV,B.: age., s.18.

3. *Manevi zararlar.* Manevi ve fiziksel elemelerin sonucu ortaya çıkan zararlar.

2. Zarar Bir Motorlu Araç Tarafından Verilmelidir

Kişiye verilen zararın sorumluluk doğurması için gereken ikinci şart, motorlu bir aracın zarara neden olmasıdır. Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 5. maddesinin 1. fıkrasında, zorunlu medeni sorumluluk sigortası yapmakla zorunlu tutulan kişiler sayılmıştır. İçişleri Bakanlığı Organları tarafından kayıt altına alınan veya geçici olarak Kazakistan Cumhuriyeti sınırları içine giren otomobil, yük arabası, otobüs, minibüs ve ulaşım aracı, motorlu araçlar ve römork (yarı römork) sahiplerinin zorunlu medeni sorumluluk sigortası yaptırmaları zorunludur. Bu maddeye göre, ayrıca tramvay ve trolleybüslerin de sigorta ettirilmesi gerekmektedir. Maddede sigorta yaptırmakla yükümlü araç işletenleri belirtilerek, dolaylı olarak motorlu araç kapsamına giren araçlar da hüküm altına alınmıştır.

3. Bir Motorlu Aracın İşletilmesi Zarara Neden Olmalıdır

Tehlike arzeden motorlu taşıtın işletilmesi üçüncü kişilerin hayatına, sağlığına ve (veya) eşyasına zarar verirse motorlu taşıt işletenlerin zorunlu medeni sorumluluğu söz konusudur (Kanun m. 1/3). Aynı kanunun 1.maddesinin 15. fıkrasında “trafik kazası” kavramının açıklamasına yer verilmiştir. Bu maddeye göre, bir taşıtın işletilmesi, ayrıca taşıttan ayrılan römork (yarı römork) ve üzerindeki yükün üçüncü kişilere zarar vermesi “trafik kazası”olarak adlandırılmaktadır. Her iki

madde de, kazanın, motorlu taşıtın işletilmesi ile meydana gelmesi durumunda sorumluluğun söz konusu olacağına işaret etmektedir. Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 1. maddesinin 16. fıkrasına göre, “motorlu taşıtın işletilmesi” araçların, hareket için ayrılmış yol ve bitişik alanlarda kullanılmasıdır. “Motorlu taşıtın işletilmesi” açıklanmış, ancak bu tanımın yeterli olmadığını düşünmekteyiz. Motorlu taşıtın işletilmesi, hareket halinde olan aracı kullanmayı ifade eder.¹⁶⁴ . “İşletilme” durumu ile ilgili açıklanan bu görüş, Türk Hukuku’nda da olduğu gibi, aracın trafiğe çıkmış olmasını, sorumluluğun söz konusu olması için yeterli bulmaktadır.

4. Aracın İşletilmesi ile Zarar Arasında Uygun İliyet Bağı Bulunmalıdır

Bir kişinin, meydana gelen zarardan sorumlu tutulabilmesi için, icra ettiği fiil ile bu zarar arasında illiyet bağının bulunması gerekir.¹⁶⁵

Motorlu taşıt işletenin hukuki sorumluluğunun tam olarak oluşması, işletilme halinde olan araç ile meydana gelen zarar arasında nedensellik bağının mevcut olmasına bağlıdır.

¹⁶⁴ DEDİKOV, S.:age., s. 20.

¹⁶⁵ SUHANOV, E.: Гражданское право, С. I, Санкт-Петербург 1998, (Medeni Hukuk), (zikrediliş: C. I), s.225.

§2.MOTORLU TAŞIT İŞLETENİN ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDA KANUN AÇISINDAN SAĞLANAN TEMİNAT VE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ

I-MOTORLU TAŞIT SAHİPLERİNİN ZORUNLU MEDENİ SORUMLULUK SİGORTASI HAKKINDA KANUN AÇISINDAN SAĞLANAN TEMİNAT

A-Sigorta Teminatı Kapsamı

Motorlu taşıt sahiplerinin zorunlu medeni sorumluluk sigortası ile işleten tarafından, aracın işletilmesi esnasında üçüncü kişilere verilen zararların tazmini sağlanır.¹⁶⁶ Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 3. maddesinde “zorunlu medeni sorumluluk sigortasının konusu, motorlu aracın kullanılmasıyla üçüncü kişilerin ölmesi, yaralanması ve (veya) eşyalarına zarar verilmesi halinde zarar verenin sorumluluğuna bağlı maddi menfaattir” hükmü yer almaktadır. Sigorta ettirenin menfaatine bağlı olarak zarar görenin zararı üç şekilde ortaya çıkabilir.¹⁶⁷

Eşyaya ilişkin zararlar; maddi değerlerin azalması, yok olması veya ihtilâsı şeklinde oluşan zararlar.

¹⁶⁶ **ŞAHOV, V.:** Страхование, Москва 2003, (Sigorta), s.176.

¹⁶⁷ **ZAVİDOV,B.:** age.,s.18.

Fiziksel zararlar; sađlđđın bozulması, vücutta zedelerin bırakılması, fizikî ve psikolojik acıların sonucunda meydana gelen zararlar ve kişinin ölmesi.

Manevi zararlar. Manevi ve fiziksel elemelerin sonucu ortaya çıkan zararlar.

Ancak, Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 10. maddesinin 2. fıkrasına göre, zorunlu medeni sorumluluk sigortası sözleşmesine uygun olarak, sigortacı, motorlu aracın işletilmesi sırasında, motorlu araç işletenin, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, sigorta tazminatı ödemekle yükümlü kılarken, manevi tazminatı ve kaybedilmiş kârı sigorta teminatı dışında tutmuştur. Bu düzenlemeler ışığında, teminatın çerçevesinin açık olarak belirlenmediğini, ancak üç türlü teminattan söz edilebileceğini görmekteyiz. Teminat altına alınan zararlar, “*sigortacının yükümlülüğünün limiti*”ni ifade eden, dana önce belirlenmiş sigorta tutarı çerçevesinde ödenir.¹⁶⁸

1. Maddi Tazminat Teminatı

Zorunlu medeni sorumluluk sigortasında maddi zararın giderilmesi maddi tazminat teminatı ile mümkündür. Maddi zararın ne anlama geldiğini tespit etmeden önce sigorta olayının meydana gelmesi halinde, zarar tazmini gerektiren hallerin ve bu durumlarda zarar tespitin nasıl yapıldığını açıklamakta fayda var.

¹⁶⁸ ŞAHOV, V.: age.,s.176.

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 22. maddesinin 1. fıkrasındaki düzenlemeye göre, motorlu araç kullanılması esnasında bir kişinin hayatına veya sağlığına verilen zararın tespiti adı geçen kanuna uygun olarak yetkili organlar tarafından verilen belgelere dayanarak yapılacaktır. Kişinin sağlığına verilen zarar sonucunda kişinin tedavi görmesi ve çalışamaz durumda olması, başka bir deyişle tedavi masraflarının ve yoksun kalınan gelirlerin de tazmini gerekir.

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 22. maddesinin 3. fıkrasına göre, zarar görenin eşyalarına gelen zarar tutarının miktarı eşyaların eski hale getirilmesi için gereken masraf ile sınırlıdır. Zarar tespitinin, sigorta olayının gerçekleşmesinden önceki eşyanın durumunu da göz önünde bulundurarak yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Sigorta olayı, eşyanın tamamen yok olmasına sebebiyet vermişse, zarar tespiti, sigorta olayının gerçekleştiği tarihteki piyasa fiyatına göre yapılacaktır. Eşyanın eski hale getirilmesi teknik olarak mümkün değil veya tamiri piyasa fiyatının seksen faizini aşıyorsa, eşya yok olmuş sayılır (Kanun m. 22/4).

Yukarıda yapılan açıklamalara göre, maddi zararın, zarar gören kişinin malvarlığındaki meydana gelen eksilme olduğunu görmekteyiz.

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'na göre, maddi tazminat gerektiren maddi zararın giderilme süresi, 25. maddede sayılan belgelerin teslim tarihinden itibaren yedi iş günüdür (m. 26/1).

2.Tedavi Giderleri Teminatı

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 937. maddesinde kişinin sağlığına zarar gelmesi halinde, zarar verenin sorumluluğun kapsamı yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre, zarar verenler sebep oldukları kazalarda yaralanan kimselerin muayene ve kontrol veya bu yaralanmadan ötürü ayakta, klinikte, hastane ve diğer yerlerdeki tedavi giderleri ile tedavinin gerektirdiği diğer giderleri, çalışmadığı için kaybedilen giderleri tazmin etmekle yükümlüdürler.

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 22. maddesinin 2. fıkrasında kişinin sağlığına gelen zararın adı geçen kanun hükümleri gereğince tazmin edileceği hususu yer almaktadır. Aynı kanunun 24. maddesinin 1. fıkrası ile kişinin sakatlık ve yaralanma derecesine göre tazminat miktarı belirlenmiştir.

3.Ölüm Teminatı

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 22. maddesinin 2. fıkrasına göre, aracın işletilmesi, kişinin ölümüne sebep olmuşsa zarar veren sorumluluğu 24. maddesinin 1. fıkrasına göre tespit olunur.

Bu konuyla ilgili genel bir düzenleme de Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu’nda yer almaktadır. Bir fiil, kişinin ölümüne sebebiyet vermişse, ölenin taşıma, yıkama, gömülme, mezarlık ücreti ve benzeri defin giderleri sorumlu kişi tarafından ödenir (KCMK m. 946). Ölüm sonucu ölenin ekonomik yardımlardan yoksun kalanlarına “destekten yoksun kalma tazminatı” sigorta teminat limitleri dahilinde ödenir (KCMK m. 940). “Destekten yoksun kalma tazminatı”, ölüm neticesinde, ekonomik olarak müteveffanın sayesinde hayatını sürdüren ve çalışmayan kişilere ödenir. Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu’nun 940. maddesinin 1. fıkrasında, ölen kişinin sayesinde hayatını sürdüren kişiler olarak, babasının ölümünden sonra doğan çocuk, ölenin eşi veya ailenin başka bir ferdi sayılmıştır. Aynı maddenin 2. fıkrasında, müteveffanın yardımlarından yararlanan, ancak ölüm tarihinden itibaren beş yıl içinde çalışamaz hale gelen kişilere de “destekten yoksun kalma tazminat” hakkı tanınmaktadır.

Diğer teminatlarda da olduğu gibi, burada da kişi ve kaza başına tespit olunan limitler dahilinde teminat verilmektedir.

B- Sigorta Teminatı Dışında Kalan Haller

Teminat kapsamına girmeyen haller açık olarak hiç bir yerde düzenlenmemiştir. Ancak, Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 10. maddesinin 2. fıkrasına göre, zorunlu medeni sorumluluk sigortası sözleşmesine uygun olarak, sigortacı, motorlu aracın işletilmesi sırasında,

motorlu araç işletenin, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebebiyet vermiş olmasından dolayı, sigorta tazminatı ödemekle yükümlü kılarken, *manevi tazminatı* ve kaybedilmiş kârı sigorta teminatı dışında tutmuştur. Bu maddeden, teminat dışında kalan halleri şu şekilde sıralayabiliriz.

a) *”İşletilme halinde olmayan araçlar”*.

b) *”Manevi tazminat talepleri”*. Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 10. maddesinin 2. fıkrası ile, manevi tazminat talepleri sigorta teminatı dışında tutulmuştur. Manevi tazminat talepleri için Medeni Kanun’un 951. vd. maddeleri uygulanır.

c) *”İşleten tarafından ileri sürülecek tazminat talepleri”*. Zorunlu medeni sorumluluk sigortası üçüncü kişilere verilen zararları himaye altına alan bir sorumluluk sigortası olduğu için, işleteni tazminat talebinin bulunamaz.

II- TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ VE KÜLFETLERİ

A-Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri ve Külfetleri

1.Prim Ödeme Yükümlülüğü

Sigorta ettirenin en önemli yükümlülüklerinden biri prim ödeme yükümlülüğüdür (KCMK m. 813/1). Sigorta primlerin para olarak ödenir. Sigorta ettirenin alacağı tazminat ödediği primin karşılığıdır. Primin taksitle ödenmesi

kararlaştırılmışsa, ilk taksit ödenmeden sigorta şirketinin sorumluluğu doğmaz (KCMK m. 827). Primin ödenmemesi, sigorta şirketine sözleşmeyi feshetme hakkı verir.

2. İhbar Kulfeti

a) Sigorta Sözleşmesi Yapılması Sırasında İhbar Kulfeti

Sözleşme yapılırken, sigorta konusu ve risk hakkında, sigorta şirketine doğru bilgiler vermekle yükümlüdür (KCMK m. 831/1-2). Sigorta şirketinin gerçek durumu bilseydi sözleşmeyi yapmayacağı veya daha ağır şartlarda yapacağı durumlarda gerçeklerin söylenmemesi ya da yanlış bilgi verilmesi halinde sigorta şirketi sözleşmeden dönebilir.¹⁶⁹

b) Sözleşme Süresi İçinde Sigorta Ettirenin İhbar Kulfeti

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 834 maddesine göre, sözleşme yapıldıktan sonra sigortalanan riskin gerçekleşme ihtimalinde değişiklikler olmuşsa bu durumu sigorta ettiren, sigorta şirketine bildirmekle mükelleftir. Böyle bir durumda sigorta şirketi sözleşme şartlarının değiştirilmesini ve ek prim ödenmesi talep edebilir. İhbar kulfeti yerine getirilmez veya ek prim ödeme talebi reddedilirse sigorta şirketi sözleşmeyi bozabilir.¹⁷⁰

¹⁶⁹ AKINCI, Ş.: age., s.259.

¹⁷⁰ SULEYMENOV, M./BASIN, Y.: Yorum, s. 485 .

c) Rizikonun Gerçekleşmesi Halinde Sigorta Ettirenin İhbar Külfeti

Risk gerçekleştiği zaman sigorta ettiren ya da lehdar, riskin gerçekleştiğini sigorta şirketine hemen haber vermekle mükelleftir. Sigorta ettirenin hangi süre içinde ihbarda bulunacağı ve ihbarın nasıl yapılacağı sözleşme ile belirlenebilir. Sigorta ettirenin hayatı sigorta ettirilmiştse ihbar süresi en az 30 gündür. Sözleşme ile aksi kararlaştırılmaz. İhbar külfetinin yerine getirilmemesi halinde sigorta şirketi tazminat ödemeyi reddedebilir (KCMK m. 835/).

3.Risk Gerçekleştikten Sonra Bazı Bilgi ve Belgeleri Şirkete Teslim Etme Yükümlülüğü

Bazı hallerde sigorta şirketi tazminatı ödedikten sonra, sigorta ettirenin halefi olarak zarar veren üçüncü kişi aleyhine dava açarak, ödediği tazminatı ondan talep edebilir. İşte bunun için sigorta ettirenin, sigorta şirketinin üçüncü kişiye karşı dava açabilmesi için ihtiyacı olan bilgi ve belgeleri sigorta şirketine vermesi gerekir. Aksi halde sigorta şirketi tazminat ödemeyi reddedebilir. Eğer ödemişse, ödediği tazminatı kısmen veya tamamen geri alabilir (KCMK m. 841).¹⁷¹

4.Zararı Önleme ve Azaltma Külfeti

Risk gerçekleştiği zaman daha fazla artmaması için, sigorta ettirenin gerekli tedbirleri alması, masraf yapması gerekiyor ise bu masrafları yapmak zorundadır.

¹⁷¹ AKINCI, Ş.: age.,s.260.

Sigorta ettiren, bu masrafları alınan tedbirler faydasız kalsa bile, sigorta şirketinden talep edebilir. Fakat zararın artmaması için gerekli tedbirleri almazsa sigorta şirketine karşı sorumlu olur ve tazminat talep etme hakkını kısmen ya da tamamen kaybeder (KCMK m. 829).

B-Sigortacının Yükümlülükleri

1.Sigortacının Poliçe Düzenleme Yükümlülüğü

Sigortacı, sözleşme yapıldıktan sonra sigorta poliçesinin bir nüshasını sigorta yaptıranı vermek zorundadır (KCMK m. 828/2) .

2. Sigortacının Zarar Giderim Yükümlülüğü

Sigorta şirketinin en önemli yükümlülüğü, risk gerçekleştiğinde, sözleşmede ya da özel kanunlarda belirlenen sigorta tazminatını (bedelini) ödeme yükümlülüğüdür. Sigortacı, sözleşmede veya kanunlarda öngörülen süre ve şekilde bu tazminatı ödemek zorundadır. Eğer sigorta yaptıran, zararı azaltmak için bazı masraflar yapmışsa, sigorta şirketi bu masrafları da karşılamak zorundadır (KCMK m. 828).¹⁷²

Bazı durumlarda, risk gerçekleştiği halde, sigorta şirketinin tazminat ödeme borcu sona erer. Bu haller genellikle sigorta yaptıranın kasten zararın oluşumuna sebep olduğu ve mücbir sebebin bulunduğu hallerdir.

¹⁷² AKINCI, Ş.: age., s.256-257.

a)Sınırlı Sorumluluk İlkesi

Zorunlu medeni sorumluluk sigortası ile, işletenin neden olduğu kazalardan dolayı, üçüncü kişilerin zararları Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 24. maddesinde belirlenmiş olan sigorta limitleri dahilinde karşılanır.¹⁷³ Kazak Hukuku’nda da , yasa koyucu bu hüküm ile bir taraftan sorumluluk sigortasının yapılmasını zorunlu hale getirdiği halde, sigortacının sorumlu olacağı asgari tutarını tarafların iradesine bırakmamıştır.

b)Garameten Zarar Giderim İlkesi

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu’nun 27. maddesinde “zarar görenlerin birden fazla olması halinde tazminat alacakları, sigorta sözleşmesinde öngörülen sigorta tutarı limitinden fazla olduğu takdirde, zarar görenlerden her birinin sigortacıya karşı yöneltebileceği tazminat talebi, sigorta tutarının tazminat alacakları toplamına göre indirime tabi tutulur” yer alan düzenleme ile “garameten zarar giderim” ilkesi hüküm altına alınmıştır.

Zorunlu medeni mesuliyet sigortasına ilişkin sorumluluk aynı kanunun 24.maddesinde, miktarı kişi başına ve kaza başına olmak üzere iki yönlü olarak sınırlandırılmıştır. Rizikonun gerçekleşmesi ile zarar gören bir tek kişi yaralanmış veya ölmüş ise veyahut üçüncü kişiye ait bir tek araç hasar görmüş ise, poliçede gösterilen asgari miktar, sigortacının sorumlu olacağı en fazla bedel olacaktır.

¹⁷³ **AHVLEDİANİ,Y.:** Имущественное страхование, Москва 2002, (Mal Sigortaları), s.40, **DEDİKOV, S.:** age., s.101.

c)Gerçek Zararın Tazmini İlkesi

Motorlu aracın neden olduğu zarar sebebiyle üçüncü kişilere ait şeylere veya bedenlerine verilen zarardan dolayı, sigortacı belirlenen limit meblağının tamamını değil, üçüncü kişinin maruz kaldığı gerçek zarar miktarını karşılaması gerekir (Kanun 24/2).

Gerçek zarar, sigorta eksperlerince tespit edilir. Sigorta eksperlerince tespit edilen zarar miktarı konusunda taraflar uzlaşmaya varamadığı takdirde, taraflardan biri bağımsız ekspere başvurabilir. Bu durumda, inceleme yapmak için yapılan masraflar, sigorta limitlerine bakılmaksızın, sigortacı tarafından karşılanır. Ancak, gerçek zararı doğru tespit edildiğine dair, sigortacının kabûlü veya mahkeme kararının olması gerekir (Kanun m. 23/1). Yedi iş günü içerisinde gerçek zarar tespit edilemez ise, sigorta ettiren (sigortalı) veya zarar gören, bağımsız ekspere başvurabilir. Sigortacı, gecikmenin sigorta ettirenin ölümü, hastalığı nedeniyle veya sigortalının ya da zarar görenin incelenmesi gereken objenin teslim edilmediğini ispat etmediği takdirde, alınan sonuca itiraz edemez.

d)Kusur Esasına Göre Sorumluluk İlkesi

Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nda bu ilkeyi hüküm altına alacak bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, bir haksız eylem nedeniyle zarar gören kimse olayın meydana gelmesinde kendisinin de birlikte kusuru mevcutsa Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 935. maddesinin 5.

fıkrasında açıklandığı şekilde, yargıç tarafından haksız eylem failinin sorumluluğun tamamen kalkması veya indirimine tabi tutulması gerekir. Ancak kişinin ölmesi veya sağlığına zarar gelmesi halinde zarar verenin sorumluluğunun tamamen kaldırılması mümkün değildir (Kanun 935/3).

3.Sigortacının Gidermekle Yükümlü Olduğu Zararın Kapsamı

Zorunlu malî sorumluluk sigortasında sigortalının sorumluluğu Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Kanun'un 10. maddesinin 2. fıkrası hükmü uyarınca, motorlu araç işleticisinin ve kira veya vekâletnameye dayanarak aracı sevk ve idare eden kişilerin ölümünden, yaralanmasından veya bir şeyin zarara uğraması halinde oluşan o zararı gidermekle yükümlü olduğu sorumluluğu ile sınırlandırılmış bulunmaktadır. Buna göre, sigortacının sorumluluğu işletenin Motorlu Taşıt Sahiplerinin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunu'nun 1.maddesinin 3. fıkrasındaki sorumluluğu ile eşdeğerlidir. Başka bir deyişle, bir şeye zarar verilmesi halinde işletenin sorumluluğunun sınırı ne kadar ise sigortacının da sorumluluğu o kapsamda olması gerekir.

§4.SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU

I- GENEL OLARAK SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU

A-Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu’nun Amacı ve Düzenlenmesi

Sigorta müessesesi, ülkenin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte doğmuştur. Sigorta piyasasının oluşması ise ülkenin ekonomik geçiş dönemine rastlamıştır. Üretimin azalması, enflasyon, işletmelerin iflası, işsizlik gibi birçok makroekonomik neden ülkenin ekonomik durumunu birebir etkilemiştir. Tecrübesizlik, yeterince büyük finansmanın olmaması ve ülkedeki ekonomik istikrarsızlık, 90’lı yılların başında kurulan sigorta şirketlerini kısa sürede iflasa sürükleyerek toplumda sigorta konusunda güvensizliğe yol açmıştır.

Zorunlu sorumluluk sigortaların çoğalmasıyla, bu sigorta dallarında faaliyet göstermeye yetkili olan, ancak tasfiye edilen sigorta şirketlerinin kreditorlerini korumak amacıyla garanti sisteminin gerekliliği gündeme gelmiştir.

Garanti sisteminin kurulmasının zarureti Kazakistan Cumhuriyeti Parlamento Meclisinin Motorlu Taşıt İşletenlerin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası ve Yolcu Taşımacılarının Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Kanunlarının görüşmelerinde vurgulanmıştır. Kanunların kabul edilmesinden sonra bu konuda çalışmalar başlatılmış ve Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu Anonim Şirketi kurulmuştur.

Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu Anonim Şirketi (Fon), sigorta ettirenlerin devlet tarafından garanti altına alınması için, Kazakistan Cumhuriyeti Millî Bankası Yönetim Kurulunun 25.07.03 tarihli № 258 Sayılı kararına dayanarak kurulmuştur. Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu Kanun'una (Fon Kanunu)¹⁷⁴ göre Fon'un yasal sermayesi 500 milyon tengedir (3,5 milyon \$) ve Fon'un tek kurucusu Kazakistan Cumhuriyeti Millî Bankasıdır.¹⁷⁵

Kanun, zorunlu olarak tasfiye edilmiş üye sigorta şirketleriyle sigorta sözleşmesi yapan sigortalılara (lehdarlara), ödeme zorunluluğu meydana geldiğinde ödemeleri yapan Sigorta Ödemeleri Garanti Fonunun kuruluşunu, yasal yapısını, işleyişini ve sigorta şirketlerinin bu fonda bulunma şartlarını belirliyor.

Fon'un kurulma amacı, sigortacıların kanuni menfaatini, toplumun ise millî sigorta piyasasına güvenini arttırarak zorunlu sigorta konusunda devlet siyasetini geliştirmektir.¹⁷⁶

¹⁷⁴ № 423-2 sayılı ve 03.06.2003 tarihli Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu Kanunu.

¹⁷⁵ Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu Anonim Şirketinin 2005-2007 Yılı Gelişme Planı, m. 2, s.4

¹⁷⁶ [http:// gazeta.kz/art.asp?aid=35.706](http://gazeta.kz/art.asp?aid=35.706), 3.5.2005

II-SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU'NUN KURULUŞU VE FAALİYETLERİ

A-Fon'un Kuruluş Şekli ve Organları

Sigorta Ödemeli Garanti Fonu anonim şirket şeklinde kurulur (Fon Kanunu m.5/1). Fonun kurucusu Kazakistan Millî Bankası'dır (Fon Kanunu 5/2).

Fon, yedi kişiden oluşan müdürler kurulu tarafından yönetilir. Müdürler kurulu, “yetkili organın” üç temsilcisi, Fona üye olan sigorta şirketlerinin iki temsilcisi, Maliye Bakanlığının temsilcisi ve “yetkili organ” tarafından tayin edilen genel müdürden oluşur (Fon Kanunu m.5/3).

Fon Kanunu'nun 1. maddesinin 16. fıkrasında, “yetkili organ” kavramının açıklanmasına yer verilmiştir. Bu maddeye göre “yetkili organ” Devlet Sigorta Faaliyetlerini Düzenleme ve Denetleme Kurulu'dur.

Müdürler kurulunun yetkileri Fon Kanunu'nun 6. maddesinde düzenlenmiştir.

B- Fon'un Sağladığı Garantiler

Üye sigorta kuruluşunun mahkeme tarafından alınmış tasfiye kararı yürürlüğe girdiği andan itibaren Fon, kanunda belirtilen usule uygun olarak tasfiye kararı

alınmış üye sigorta kuruluşunun kreditorlerine karşı ödeme şartı yerine geldiği anda garanti ödemelerini üzerine alır (Fon Kanunu m.7).

Fon'un, tasfiye edilmiş sigorta şirketinin kreditorre garanti ödemesinde bulunması, sadece Motorlu Taşıt İşletenlerin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası veya Yolcu Taşımacılarının Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortasından dolayı alacaklı olmaları halinde mümkündür. Fon Kanunu'nun 1. maddesinin 6. fıkrasında kreditor kavramı “zorunlu olarak tasfiye edilmiş sigorta kuruluşu ile yapmış olduğu zorunlu sigorta sözleşmesi çerçevesinde sigorta ödeme şartlarının yerine gelmesi durumunda garanti ödemesi almaya hak kazanmış sigorta ettiren (sigortalı, lehdar)” şeklinde tarif edilmiştir.

Mahkemece tasfiye kararı verilmeden önce gerçekleşen her türlü sigorta olayından dolayı sigorta şirketi haksız olarak ödemede bulunmamış veya ödemenin tamamını yapmamış ise, Fon tarafından garanti ödemesi yapılır.

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nun 841.maddesinin 6. fıkrasına göre, sigorta kuruluşunun zorunlu tasfiyesi halinde, kuruluşla yapılan zorunlu sigorta sözleşmeleri süresinden önce sona ermiş sayılır. Ancak Fon Kanunu'nun 16. maddesinin 1. fıkrasına göre, sigorta ettiren sigortacı ile yaptığı zorunlu sigorta sözleşmesinin süresinin bitmemiş olması, sigorta olayının gerçekleşmemiş olması şartı ile Fon'un diğer üye sigorta kuruluşlarından herhangi biriyle sözleşme kurulmasını isteyebilir. Sigorta sözleşmesi geriye kalan süre için kurulur. Önceki sigorta kuruluşuna sigorta priminin tamamının ödenmiş olması durumunda, yeni

sigorta kuruluşuna prim ödemesi gerekmemektedir. Başka bir ifade ile, eski sigorta şirketine olan prim borcu yeni şirkete ödenir. Ancak sigorta kuruluşunun tasfiyesine karar verildikten sonra sigorta ettirenin, sigorta primi dahil, yapması gereken bütün harcamalar, zorunlu sigorta sözleşmesine dayanarak tazminat ödemesi şeklinde Fon tarafından ödenir (Fon Kanunu 16/1).

Üye sigorta kuruluşları, sigorta ettirenin bitmemiş olan zorunlu sigorta sözleşmesini devam ettirme talebini reddedemez (Fon Kanunu 16/1-c).

Kabul etmesi durumunda, Fon'un tazminat ödeme zorunluluğu söz konusu ise, üye sigorta kuruluşu bunu talep etme hakkına sahiptir (Fon Kanunu 16/2). Fon, sigorta ettirenin zorunlu sigorta sözleşmesini devam ettirme talebini, üye sigorta kuruluşunun kabul ettiği tarihten itibaren on iş günü içerisinde tazminat ödemesini yapmak zorundadır (Fon Kanunu 16/3).

Fon, mahkemenin tasfiye kararı suretinin alındığı tarihten itibaren 10 iş günü içerisinde Kazakistan Cumhuriyetini sınırları içinde yayınlanan süreli yayınlarda devlet (Kazakça) ve Rusça dillerinde, tasfiye edilmiş sigorta kuruluşunun kreditorlerine garanti ödemelerinin yapılacağını bildirir ve süresi bitmemiş zorunlu sigorta sözleşmelerinin süresini tamamlamak için başvurabilecekleri üye sigorta kuruluşların listesini ilan eder (Fon Kanunu 16/4).

Manevi zarar, müspet zarar ve zorunlu sigorta sözleşmesinden doğan cayma tazminatı garanti ödemesi kapsamında değildir (Fon Kanunu m.15/2-2).

Aşağıdaki hallerde Fon'un garanti ödemesi son bulur:

- 1) Garanti ödemesinin yapılması;
- 2) Zorunlu sigorta sözleşmesinin süresinin bitmesi;
- 3) Sigorta ettirenin tasfiye edilmiş sigorta şirketi ile yapılan sözleşmenin geriye kalan süre için başka bir sigorta şirketi ile sigorta sözleşmesini yapması;
- 4) Sigorta şirketinin tasfiyesinin devlet tarafından sicile kaydedilmesi.

C-Fon'un Görevi ve Fonksiyonu

Fon Kanunu'nun 8. maddesinde Fonun ana görevi ve fonksiyonları düzenlenmiştir. Bu maddenin 1. fıkrasına göre, Fon'un asıl görevi üye sigorta kuruluşunun tasfiyesi durumunda kreditorlerin hak ve yasal çıkarlarının korunmasıdır.

Fon, 8/1. maddede belirtilen asıl görevini yerine getirebilmek için aşağıdaki fonksiyonları icra eder (Fon Kanunu m. 8/2):

- 1) *İşbu kanuna uygun olarak garanti ve tazminat ödemelerini yapar.* Fon'un, tasfiye edilmiş sigorta kuruluşu ile sigorta sözleşmesi yapmış olan kişinin sözleşme hükümlerine göre hak ettiği ödemeleri yapması gerekir.

Fon, garanti ve tazminat ödemelerini yapmak için Kazakistan Cumhuriyeti Millî Bankası, Kazakistan Cumhuriyeti Hükûmeti veya diğer kuruluşlardan kredi alabilir. Söz konusu kredi, alınan olağanüstü katkı payları ile tahsil edilir (Fon Kanunu m. 12/5).

2) *Üye Sigorta kuruluşlarını zorunlu ve olağan üstü katkı paylarının ödenmesi için teşvik eder.* Fon Kanunu'nun 12. maddesi zorunlu ve olağanüstü katkı paylarının ödeme usûlü düzenlenmiştir. Fon üyesi sigorta şirketi sözleşmeye uygun olarak zorunlu ve olağanüstü katkı payı ödemek zorundadır. Zorunlu katkı payı, sigorta şirketinin gerçekleştirmiş olduğu zorunlu sigorta türleri üzerinden ve Fon tarafından tayin edilen zorunlu paydan meydana gelir (Fon Kanunu m.12/2).

Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu maddi rezervlerinin yetersiz kaldığı durumda Fon kendi ana sermayesinden kullanır. Maddi rezervi aşan ödemeler sigorta şirketlerinin ödeyeceği olağanüstü katkı payları ile tamamlanır (Fon Kanunu m. 12/3). Olağanüstü katkı payları, Fon üyesi bütün sigorta şirketlerinin yaptığı zorunlu sigorta türleri ile orantılı olarak ödenir.

Payların ödenme usûlü ve zamanı Devlet Sigorta Faaliyetlerini Düzenleme ve Denetleme kurulu tarafından belirlenir (Fon Kanunu m. 12/4).

Fon Kanunu'nun 12. maddesinin 6. fıkrasına göre, faaliyetleri fiilen durdurulan üye sigorta şirketi olağanüstü ve zorunlu katkı payını ödemekten kaçınamaz. Sigortacı, mahkeme tarafından alınan tasfiye kararının uygulandığı andan itibaren ödeme yapmaktan kurtulur (Fon Kanunu m. 12/7).

3) *Yapılan ödemelerin muhafaza edilmesi ve paranın artması için yatırım faaliyetlerinde bulunur.*

III-SİGORTA ÖDEMELERİ GARANTİ FONU'NDA BULUNMA ŞARTLARI

A-Fon'la Üyelik Sözleşmesinin Kurulması ve Şartları

Kazakistan Cumhuriyeti kanunlarına uygun olarak zorunlu sigorta faaliyeti lisansı almak için fona katılmak zorunludur (Fon Kanunu m.9/1). Buradan anlaşılan şu ki, Motorlu Taşıt İşletenlerin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası lisansı almak isteyen sigorta şirketi Fon'a üye olmak zorundadır.

Sigorta şirketi, Fon'la katılım sözleşmesi imzalamak için, aşağıda sayılan evrakların noter onaylı suretlerini Fon'a sunmalıdır (Fon Kanunu m. 9/2):

- 1) Başvuranın devlet kaydı ile ilgili belgenin kopyası,
- 2) Başvuranın istatistik kartının kopyası,
- 3) Başvuranın ana sözleşmesinin kopyası.

Katılım sözleşmesinde bulunması gereken zorunlu şartlar Fon Kanunu'nun 10. maddesinde sayılmıştır.

Katılım sözleşmesinin şartları, muhtevası ve şekli Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'na ve Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu Kanunu'na aykırı olamaz (Fon Kanunu m. 9/3).

Kazakistan Cumhuriyeti Medeni Kanunu'nda öngörülen durumlarda ve sigorta şirketinin zorunlu sigorta yapmaktan vazgeçtiği halde katılım sözleşmesi son bulur (Fon Kanunu m. 11).

B-Üye Şirketin Fon'a Zorunlu Ve Olağanüstü Katkı Paylarını Yatırma Zorunluluğu

Zorunlu sigorta lisansı almak isteyen sigorta şirketleri, Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu'na üye olmak için katılım sözleşmesi imzalamak zorundadır. Fon'a üye olduktan sonra, sigorta kuruluşunun, Devlet Sigorta Faaliyetlerini Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından öngörülen şekilde zorunlu ve olağanüstü katkı payı ödeme mecburiyeti vardır (Fon Kanunu m.12).

Zorunlu katkı payı, Fon Kanunu 1. maddesinin 8. fıkrasındaki tanıma göre, sigorta kuruluşunun, Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu'na, zorunlu sigorta yaptıranların şirkete ödediği primlerin üzerinden ödemekle yükümlü olduğu miktardır. Zorunlu katkı payı, her üç ayda bir ödenir.

Olağanüstü katkı payı ise, kanunda öngörülmüş olan durumlarda üye sigorta şirketinin Sigorta Ödemeleri Garanti Fonuna ek olarak ödediği katkı payıdır (Fon Kanunu m. 1/17).

Zorunlu ve olağan üstü katkı payları ve ödenme şekilleri Fon Kanunu'nun 12. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, üye sigorta kuruluşu zorunlu ve olağan

üstü katkı paylarını üyelik sözleşmesine dayanarak ödemelidir. Zorunlu katkı paylarının miktarı Fon tarafından üye sigorta kuruluşlarının geçmiş mali yıl içindeki üye sigorta şirketlerinin en yüksek aylık zorunlu sigorta primleri dikkate alınarak belirlenmektedir. Zorunlu katkı paylarının hesaplanma yöntemi, ödenme usul ve süreleri Devlet Sigorta Faaliyetlerini Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından norm ve yasal dayanaklarına göre belirlenmektedir.

Eğer Fon'un garanti ve tazminat ödemelerini yapmak için sigorta ödemelerini garanti rezervi yetersiz gelirse, Fon kendi ana sermayesini de kullanır. Bu durumda Fonun sigorta ödemeleri garanti kaynağı yetersiz olan kısmı, üye sigorta kuruluşlarından sorumlulukları oranında alınacak olan olağan üstü katkı paylarıyla gerçekleştirilir (Fon Kanunu m. 12/3).

Fon, garanti ve tazminat ödemelerini gerçekleştirmek için Kazakistan Cumhuriyeti Millî Bankasından, Kazakistan Hükümetinden ve diğer kuruluşlardan borçlanabilir, veya onların garantisiyle ve Kazakistan Cumhuriyeti Millî Bankasının geri ödemesini finanse edebileceği orandan yüksek olmamak kaydıyla kredi alabilir. Alınan tüm bu borçlar üye sigorta kuruluşlarından alınacak olağan üstü katkı paylarıyla karşılanacaktır.

Üye sigorta kuruluşunun sigortacılık lisansının iptal edilmesi, zorunlu ve olağan üstü katkı paylarını ödemesinden muaf kılmamaktadır. Ancak, üye sigorta kuruluşu, mahkeme tarafından alınan tasfiye kararının geçerlilik kazanması anından

itibaren zorunlu ve olağan üstü katkı paylarını ödemekten muaf tutulacaktır (Fon Kanunu m. 12/6 ve 12/7).

C-Üye Şirketin Fon'a Zorunlu Ve Olağanüstü Katkı Paylarını Yatırma Zorunluluğunu Yerine Getirmemesi

Üye sigorta kuruluşu zorunlu veya olağan üstü katkı payını hiç ödemez, zamanında ödemez veya tam olarak ödemezse, bu durumda Fon yedi çalışma günü içerisinde Devlet Sigorta Faaliyetlerini Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nu bu durum hakkında bilgilendirmelidir (Fon Kanunu m.14/1).

Yetkili organ Fondan, üye sigorta kuruluşunun sorumluklarını tam olarak yerine getirmediği konusunda bilgi aldığı takdirde Kazakistan Cumhuriyeti kanunlarıyla öngörülen çerçevede önlem ve cezaları devreye sokabilir.

SONUÇ

Türkiye’de trafik kazalarında motorlu araç işletenin sorumluluğu, yaklaşık 50 yıl önce kanuni düzenleme ile hüküm altına alınmıştır. Motorlu araç işletenin sorumluluğu alelâde bir sebep sorumluluğu olmayıp, gerçek ve teknik anlamında, bir tehlike sorumluluğudur. Bir motorlu aracın işletilmesi, bir kimsenin ölümüne veya yaralanmasına veya bir şeyin zarara uğramasına sebep olursa motorlu aracın bir teşebbüsün unvanı veya işletme adı altında veya bu teşebbüs tarafından kesilen biletle işletilmesi halinde, motorlu aracın işleteni ve bağlı bulunduğu teşebbüsün sahibi bu zarardan müştereken ve müteselsilen sorumlu olur. İşletenin sorumluluğunu, aracın işletilme halindeyken zarara sebebiyet vermiş olması halinde mümkündür. Motorlu araçla ilgili meslekî faaliyette bulunan teşebbüslerin sahipleri, yarış düzenleyicileri, devlet ve diğer kamu tüzel kişileri, bir motorlu aracı çalan ve gasp edenler de “işleten gibi” sorumludur.

Karayolları Trafik Kanununun 3. maddesi, sigorta kapsamına gire araçların tanımını yapmıştır. Bu tanıma göre, motorlu araç, karayolunda insan, hayvan ve yük taşımaya yarayan ve makine gücü ile yürütülen taşıtlardır.

Motorlu taşıtların verdiği zararların tazmininin kapsamına, maddi tazminat teminatı, tedavi giderleri teminatı ve kişinin ölmesi haline ölüm teminatı girmektedir.

Motorlu taşıtlar zorunlu malî sorumluluk sigortası sözleşmesini hükümlerinin yerine getirilmesi için, bu sözleşmeyi kuran tarafların yükümlülüklerini ve

külfetlerini ifa etmesiyle mümkündür. Sigorta ettirenin prim ödeme yükümlülüğü, ihbar külfeti, zararı azaltma ve  nleme külfetine karşın sigortacının poliçe düzenleme yükümlülüğü, zarar giderim yükümlülüğü mevcuttur.

Ancak, motorlu araçlar için zorunlu malî sorumluluk sigortası, zararların hepsini karşılanmasını temin edememektedir. Kazaya neden olan aracın olay yerinden kaçması nedeniyle belirlenememesi, yasanın emredici hükümlerine rağmen aracın zorunlu malî sorumluluk sigortasının yapılmamış olması, kazanın, çalınmış veya gasledilmış bir araç tarafından meydana getirilmış olması halinde işletenin sigortacısı yerine geçerek zarar gören kişilere tazminat ödemek üzere Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı kurulmuştur.

Kazak Hukuku'nda çok yeni olan zorunlu medeni sorumluluk sigortası, № 446-2 Sayılı ve 01.07.2003 tarihli “Motorlu Taşıt İşletenin Zorunlu Medeni Sorumluluk Sigortası Hakkında Kanun”la düzenlenmiştir. Burada da, işletenin sorumluluğ , tehlike sorumluluğ  kapsamındadır. Adı geçen kanun, motorlu araç sahibini; “mülkiyet hakkı, iktisadi yönetim hakkı, ariyet hakkı veya herhangi bir kanuni temele (kira, yetkili organ tarafından düzenlenen vekâletname) dayanarak, aracı kullanan gerçek veya tüzel kişi, motorlu araç sahibidir” şekilde tanımlamıştır

Otomobil, y k arabası, otobüs, minibüs ve ulaşım aracı, motorlu araçlar ve römork (yarı römork) sahiplerinin zorunlu medeni sorumluluk sigortası yaptırması zorunludur. Ayrıca tramvay ve trolleybüslerin de sigorta ettirilmesi gerekmektedir.

Teminat altına alınan haller, tarafların yükümlölükleri ve külfetleri konusunda Türk Hukuku'ndaki düzenlemeye paralel bir düzenleme mevcuttur. Bu nedenle, Kazak Hukuku'nda bu konularda bulunan boşluklara, dana önce düzenlenen ve uygulaması da mevcut olan Türk Hukuku'ndaki hükümlerin uygulanması isabetli olacaktır.

Türk Hukuku'na, Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı, Kazak Hukuku'nda ise Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu olarak düzenlenmiştir. Türk Hukuku'nda adı geçen müessese, kazaya neden olan aracın olay yerinden kaçması nedeniyle belirlenememesi, yasanın emredici hükümlerine rağmen aracın zorunlu malî sorumluluk sigortasının yapılmamış olması, kazanın, çalınmış veya gasledilmiş bir araç tarafından meydana getirilmiş olması halinde işletenin sigortacısı yerine geçerek zarar gören kişilere tazminat öder. Kazak Hukuku'na gelince, Fon sadece sigorta kuruluşlarının zorunlu olarak tasfiye edilmesi halinde, bu sigorta kuruluşu ile sigorta sözleşmesi yapmış olan kişilerin mağduriyetini gidermektedir. Fon'un, kazaya neden olan motorlu aracın tespit edilememesi, zorunlu mali sorumluluk sigortasının bulunmaması, çalınmış veya gaspedilmiş motorlu bir aracın kazaya neden olması ile zarara uğrayan kişinin zararını ödememektedir. Başka bir deyişle, yukarıda sayılan hallerde, zarar görenin mağduriyeti giderilmemektedir. Türk Hukuku'ndaki Karayolu Trafik Garanti Sigortası Hesabı'nın sorumlu olduğu zararlardan Sigorta Ödemeleri Garanti Fonu'nun da sorumlu olması gerekir.